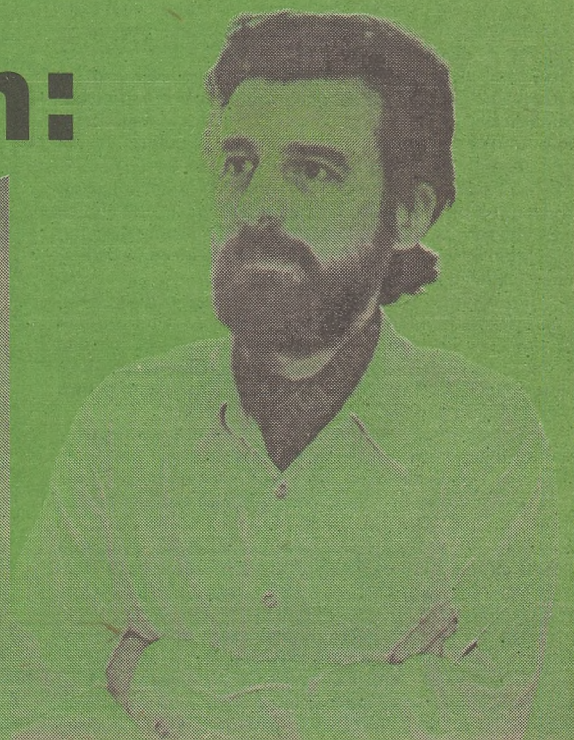

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 30 (239), serie nouă. Miercuri 6 septembrie 1995. Preț: 500 lei

Victor Neumann:

«O ÎNTÂRZIERE
PE CARE ROMÂNIA
NU O MERITĂ»

LUMI
PARALELE

UN ALBUM AL AVANGARDEI

SUB SEMNUL LUI BOSÂNCEANU

de HORIA GÂRBEA

Primul și cel mai mare avantaj al presei libere este că fiecare poate găsi în ea exact ceea ce dorește să găsească. Trebuie doar să ia ziarul potrivit și să nu mai citească, cel puțin în ziua respectivă, un altul. Dacă o face, convingerile îi vor fi întărite și se va simți excelent, va avea o zi superbă cum nici cafeaua Jacobs nu-i poate dăru.

Dacă însă cineva se apucă să citească mai multe ziare, nu doar două cum făcea personajul din „Atmosferă încărcată”, se va enerva sau se va amuza, după caz, dar adevărul nu-l va desprinde.

Iată un mic exemplu: în legătură cu faptul banal că la Campionatele mondiale de canotaj echipele noastre au obținut o medalie de argint, LIBERTATEA titrează „România un argint și cinci echipe calificate la Olimpiadă”. Din articol se deduce că a fost o participare plină de succes. ZIUA, în schimb, ne spune că, după 1978, este cel mai prost rezultat din istoria canotajului nostru și că, efectiv, canotorii s-au făcut de rușine. Iar GAZETA SPORTURILOR, din aceeași zi, o scaldă în apele lacului Kaukarjavi din Finlanda. Din acest ziar nu rezultă nici că a fost un succes, nici un dezastru, anul '78 nu e în discuție, în schimb se relatează pa larg și cu entuziasm cursa de 8+1 unde fetele au dat din vâsle cu folos.

Raționamentul este ușor de făcut: dacă pentru „8+1” interpretarea faptului este atât de variată de la un cotidian la altul, la ce poți să te aștepti în legătură cu alte evenimente. E drept că n-am avut curiozitatea să mă uit ce spune VOCEA ROMÂNIEI despre canotorii noștri pentru a fi și în posesia punctului de vedere oficial.

Dar nu numai interpretarea diferită a evenimentelor sau a conjuncturii astrale ne poate distra (sau umple de draci dacă nu avem umor sau harul resemnării) la citirea mai multor ziare. În cotidiene se află multe-multe lucruri pline de haz. Oricum, mult mai numeroase decât în revistele cu pretenții de ironie. De altfel cele mai neaducătoare de veselie spații tipografice sunt cele alocate caricaturilor zilnice din JURNALUL NAȚIONAL.

Iată un titlu care m-a sedus amintindu-mi de Mazilu și Băieșu: „Sub impulsul lui Bosânceanu”! (GAZETA SPORTURILOR). Nu știu cine-i Bosânceanu și nici nu mă interesează, dar ce umor sublim, chiar dacă involuntar. Încă unul, tot din GAZETA, chiar dacă nu de aceeași strălucire: „Pichiu fericește urbea Nadiei”. Și, în sfârșit, din aceeași GAZETA: „Dumitru, cam neconcludent”. Bietul Dumitru! De altfel și ZIUA titrează „Noroc cu Bosânceanu!”

Trebuie să recunoaștem că, citite dimineața,

asemenea lucruri îți pot face bine. Efectiv, nu poți să nu zâmbești prezidențial când citești, la aceeași rubrică, cu aceeași semnătură, două articole intitulate „Și profesorii rămân corigenți” și „Integrarea copiilor cu tulburări de învățare”. Curat tulburări de învățare, iubii ziaristi de la LIBERTATEA. Continuați, limba de lemn dulce veselie ne aduce.

Dar apropo de „aceeași semnătură”. GUINNESS BOOK trebuie să ia act de un record înregistrat tot la LIBERTATEA. Într-o pagină a îndrăgitei cotidian, distinsa ziaristă Eugenia Popescu semnează cu numele întreg șase „materiale”. În aceeași pagină, repet! Dacă n-am fi în tranziție aș crede că este vorba de cultul personalității! Prin performanța ei de a semna de șase ori d-na Popescu îl învinge de puțin pe dl. Aurel Ghimpu care, în același număr al aceluiași ziar, nu are decât patru semnături în aceeași pagină. Nu te lăsa, dragă Aurel! Dacă e nevoie, fragmentează știrile în patru și semnează fiecare bucăciță.

Îmi pare bine că la noi totul e semnat. Trebuie neapărat să fie păstrate foile pentru a fi arătate nepoților ca exemplu de vrednicie. Și-apoi bine că în presa română nu funcționează sistemul alienant din Occident în care numai articolele esențiale și cu caracter analitic sunt semnate iar știrile și micile relatări, sporturile și cronicuțele nu au semnătură deși în spatele lor sigur bate o inimă de ziarist, bunăoară a d-nei Eugenia Popescu care, dacă n-ar fi semnat știrea „Simpozion la Prefectură” sau „Reparațiile săptămânii” ar fi riscat să rămână în umilitorul anonim și apoi să se rostogolească în hăul uitării.

Cum aș putea încheia aceste rânduri fără să constat în presă o adevărată febră produsă de știrea că marele șahist Kasparov va veni să dea un simultan în România, urmând să joace cu personalități politice ale momentului. Atât de des am citit chestia asta, dresă cu toate condimentele și sosurile că am ajuns să cred că va fi un eveniment epocal sau un fapt de mare interes civic precum asfaltarea Șoselei Chitila. Ce n-am citit pe la noi este că tărășenia va costa 50.000 de dolari (onorariul maestrului) care vor fi suportați din fonduri ale Parlamentului, deci ale contribuabilului. Adică am ajuns să scot eu bani din buzunar pentru distracțiile lui Oliviu Gherman, iar presa face din asta eveniment. Mai bine s-ar duce în Cismigiu unde nu costă nimic și publicul e asigurat. Ba chiar ar trebui să ne plătească domnii politicieni ceva după modul catastrofal în care mută piesele pe „eșicher” (alt cuvânt încrustat în limba de lemn căinesc). Orice spui – de lemn îl faci! Mai bine ia-ți cuponul și taci.

WISE, ÎNCHIPUIRI

de NICOLAE PRELIPCEANU

Poate părea, desigur, o metaforă, dar în spațiul strămt în aparență, al unei secunde, începem acum – la sfârșitul mileniului – vreo cinci miliarde de inși oarecum asemănători. Priviți de mai departe, chiar identici. Vom fi tot mai mulți, după cum ne anunță prognozele. 10, 15, 25 de miliarde. Trăind cu toții aceeași secundă, pe urmă oră, pe urmă zi. Unii părăsind, între timp, acest timp și intrând în altul, în celălalt.

Acum câțiva ani, Radu Tudoran, vorbindu-mi despre inima sa obosită, mi-a semnalat că, în cei 75 de ani câți avea, aceasta bătuse de vreo două miliarde de ori. „Atât de puțin?” m-am mirat eu. Ceea ce mi-a deschis ochii asupra posibilităților noastre limitate. Deci nu poți nici măcar număra miliarde de obiecte, nu ai timp, nu poți citi milioane prea multe de pagini, căci mai trebuie să faci și altele, am înțeles. Și, ca un prost ce eram, am făcut socotelile: un minut egal șizeci de secunde, o oră=3.600”, o zi=86.400”, un an=31.536.000”, 8 ani=2.522.880.000”.

Cum în alte unități de măsură se menționează „tone pe cap de locuitor” ș.a.m.d., am putea spune și noi secunde/om. Or, dacă n-am considera timpul decât ca o unitate de măsură a creierelor noastre care altfel nu se pot înțelege pe ele, atunci fiecare unitate a lui ar aparține individului și fiecare ins ar avea secunda lui, alta, pe care-o trăiește, e proprietarul ei, e numai a lui. Și atunci te uita la mulțimile prin care treci zilnic de câteva ori, ca la niște minute, ore întregi care se consumă într-o secundă de-a ceasului, căci și el are secunda lui. Și mergând mai departe, faci un calcul ce poate să pară absurd, dar nu e sigur că e, gândind la toți oamenii ce-și consumă, simultan, pe glob, secunda lor proprie. Dacă suntem cinci miliarde, înscamnă că-n fiecare secundă sunt trăiți pe-acest pământ nu mai puțin de 155 de ani și vreo trei ore. Adică două vieți de om. Nu știu ce demonstrează asta, în afară de faptul că totul e relativ și prea puțin, dacă nu nimic, din ceea ce percepem e, de fapt, așa cum ni se pare. Trăim deci o viață ca-n vis. Că visul majorității oamenilor e coșmar, asta-i altă poveste. Spre final, mulți spun „totul a trecut ca-n vis”. Așa e, nu e nici o metaforă aici. Poate că vom pricepe într-o zi: de fapt, poezia e cel mai realist mod de a exprima iluzia în care trăim. Contabilitatea, științele naturii, astrofizica, cibernetica? Vise, închipuiri.

acolade

SPONSORIZAREA SLUGĂRNICIEI

de MARIUS TUPAN

Auzim adeseori, de la oameni cu o oarecare instrucție, nu de la vreun salariat făurar, explicații de acest fel: păi dacă-i tot înjurați, de ce să vă și plătească? Sau: nu le faceți politica, nu intrați în sfera lor de interese! E vorba, se înțelege, de cultură și de sponsorizarea acesteia de la bugetul statului. Nimic mai fals și mai nociv în gândirea unora și-a altora, adică a avocaților de circumstanță și a guvernanților. Se cuvine a face câteva precizări din sumedenia ce o deținem: 1) Bugetul unei țări nu aparține nici președintelui, nici premierului, nici vreunui senator ci, cu o formulă nouă, e vistieria contribuabililor, cu o alta mai veche, reprezintă munca unui popor, pe care nu poate s-o gestioneze fiecare după bunul plac, în funcție de simpatii politice și interese personale, ci potrivit unor legi bine interpretate într-un stat democratic. Președinții, miniștrii, deputații vin și pleacă, trec uneori în anonim, cultura unui popor rămâne, îl individualizează, îi asigură un loc stabil în concernul țărilor civilizate. A subvenția de la bugetul statului reviste, edituri, teatre, muzee, festivaluri nu-i un capriciu al unui demnitar, nu-i o favoare, e o datorie, o obligație a fiecărui guvern care se respectă și-și respectă mandatul primit. 2) Cât privește literatura, mă tem că niciodată guvernele României nu vor putea plăti datorii ce le au (ce le vor avea) față de scriitori. Cine mai trăiește din neamul lui Eminescu să încaseze onorariile ce i se cuvin pentru tirajele de masă în care apar operele genialului nostru poet? Dar din familia lui Caragiale? Și dăm doar două exemple. Statul român capătă bani fără să adauge o frază și, pe deasupra, instruieste generație după generație, fără să investească o lețcaie. În literatură fondurile unei

generații trec la alta, așa că s-ar cuveni ca banii să fie investiți în instruirea și promovarea scriitorilor tineri, iar nu în vizitele peste hotare ale unor deputați de serie, care nici măcar acordul (fie și gramatical) nu-l pot stabili. 3) Arta și cultura trebuie să rămână deasupra regimurilor și politicianilor căci, de multe ori, devin incompatibile. Ingerințele potențailor într-un spațiu arbitrar evaluat declanșează convulsii în lanț. Un cărturar care atrage atenția că societatea se îndreaptă spre un unghi mort trebuie stimulat pentru curajul și patriotismul său, nu amendat, izolat, lăsat pradă vicisitudinilor de tot felul. Ca și mai ieri când era încurajată arta partinică, există și-acum destui slugarnici care vânează câștigul, ridicând osanale unor castele de nisip, mânuind cu dibăcie cuvinte pentru minunații constructori ai acestora. Cu cât intervențiile lor sunt mai numeroase și mai lustruite, cu atât arginții de la buget sporesc și, firește, se aruncă pe apa sâmbetei. Negocierile de acest fel nu se mai desfășoară în umbră ci la lumina zilei, încât te și întrebi: oare, chiar nu mai există nici o măsură? Bun comerț, tristă comedie!

P.S.

Începând cu noua sa ediție, revista Luceafărul a hotărât să nu mai găzduiască texte eminamente politice. Literatură, comentarii adecvate despre aceasta, nimic mai mult. Ei bine, nici această variantă nu-i convenabilă puterii. Cine nu-i cântă în strună, indiferent că-și urmează un program estetic, e împotriva.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros
- pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.

Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP

Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

DANTE SAU FAMILIARITATEA INFERNULUI

de CAIUS-TRAIAN DRAGOMIR

istoria este plătită cu suferință. Interesant de observat: nu totdeauna cu o suferință inevitabilă. Ce se poate deduce de aici? Că sensibilitatea umană este unul dintre parametrii cei mai neglijabili atunci când este vorba de a o opune unui obiectiv apt să își găsească susținători și promotori puternici. Indiferența în fața suferinței lasă, nu rareori, locul plăcerii de a induce o durere străină. Marchizul de Sade pretindea că plăcerea unuia – în cuplu – este proporțională cu durerea celuilalt; o asemenea teză sugerează mai puțin sadismul, cât un canibalism distilat, rafinat și desigur educat. Sadism pare să fie enorma frescă a suferinței infernale realizată cu geniu, cu metodă și cu o stranie certitudine a îndreptării, în prima dintre cele trei părți ale „Divinei Commedia”, a marelui poet florentin.

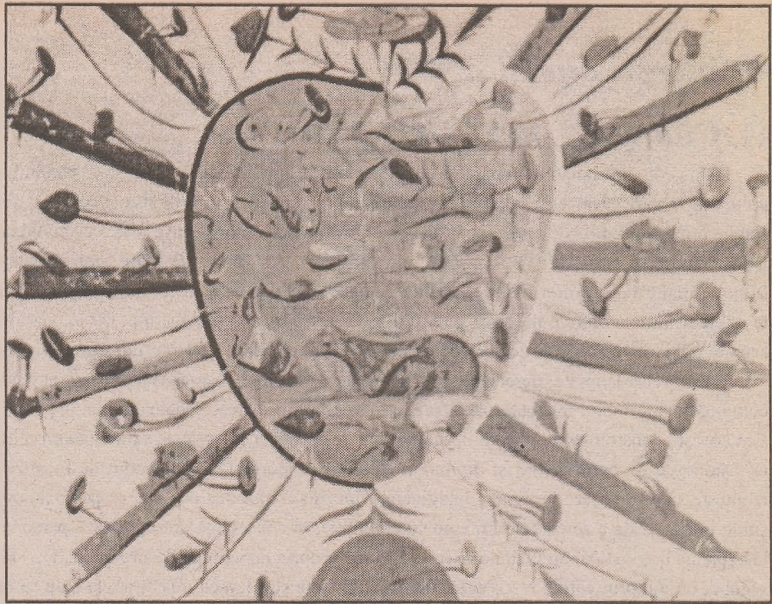
Desigur, fantastica epopee dantescă este citită în multe moduri – mai întâi ca o operă pur literară care acceptă un singur referențial, și anume cel estetic, apoi aproape kabalistic, după simbolurile stranii pe care le încorporează, foarte adesea lectura este politică sau istorică și, nu în ultimul rând, cosmologică. T.S. Eliot descifrează în opera lui Dante două forme întretesute ale iubirii – iubirea pentru Dumnezeu și aceea, cuasi-divină, pentru Beatrice. O singură perspectivă, elementară, a lecturii este totuși uitată: cea a simplei sensibilități umane. În funcție de acest referențial obligatoriu și mereu uitat, opera marelui Dante Alighieri este – simplu și neechivoc – un pur sadism; poate sadismul unei epoci, al unei vârste a omenirii, dar un sadism cu mult mai persistent și mai apt de reproducere decât multe altele întrucât poartă strălucirea genului și o incomparabilă înveșmântare estetică. Da Vinci și Botticelli aveau să deseneze scene de la execuțiile ordonate de Lorenzo de Medici, dar Dante face din tortură unul din centrele viziunii sale asupra existenței.

Înțelegem cu greutate astăzi de ce Francesca da Rimini și Paolo Malatesta, care au avut destul de suferit și în viața terestră, ar trebui să parcurgă eternitatea sub un cer sumbru și nebuloș, purtați de furtunile infernului. Orice referință la doctrina creștină pentru a explica imaginea terifiantă născute din fantezia lui Dante nu oferă scuze, căci Iisus – în vremea scurtă a imanenței sale – condamnă acte umane dar nu alungă în infern absolut nici o ființă omenească, indiferent de faptele ei. Chiar și în Apocalipsă se poate constata că nu

sunt eliminați – că nu sunt excluși din Ierusalimul ceresc – decât acei care se așează decis împotriva inocenței, cei careucid sfinții și luptă împotriva îngerilor. Fericirile sunt rezervate celor săraci, hăituiți, neputincioși, dar împărăția cerurilor este, până la urmă, un loc deschis tuturor celor care cred în mila divină. În schimb, profesorul respectat al lui Dante Alighieri este condamnat de acesta să suporte în infinitul timpului arsura ploii de foc pentru practicarea, se pare, a homosexualității. Divina Commedia este o operă inegalabilă dar, dacă îi lipsește ceva din valorile și capacitățile umane, acest ceva este iertarea. Dante l-a iubit pe Dumnezeu și a iubit-o pe Beatrice dar, cu siguranță, nu a iubit prea mult omul în cea mai simplă ipostază a sa – aceea de om care suferă și, în nici un caz, nu a iubit pe omul capabil, simultan, de măreție și de greșeală.

Toate acestea, fiind vorba de un mare geniu, pun problema esenței personalității creatoare. Productivitatea spirituală este, bineînțeles, o devenire a eului infantil – realizarea în concret a creației impune echilibrul eului matur și chiar o anumită supunere, fie și minimă, în fața tradiției, ceea ce corespunde afirmării unui eul parental. În fiecare om există aceste euri dar, fără o prevalență a eului infantil, nu ar exista personalități creatoare. O operă triadică este o creație în care, de cele mai multe ori, se relevă – aproape analitic – toate aceste trei structuri constitutive ale eului. S-ar putea socoti că trecerea de la un palier la altul este abandonul unei instanțe a eului în favoarea alteia. Eul parental este un eu al istoricității și dogmei; refuzul istoricității este ceea ce ar trebui să socotim că se produce în „Infernul”. Cruzimea dantescă nu privește omul, ci ipostaza sa interioră parentală – eul legii, faptelor concrete care presează asupra prezentului. Eul Mediu este el însuși un ev parental; refuzul pe care i-l opune Dante este simbolic și global, un refuz încă timid dar care, tocmai de aceea, încearcă să se autodepășească prin cruzime. Detașat de eul parental din sine, Dante parcurge purgatoriul eului adult pentru a ajunge la a se împlini eul infantil, luminos, suav, eu al iubirii și perfecțiunii Paradisului.

„Pe când e omul în miezul vieții lui” atunci, abia atunci, el realizează că viitorul depinde de radicalitatea negării trecutului, creația fiind refuzul continuității experienței.

■ minimax ■

VACANȚA

de ȘERBAN LANESCU

Săncerci a găsi în banalitate) prilej de reflexie poate fi un exercițiu tentant, cu atât mai mult cu cât presupune și asumarea riscului, zice-se că specific românesc, al aflării în treabă. (*) Cam cu ifos spus, a glosa dară despre vacanță. În România, în 1995 d.Cr.

Mai întâi, constat și mărturisesc (așa fără să mi-o ceară nimeni) ciudățenia pornirii. Începând din '90, în toate celelalte veri am ieșit înspre Occident, însă fără ca vreodată să resimt, ca acum, nevoia de a-mi așeza și împărtăși impresiile. Poate fiindcă, adesea, bucuria mi-a fost temperată prin regretul bolnăvicios de a nu fi rămas în cușcă, dar, oricum, mulțumindu-i bunului Dumnezeu că am putut vedea, bunăoară,... dar ce să aleg? Dubrovnikul? Tirolul? Valea Rinului? Parisul? Viena? Salzburg? Lucerna?... Ori, de ce nu, Praga sau Budapesta? Iar între, așezări omenești, într-adevăr omenești, pe care jocul formelor și al culorilor mi le înfățișa ca fiind, cumva, de jucărie. Toate văzute însă cu bani puțini (în Austria, o amendă – pentru exces de viteză, cu *Dacia!* – a avut consecințe severe), pe fugă, inerent superficial și, mai rău decât orice, cu gustul amar că este prea târziu...

Iar odată curmat „fluxul amintirilor” mă aflu stingher *la noi*, între *ai noștri*, într-un fel de stațiune pentru nevrotici, sindicaliști și reumatici, plus câțiva învârtiți care stau ceva mai de-o parte de amărășteni; în vile destul de elegante cu nume de flori și numai (!) 70.000 de lei pe zi. Celelalte, „căminele” unde sunt cazați nevroticii, sindicaliștii și reumaticii (adică un eșantion al celor dintre ei care încă se mai descurcă) sunt foarte românești ca înfățișare și confort, inclusiv numirea cu diminutive: *Vidruța, Lotrișor, Brădișor*... Da', orș'cât, de două ori pe săptămână se *dă* și apă caldă. Seara, între 9 și 11,30. Spune-mi cum *te vacanțești* ca să-ți spun cine ești. Așadar, fiindcă n-am reușit să ajung, cum aș fi vrut, la Vatra-Dornei (aflu de la gazetă că acolo s-a relaxat N.M., companionul lui C.V.T.), mă aflu la *Voineasa*. Unde împrejurimile, brazii, aerul (!), dacă vrei cu tot dinadinsul, te pot amăgi. Cu condiția să faci abstracție de aproape tot ce vezi și auzi în strictă proximitate. Dar cum?!

Banal, totuși relevant subiect vacanța, în varianta stațiune. Iluzia libertății trăită întru tembelism. Clasa de mijloc tălălăie și se hăhăie, damicele cu sau fără sâni și plozi flirtează, ba încă se găsește și bere rece (mă rog, intelectualii subțiri oftează după bragă); ce mai, viața e frumoasă, că la anu' iarăși o să-l voteze națiunea pe emanat. Dar aducându-mi aminte de interdicția redacției: „Fără politică!”, tac și-nghit. Cu tot cu cinismul minciunilor oficiale auzite la difuzorul din cameră sau citite prin gazete. Cum au ținut toate celelalte, o să țin și ditamai farsa privatizării. Neputința-mi izolării de mass-media mi-a fost însă recompensată printr-o vagă speranță altruistă. Am citit despre „Planul Habsburgic” și mă gândesc că, cine știe, o parte dintre compatrioții vor scăpa. Poate e o bazaconie, poate nu... Parcă spre confirmare, la stația de radioamplificare s-a difuzat două zile la rând un... nou *hit*: „Lili Marlen” (dacă așa se scrie). Ascultând, priveam în jur și n-am observat pe nimeni să reacționeze. Răbduriu, romănu', mai tot romănu' stă și-așteaptă. Or mai sta poate și pe gânduri dar grosul, majoritatea stă doar și-așteaptă. Națiune, fii deșteaptă! Țin-te bine de cupon și votează-l pe Ion! Ilici. Și, mai în glumă, mai în serios a trebuit să constat că am greșit grav pomenindu-i numele fiindcă, precum Necuratul, exact a doua zi (parol!) s-a arătat la *Voineasa*. Taman ce-mi mai lipsea, la sfârșitul sejurului, ca o prăjitură, râncedă.

Lectură utilă, dacă nu chiar obligatorie pentru vacanță: *Ecleziastul*.

* Aflare în treabă la pătrat chiar fiindcă scriu neștiind dacă *minimax*-ul va mai trăi în *prin Luceafărul* după ce am „dezertat” fără să fi cerut... învoire!

G. Călinescu, *BIETUL IOANIDE*

Prima ediție a romanului apare în luna decembrie a anului 1953; apoi, spre sfârșitul lunii februarie a anului următor, sub pretextul stupid că ar face elogiul legionarismului, cartea este interzisă. Peste un deceniu este retipărită, dar cu multe fragmente lipsă. Ediția de acum (apărută sub îngrijirea dlui Andrei Rădulescu) este cea dintâi care restabilește textul inițial al cărții. Două remarci extrase din utila prefață semnată de dl. Ion Bălu: „Evident, personajele literaturii nu sunt simple copii ale ființelor reale. Toți scriitorii dislocă mereu componentele realității înconjurătoare, le sfarmă și le malaxează, le torsionează și le alterează într-o anume măsură, spre a le reconstitui în structuri inedite. Cu G. Călinescu se întâmplă altceva. Așternând asupra realului o grilă clasică, el deformează cu bună știință trăsăturile fizice și psihice ale personajelor cunoscute, le exagerează, cu voluptate. defectele și le adâncește elementele caracteriale negative, adăugând deprinderi, obișnuințe, ticuri, convingeri și atitudini inventate, deduse din firea omului și firese sudate artistic, în plan narativ, cu profilul psiho-moral știut. Din această constrângere aplicată tipologiei izvorâște viziunea comică, șarja unanim remarcată” și „Ceea ce îl deosebește pe G. Călinescu de predecesorii și de majoritatea contemporanilor este modul de focalizare a epicului. (...) G. Călinescu nu izbuteste să se detașeze de lumea imaginată, fiindcă s-a introdus pe sine, ca personaj principal, în fiecare roman. De aceea, simte impulsul de a se compara mereu cu ceilalți și, în consecință, interpretează personal toate rolurile, de la comportament la expresia lingvistică, ordonându-le în funcție de propria lui viziune despre lume. (...) Romancierul are o imaginație de grad secund, cu ajutorul căreia re-crează, deformând subiectiv lumea obiectivă, la care se raportează și cu a cărei umanitate se află în raporturi de interacțiune”.

Bietul Ioanide este o dovadă vie a felului în care un mare critic, excelent cunoscător al tuturor mecanismelor intime ale creației, știe să elaboreze un roman, respectând rigorile clasice ale genului, dar neocolind mijloacele specifice prozei moderne. Osmoza dintre acribia criticului și fantezia creatorului (slobozită totuși cu măsură) se face pe deplin simțită, uneori contrariind, alteori entuziasmând (oare nu la fel se întâmplă, *mutatis mutandis*, și cu faimoasa *Istorie... călinesciană?*), dar niciodată dezamăgind. Mă întreb cum ar fi fost discutat romancierul G. Călinescu în cazul în care nu ar fi existat, ca prezență copleșitoare, și criticul G. Călinescu?! (Ed. Minerva, vol. I-II-III, 2500 lei)

Adrian Marino, *PENTRU EUROPA*

Semnez destul de târziu lunga pledoarie a domnului Adrian Marino **Pentru Europa** fără a încerca nici un sentiment de culpabilitate, deoarece am convingerea că volumul domniei sale face parte din acea categorie (rară) de cărți a căror valabilitate nu se supune strict comandamentului unui ceas istoric anume. Inspirată de prezent, lucrarea vizează mai ales viitorul. Este vorba de o colecție de studii și eseuri centrate pe imperativul indiscutabil al integrării României în Europa (un text datează din 1968, altul din 1979, pentru ca restul de zece să fie elaborate pe distanța dintre anii 1990-1994). Patru mari idei ghidează aceste studii, idei pe care autorul le numește pe drept cuvânt ca fiind „esențiale pentru viitoarea orientare a culturii și politicii noastre” naționale: ieșirea definitivă și completă a României din izolare, orientarea țării spre Vest și spre toate structurile euro-atlantice, conectarea progresivă și fără ezitare la pulsul european și ieșirea bine calculată din sfera de influență rusă (a cărei nocivitate nu mai trebuie demonstrată!), apoi, nu în ultimul rând, formarea unei pătri mijlocii urbane și rurale: această din urmă necesitate este prima în ordinea importanței, deoarece „deocamdată ideea europeană este asimilată din plin doar de o pătură intelectuală citadină destul de subțire”, fiind absurd să predici «ideea europeană» unei comunități rurale închise, etniciste și latent xenofobe. Un rol esențial în realizarea acestui deziderat revine redimensionării raportului stat-individ, primul trebuind să renunțe la atribuțiile sale filantropice (în fond, nu statul este cel care dă cetățeanului, ci invers!), iar cel de al doilea să capete conștiința că, pe lângă inerentele-i drepturi și îndatoriri, el „există, trăiește și acționează dincolo, alături și chiar împotriva statului (...) Că este efectiv liber și independent”. În planul civilizației se impune cu necesitate ameliorarea (aș spune: reedificarea) condițiilor și a mijloacelor cetățene de trai, pornind de la sectoarele elementare ale acestora; pe planul culturii este propusă revigorarea enciclopedismului „recuperat sintetic, recuperat critic”.

Impedimentele pe care dl. Adrian Marino le vede a fi așezate în calea amplului proces de schimbare la față a României ar deriva dintr-un soi de lirism contemplativ, de sorginte pastorală (mă întreb, nu fără un sentiment dureros, dacă ar putea fi într-adevăr găsit stimulentele palpabile care să ne smulgă din apa caldă a tembelismului, a lucrului făcut pe jumătate, a unui *laissez faire, laissez passer!* carpato-dunărean, a carului pus înaintea boilor...) și de ideile etniciste, exclusivist naționaliste, coroborate cu cele de factură ortodoxistă. Lăsând la o parte faptul că există o multitudine de alți factori defavorizanți, aici lucrurile par a se complica puțin (prin reflex!); condamnând de plano teoriile antieuropene ale lui Nae Ionescu, Noica, Țuțea, s-ar putea să dăm apă la moară unora care deliberat vor să cadă într-un alt soi de extremism, mai „fardat”, dar dușmănos nuanțurilor. (În paranteză fie spus, un exemplu stimabil de tratare nuanțată a fenomenelor este cartea dlui Zigu Ornea, *Anii treizeci*, care blamând legionarismul, nu ezită a reliefa trăsăturile pozitive evidente în faza liminară a Mișcării!). Mai precis, inacceptabil rămâne apelul lui Nae Ionescu pentru o decuplare totală de Europa și, deci, spre o zăvorăre a noastră în noi înșine, inacceptabil este radicalismul lui Petre Țuțea, simplistă apare caracterizarea făcută de Noica lumii occidentale, pe care o vede ca pe o „civilizație a utului”, dar, oare, lepădarea de **necesarul** naționalism (păcat că termenul a devenit un fel de sperietoare, și asta nu numai datorită unor veritabili ticăloși care și-au găsit în noțiune un ultim refugiu!), de acel naționalism decent, care să presupună obligatoria stimă față de certificatele de noblete ale neamului românesc (avem destule, în paralel cu multele tare) și aceeași stimă față de cei acceptați întru conviețuire pe pământ străbun, ei bine, nu cumva această debarasare nefirească ar echivala cu accentuarea unei alienări? Oare francezii, germanii, englezii s-au gândit vreodată să renunțe la naționalismul lor apăsător? Nu cred! Ei sunt în Europa păstrându-și intact orgoliul demnității naționale, al naționalismului chiar, asta în pofida unor voci care ar dori aplatizarea trăsăturilor lor distinctive; asemenea voci se fac auzite și pe la noi, rațiunile lor... internaționaliste urmărind scopuri mai perfide, pe care noi ne cam sfîim a le demasca deschis și cinstit, poate și dintr-o nefericită teamă de a nu trezi țafne! Făcând aceste observații nu m-am referit la dl. Adrian Marino, care vede exact (chiar dacă nu o spune explicit) necesitatea liniei de mijloc; mă refer la unii comentatori mai mult sau mai puțin... subtili, a căror dogmă însemnă, în cel mai bun caz, maniheismul. Acești ideologi nu se abțin de la a condamna sentimentul religios ortodox al românului (șiretenia lor constă în înlocuirea termenului de **ortodox** cu cel de **ortodoxism!**), făcându-se a nu înțelege (dar înțeleg prea bine!) că tocmai acest sentiment a fost și va fi unul din stâlpii de rezistență ai neamului. Dl. Adrian Marino condamnă exagerările fundamentaliste, dezaprobă devierile religioase maniacal-simpliste, iar nu trunchiul sănătos pe care — e drept! — se mai ivesc uneori excrescențele nocive. Din păcate, există și bisturie care, sub pretextul eliminării celulelor canceroase, urmăresc o abilă incizie în chiar fructul sănătos.

Cred că alinierea la valorile europene presupune ca fiind necesară — pe lângă judicioasa gamă de măsuri propuse de către dl. Adrian Marino — și conservarea atentă a sentimentalismului național alături de cel ortodox, însă amândouă redimensionate cumva, scuturate de impuritățile adunate în timp pe trupul lor. Ar fi nu nota noastră de inedit, ci proba demnității noastre, identică cu demnitatea dovedită de marile și deja... europenele țări ale Europei. O Europă mușcată, din nefericire, de destule păcate, marcată sever de indigență (ar fi interesant un studiu despre **reintrarea Europei în... Europa!**), cu o spiritualitate aflată și ea într-un efort de însănătoșire, după cum, păstrând proporțiile, România însăși se află. Cartea dlui Adrian Marino este un cod de morală și, totodată, un solid îndrumar socio-politic. (Ed. Polirom, 3500 lei)

ANTICARIAT

T.S. Eliot, *PRUFROCK AND OTHER OBSERVATIONS*, New York, 1917

Titlul volumului este dat de poemul apărut în 1915. Reproduc opinia criticului F.O. Matthiessen, extrasă din lucrarea Profesorului Dan Grigorescu, *Literatura americană. Dicționar cronologic*: „Prima lui carte, **Prufrock și alte remarci**, dezvăluie o orientare poetică proprie. Principalii săi maestri erau poeții metafizici din vremea stuarților și simboliztii francezi, punct de plecare nu întru totul surprinzător pentru un poet american, de vreme ce gustul pentru Donne și Herbert fusese adânc înrădăcinat în Noua Anglie de Emerson, prin Emily Dickinson, iar Baudelaire și urmașii săi fuseseră inspirați de Poe. Tonul de conversație spirituală și ironică din primele poeme ale lui Eliot se înrudește foarte mult cu Laforgue, dintre simboliztii, dar un spirit mai grav decât acela al lui Laforgue se poate discerne sub ceea ce li se părea celor mai mulți cititori doar o parodie a unui **vers-de-société**. Epigraful la Prufrock a fost luat din Dante, pe care Pound, înaintea lui, îl privise cu entuziasm. Dar, diferența dintre ei în privința interesului față de acest maestru era aceeași ca și în cazul lui Henri James. În ambele cazuri, Pound era preocupat de incomparabila tehnică. Eliot pătrundea mai adânc în înțelesul textelor. Interesul lui predominant e sugerat de observația că adevăratul părinte al lui James e Hawthorne și că însușirea esențială comună acestor doi americani e sensul profund al binelui și al răului”. (*Anticariatul Scala, 12000 lei*)

top 5

Librăria Kretzulescu

- Adrian Marino, **Pentru Europa**
- Alina Diaconu, **Noapte bună, domnule profesor!** (Ed. Cartea Românească, 3060 lei)
- G. Călinescu, **Bietul Ioanide**

Librăria Sadoveanu

- G. Călinescu, **Bietul Ioanide**
- I.A. Goncharov, **Oblomov** (Ed. RAO, f.p.)
- Theodor Fontane, **Altfel în stele ți-a fost scris**

Librăria Eminescu

- Virginia Woolf, **Între acte** (Ed. RAO, f.p.)
- G. Călinescu, **Bietul Ioanide**
- Theodor Fontane, **Altfel în stele ți-a fost scris**

Librăria Alfa

- Adrian Marino, **Pentru Europa**
- Laurențiu Ulici, **Literatura română contemporană** (Ed. Eminescu, 5000 lei)
- Mioara Cremene, **Odioasa crimă din Carpathia** (Ed. Cartea Românească, 3570 lei)

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- G. Călinescu, **Bietul Ioanide**
- Adrian Marino, **Pentru Europa**
- Henrik Ibsen, **Împărat și galilean** (Ed. Minerva, 900 lei)

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

TEMELE DIALOGULUI

de MONICA SPIRIDON

După o vogă tradițională spectaculoasă (cu precădere didactică), interesul pentru studiul **temelor** în literatură a fost pus sub embargo sever de poeticile formalist-structuraliste, care și-au consolidat constant pozițiile în spatele tranșelor lingvistice ale textului. În 1985, în plin context de sterilizare tematică vigilentă, două colocvii organizate în Franța (cu contribuții de marcă, reluate în numere speciale de revistele *Poetique* și *Communications*) repun pe tapet conceptul de temă. Este începutul triumfal al reabilitării tematologiei. Din literatură, ea ricoșează în domenii, semiotizate intensiv într-o vreme, ca muzica și artele plastice.

Cartea lui Andrei Corbea, *Despre teme. Explorări în dimensiunea antropologică a literarității* (Ed. Univ. Al. I. Cuza, Iași, 1995), este deci un barometru excelent al schimbărilor survenite în domeniu în ultima decadă. Supusă unor presiuni concertate, venind dinspre partea **materialului** ca și din partea **receptării**, poetica de stirpe formalistă este acum la strâmtoare. În plus, relațiile sale cu hermeneutica devin încordate. Între textualismul îngust (*textolatRIA* sufocantă, cum o definea, la sus-menționatele colocvii, Toma Pavel) și libertatea hermeneutică extremă, înțelegerea și definirea **Sensului** în literatură, se bizuie pe o relație mult mai elastică între material, structură și interpretare.

Cartea universitarului ieșean nu este o culegere de eseuri, ci un studiu academic, articulat după toate canoanele – pretențioase – ale genului. Scrobeala afișată este însă o simplă ținută de lucru, arborată de autor ca să ne semnaleze că se află în plin șantier. Alminteri, tratarea subiectului obligă la mare sprinteneală și suplețe, la o disponibilitate metodologică maximă. Căci reabilitarea de care vorbeam are semnalmentele tipice ale oricărui reflux teoretic. Întotdeauna ridicările de embargo noi generează intransigențe, impunând tabu-uri compensatoare. Un extremism îl înlocuiește pe altul. Prin vocație și mai ales prin formația interdisciplinară, Andrei Corbea reușește să rămână **a la page**, evitând totuși capcana facilă a reducionismului și păstrându-și orizonturile neobturate. **Tematologia** este o răspântie strategică, de unde se vede foarte clar cum se reazăază topografia așa numitelor discipline socio-umane, în era relaxării post-moderniste a frontierelor și vămilor. Cartea lui Andrei Corbea este, exact de aceea, dificil de recenzat – ea trebuie parcursă în tihnă, cu creionul în mână, în orizontul altor referințe de lectură.

În studiul literaturii, interesul recent pentru teme vine din direcții și pe căi foarte diverse. În studiul lor, semiotică și fenomenologia, pragmatica filosofică și lingvistică, estetica și teoria comunicării, antropologia culturală, logicul și dialogul, formalismul și hermeneutica, teoria receptării ș.a.m.d. încheie **noi alianțe** (cu o sintagmă consacrată a lui Prigogine și Stengers.) Studiul lui Andrei Corbea plasează de la bun

început astfel de reazăzări tectonice în orizontul generos al unor **schimbări de paradigmă în cunoaștere**.

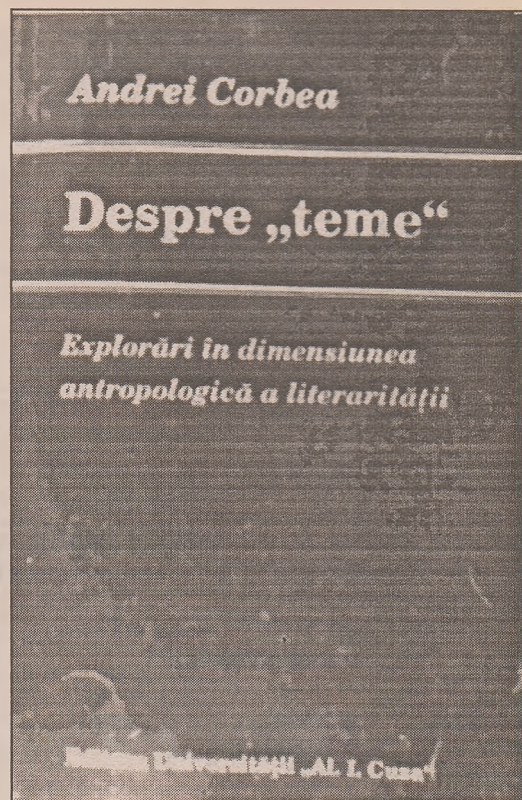
„Demersul semiologic – explică Andrei Corbea – se întâlnește astăzi în chip semnificativ cu cel fenomenologic, în așa fel încât redimensionarea spațiului de manevră al reflecției critice sugerează reabilitarea studiilor asupra tematicii, pe cu totul alte baze decât cele moștenite de la pozitivism sau de la *Geistesgeschichte* și mai ales prin regândirea identității tematice ca valoare funcțională, pe axa procesualității ce generează semnificație și, într-un plan superior, valoarea estetică a unui text.“

Cu tot regretul de rigoare, mijloacele precare ale unei recenzii mă obligă să semnez doar câteva dintre punctele-cheie de interes ale cărții. Tot atâtea chestiuni fierbinți, aflate în litigiu la ordinea zilei și totodată vechi de când lumea, reformulate și puse pe rol de autor din perspectiva propice pe care și-a ales-o.

În linii generale, redefinirea contemporană a sistemului de referință tematologic presupune implicarea cercetătorului în contenciosul – uneori milenar – al unor polarități aparent insolubile. Ele au fost automat reactivate ori de câte ori s-a pus, dintr-un unghi sau altul, problema definirii literaturii ca producție inconfundabilă de Sens, în intertextualitatea amniotică a culturii. Dicotomii cum sunt **conținut și formă, fictiv și non-fictiv, limbaj și real, sau text și context** – printre altele – balizează istoria reflexiei despre literatură, de la Aristotel la formalistii ruși, sau de la Platon la Wellek și Warren. Declarând recurs împotriva dosarelor teoretice clasate, Andrei Corbea convoacă în instanța postmodernității – ca avocați pledanți sau ca martori – pe teoreticienii Școlii din Konstanz sau pe filosofii Școlii de la Frankfurt, pe Charles Sanders Pierce, pe Gadamer, pe Derrida, pe Georg Herbert Mead sau pe Paul Ricoeur, pe Max Weber, pe Cesare Segre sau pe Mihail Bahtin. Erudiția teoretică a autorului e pe cât de impresionantă pe atât de funcțională și de lipsită de emfază. Mecanismul demonstrativ funcționează și el cu eficiență nemțească. De altfel, e locul s-o spun, în climatul nostru literar, marcat de o heliotropie pariziană intratabilă, politeismul cultural al criticului ieșean mi s-a părut întotdeauna reconfortant.

Comentarii pertinente și sagace sunt, de pildă, consacrate războiului de uzură dintre deconstrucția galică și, respectiv, filosofia analitică anglo-saxonă (în speță, dintre Jacques Derrida și americanul John R. Searle), atingând chestiunile esențiale ale procesului de comunicare prin limbaj. Cu mențiunea că, cel puțin după mine, deconstrucția apare supralicitată, în dauna perspectivei lui Searle – cu temelii logico-lingvistice și filosofice inexpugnabile, comparativ cu fenomenologia artistă, de certă fibră ludică, a lui Derrida.

Domeniul de excelență al autorului rămâne, fără îndoială, aria germană – atât de puțin prizată la

noi, deși teoriile literare germane s-au remarcat de-a lungul veacului nostru prin echilibrul prudent, într-o eră a radicalismului frondeur și a exhibiționismului conceptual șocant. Andrei Corbea este cel mai competent și mai inspirat propagator român al ipotezelor emanate dinspre școala de cercetare a lui Hans Robert Jauss de la Universitatea din Konstanz.

De câte ori se ivește prilejul în carte, Andrei Corbea insistă inspirat asupra convergenței sistematice dintre estetica receptării și dialogismul lui Bahtin, recuperat târziu – din motive conjuncturale – de conștiința teoretică occidentală: „Înainte de a avea cunoștința de demersul lui Bathin – precizează Andrei Corbea – estetica receptării a elaborat încă de la primele manifestări al Școlii din Konstanz o teorie a comunicării dialogice între doi parteneri, unde cea care furnizează resursa energiei comunicative, dintre codul primar al așteptărilor schițate de operă (orizontul de așteptare) și cel secundar al experienței investite de receptor, este conștiința alterității.“

Dacă insist asupra acestui ductus bahtinian **avant la lettre** al emulilor lui Jauss este fiindcă văd în principiul dialogic **arhi-tema** generoasă a întregii dezbateri teoretice orchestrate de Andrei Corbea în studiul său. Tema dialogului (în a cărei promovare speculativă, dacă se poate spune așa, Bathin a avut un rol încă nerecunoscut integral) domină actualmente dialogul contemporan al temelor, care gravitează în jurul delicatei chestiuni a literarității. Fiindcă, în ultimă instanță, resuscitarea tematologiei este doar un simpton al unei ofensive concertate de redefinire și de reevaluare a literaturii – poate cea mai însemnată din secolul nostru, de la pragul formalist încoace. Subtitlul ales de Andrei Corbea sugerează – exact în acest sens – că ebuliția contemporană de idei panoramată în carte din unghiul fertil al tematologiei tinde, în ultimă instanță, spre restituirea unei **dimensiuni esențiale a literarității** (cea antropologică.)

Încheind comentariile de lectură pe marginea provocatoarei cărți a lui Andrei Corbea, nu-mi pot reprimă amintirea persistentă a unui pasaj din faimosul *Jurnal* al lui Gide, unde autorul tună și fulgeră împotriva celor care scriu pe placul cititorilor leneși...

grete tartler

Fructul oprit

În sudul oraşului, spre Rennweg, „unde încep Balcanii“ se află Orangeria care-i strângea lui Eugen de Savoya plante ciudate.

Aici creştea încă-n 1727 fructul cel straniu descris ca „mărul oprit lui Adam, lung de-un sfert de cot, galben la coajă, pe dinăuntru ca piersica, dar europenii nu-l înghit dacă n-au şi o gură de răchie, pe lângă“.

Catolicii se-nchinau, căci minunea (banana) avea şi – tăiată felii – o cruce în miez.

O, secol al 18-lea, când trebuia să fii prinţ ca să guşti o banană!

Cât despre România, până-acum câţiva ani...
Şi-apoi cum să sari două secole, fără s-aluneci pe coajă?

Amurg, rămuriş pulmonar

Toate vitrinele Europei reflectă turişti japonezi, refugiaţi sârbi, croaţi infirmi/cârji/cărucioare/
totul multiplicat într-un glob de cristal (e mai mult decât sticlă între noi şi...)

Artificii aurii celebrează morţii de acum cincizeci de ani căzuţi pentru un viitor luminos.

Iar noi, muritorii, ne minunăm de jos.

Selva oscura

Câţi ani ți-au trebuit ca să zbori? Patruzeci?
Cu atâţi galbeni luai avionul, să pleci.

Precum Karajan care, întrebat de taximetristul netot „Unde?“ „Oriunde. Treabă am peste tot“.

Nu mai sunt cumpene ca odinioară (un capăt să urce când altul coboară)

să le priveşti până-ţi vine rândul.
Dacă amprente-s unice, la fel ți-e şi gândul.

Prietena-ţi spune: lucrează pe *Internet*, e cum am fi în căruţă, când alţii-n rachete.

Trec în carul cu fân. Ba-i pe umerii mei.
Trecere: numele potrivit pentru zei.

Cap de afiş

Vii fericită de la un muzeu cu papyrusuri:
ai văzut scrieri ciudate,
cărţi cu file de lemn, doctori în egiptologie.
Chipul frumoasei fete de acum cinci mii de ani
l-ai recunoscut, strălucind pe afiş,
ca fiind chelneriţa de la cafeneaua grecească.
Nu, nu, e moartă de secole, ba trăieşte

– şi încă, oho! ce plină de viaţă!
Iubirea îi face corpul imun, plezneşte de sănătate
printre vienezii goliţi de sânge, prea blonzi.
Le toarnă cafea şi cola în pahare de plastic,
dar o recunoşti, nici agrafa nu şi-a schimbat-o.

Şi ție îți face iubirea corpul imun, strălucește,
părul ți l-ai vopsit cu hină, kuhl pe pleoape,
te descaltți, mergi prin penele unei păsări.
Parcă aud șoptele dezaprobatoare
dintre coperți de lemn: „Ce-or fi găsind
toți la ea, că e și
corijentă la matematică...?“

Theresianumgasse

Știu coridoarele, scările, pe dinafară.
Pivnița unde
s-a spânzurat fratele dictatorului,
unde-aș putea să jur
că am auzit strigăte într-o noapte
deși nu se află acolo
decât o mașină de spălat ruginită.
Frunzele măturate în curte – un rest de neliniște.
Lalele-urechi. Multe le-a fost dat să audă!
Chipuri ca zierele împăturite.
Peste drum a învățat Maiorescu.
„Ei, ce-o fi de mâncare, Tite?“ „O fi!“
Punem masa,
adolescentul de la Theresianum e sigur
că se împlinesc numai visele rele.
„Nu aștepta să se schimbe vremile:
ele nu se schimbă“.
Stăm sub policandru, ferecați în cristal.
Pune blidele, Tite.
Pune pâinea.
Pâinea va rămâne subiectul mereu.

Înlocuirea fotografiilor

Draga mea,
îți scriu astăzi după ce am văzut Oberdöbling,
rămășițele clinicii unde a stat după gratii Poetul.
Desigur – o lume în demolare,
a rămas doar „fazzata“, cum spun vienezii.
Gratii, bălării și un corb rănit
pe care l-am ținut o vreme în brațe.
Și tu ai înlocuit, probabil, la Melbourne,
fotografiile. Există o clipă, în orice viață,
când trecutul e înlocuit de prezent,
când monumentul se prăbușește.
Însă, dacă nu ai rămas
în odaia valahă unde ai fi putut muri
nu de gaz, ca la Auschwitz, ci de gazul lipsă în sobe,
poate că altfel înțelegeți prăbușirea statuiilor.

Afară copiii bat mingea. O văd zburând
și nu pot să-i schimb direcția.
Se apropie Vinerea Mare.
Am cumpărat un săpun nou – i se face
de multă vreme reclamă –
și am petrecut restul timpului
cu spălatul pe mâini.

AVANGARDA METAFIZICII

de RADU CERNĂTESCU

Pe unul dintre paradoxurile societății noastre „în tranziție“ îl exemplifică și întreține generația nouăzecistă, tânăra noastră „avangardă“ care se clamează pe toate gardurile ca violent antistângistă, dar scrie o literatură a vidului metafizic, făcând în acest fel, inconștient, apologia materialismului ce fundamentează tocmai programul stângii. Cel puțin, avangarda interbelică, cea care își făcea și ea titlu de glorie din pipăirea unei realități mediocre, golită de conținutul ei transcendent („Un bun reportaj cotidian înlocuiește azi orice lung roman de analiză“ – Ion Vinea, *Manifest activist către tinerime*, în „Contimporanul“, 46/1924), își recunoaște originile și simpatiiile stângiste...

Nu voi comenta această paradoxală complicitate în care se complac nouăzeciștii (paradoxul a fost radiografiat deja de Adrian Marino), ci voi insista asupra acestei șanse formative prin opozitiv, pe care cecitatea unei generații – care „se uită la cer doar de ziua aviației“ – o dă resuscitării sentimentului dumnezeirii. E riscul ei și șansa noastră de a grăbi astfel nașterea noii generații, o generație profund ancorată în credință: **douămiiștii**. Mai pură în aspirații, mai înțeleaptă în alegerea modelelor, această speranță a renașterii spirituale românești poate fi întâlnită azi prin secțiile de carte rară ale bibliotecilor, prin garsonierele vreunor bătrâni profesori de latină, greacă, ebraică sau sanscrită – căci această generație va fi, din aceeași opoziție cu precedenta ei, erudită sau nu va fi deloc; ori, în reculegere pe lespezile templelor – căci ea va fi religioasă sau nu va fi deloc... Ei bine, dacă vreți și un exemplu, el s-ar fi putut numi Ronald Gasparic, dacă...

Intrarea în acest unives neîmplinit, dar deschizător de drumuri, al lui Ronald Gasparic (*) o facem pentru a arăta că moartea prematură a acestui tânăr de 21 de ani, ca și poezia sa, lasă

contemporaneității și șansa de a putea arunca o privire în laboratorul alchimic în care se desăvârșește noua generație. O generație care, cu certitudine, nu va striga „Jos Arta, căci s-a prostituat!“, ci îi va da Artei șansa, poate ultima, de a se ridica acolo unde îi este locul. Cine va scrie Manifestul Artei renăscute?

Una din certitudinile universului poetic al lui Ronald Gasparic este divinitatea. Un univers în care geneza gândirii poetice e clar indusă de cea a unei gândiri filosofice. Cealaltă certitudine stă în alegerea căii – o cale cognitivă. Din aceste imuabile puncte de vedere, poezia sa relevându-se ca o necesară cosmogonie a conștiinței personale. Ambii invariabili susțin mitul personal al poetului, mit reducibil în datele lui esențiale la un metasimbol ce exprima în vechime însăși calea inițiativă: cel al fluturelui. Drumul acestuia de la întunericul spațiului în care suferă metamorfoza târâtoare/efemeridă înaripată, și până la lumina flăcării (spirituale, desigur) către care se simte atras ca pentru suprema desăvârșire a metamorfozei sale, este exemplar pentru avatarurile celui pornit pe drumul Cunoașterii. Motivul apare iterat integral sau doar prin structureme în numeroase poeme ale tânărului Gasparic: **Niciodată, Nu lăsați, Astfel, dacă va ninge, Aripile lor plutitoare, Zăpada, fluturile și poezia** etc, ori e decelabil în metafore obsesionale sau izomorfisme ca „fulgii de zăpadă“, „păsările“ psihopompe ș.a.

Simbolizând drumul de la material la spiritual pe care îl pot parcurge doar potențele cognitive umane (spirit, suflet, intelect), acest mit gnostic asumat de Ronald Gasparic ar putea fi, prin exemplaritate, destinul unei generații atrasă de „lumina din lumină“. Iar poetul Ronald Gasparic, precum Urmuz pentru avangarda interbelică, ar putea fi portdrapelul ei.

* *Ronald Gasparic, Universul oblic, Editura Princeps, Iași, 1995*

LUMI PARALELE

de ROXANA SORESCU

Poetul Vasile Baghiu este laureat al Premiului național de poezie „Aurel Dumitrescu“, la concursul organizat de Inspectoratul pentru cultură – Neamț, ediția I, 1994. Cine este Vasile Baghiu? Nu știu, deși îmi petrec viața citind cărți. Cartea debutantului premiat – **Gustul înstrăinării** (Editura Timpul, Iași, 1994) – nu conține nici măcar o minimă prezentare a autorului; nu știm nici când s-a născut, nici unde trăiește, nici cum arată. Singura biografie posibilă este cea dedusă din poezie.

Indiferent de vârsta pe care o are Vasile Baghiu, douăzeci sau șaptezeci de ani, ne aflăm în fața unui poet format, stăpân al unui univers real și imaginar care îi este propriu și stăpân pe mijloacele sale de expresie. Nu știu de când scrie el, dar pot spune că ne aflăm în fața unui scriitor care nu mai băjbâie, care mânuiește cu rafinament mijloacele moderne și care mai are și talentul de a face să pară firești structuri compoziționale destul de complicate.

Caracteristica frapantă a imaginarului acestui poet este capacitatea de a trăi simultan în două lumi paralele: una este lumea realului, cealaltă – a amintirii sau a fanteziei, căci o foarte fertilă ambiguitate, generatoare de reverie, se păstrează permanent. Lumea realului este o lume a suferinței, a bolii, a spitalului, a spațiului închis de unde nu se poate evada decât în gând. Numele lui Max Blecher ne vine imediat în minte, chiar dacă acela era prozator; dar înrudirea spirituală e evidentă: o hipersensibilitate accentuată de suferință, familiaritatea cu moartea, crearea de lumi imaginare compensatorii. Numai că Vasile Baghiu adaugă universului compensatoriu o trăsătură specifică, foarte modernă, care la Blecher lipsește complet: imaginarul se constituie printr-un amalgam de experiență vitală și livresc imposibil de separat. Lumea în care trăiește concomitent un om hipersensibilizat de boală, atent la orice semnal al realului, perceput hipertrofiat, este o lume populată cu personaje de tipul doamnei Bovary,

cu care se poate conversa familiar; sau de tipul, de genială sinteză, al lui Lev Nicolaevici Mișkin, care se întreține cu Leopold Bloom. Situațiile reale proiectate pe fondul lumii imaginare – sau poate reactualizate de memorie – devin situații emblematice. Suferința individuală se transformă în luptă simbolică a omului cu neantul, în înfruntarea cotidiană și familiară a golului. Trecerea între cele două lumi se face insesizabil, de aici atmosfera de halucinantă tensiune prin care realul se metamorfozează în simbolic. Tipul de discurs prin care se comunică această trecere este modern și adecvat: o convorbire pe ton familiar, fără patetisme, ușor ironică, într-un continuum care face să pară firească pendularea între existență și non-existență, între concret și simbolic. Aleg un exemplu dintr-o **Conversațiune cu doamna Bovary**: „Am văzut că viața va cânta cu mine pe unde voi rătăci/Și a existat chiar și o clipă de înfruntare/La mijlocul podului suspendat/Unde m-a oprit unul pe care nu-l mai văzusem./Care mi-a spus să mă țin tare orice s-ar întâmpla./Și râul curgea, liber/Sub picioarele noastre.// Eram în trecere, cum suntem de o vreme peste tot./Unde mai sperăm să găsim urme de sănii, sânge./Sau câteva haine sfâșiate./Au suferit alții, poate mai mult./Îi poți vedea cum ajunși la casă pentru a plăti./Se scotocesc prin buzunare și renunță la unele pachete./Cu noi a fost așa, o hărțuială în glumă/Care ne-a adus totuși pe această plajă./Aproape de hrubele unde vom aluneca odată cu viața/.../Eram în trecere, cum suntem de o vreme peste tot...“ Am ales special acest fragment, căci el reia una dintre temele predilecte ale universului lui Blaga: în marea trecere..., pe care însă o scoate din modalitatea esențializată și gravă a expresionismului, o tratează colocvial, imaginând situații banale cărora li se conferă o aură de generalitate. Se poate urmări în poezia lui Vasile Baghiu o mutație esențială pe care a suferit-o stilul comunicării poetice în lumea modernă. Se adaugă și cealaltă trăsătură tipică a postmodernismului: confuzia dintre livresc și spontan, transformarea livrescului în modalitate de expresie a spontanului, viețuirea într-o lume populată nu numai de oameni reali, ci și de figuri imaginare. Arta lui Vasile Baghiu este de a nu se putea ști unde sfârșește realul și unde începe imaginarul. Iată un fragment care poate fi o autobiografie reală sau una posibilă: „Am avut bani, aruncam cu ei în stânga și-n dreapta/Pentru că-ți plăcea Wimbledonul vara, în arena descoperită./Unde, prin ochelari de soare urmăream ghemul alb/Până când simțeam atroce dureri în ceafă, da, răbdarea ta./Care m-a uimit și atunci și multă vreme după aceea./N-aveam nimic din neliniștea zilelor toride/De pe întinsele plaje de la Miami/.../Înțelegeam, mă gândeam și eu la viața care trecea./La racheta de tenis care de la o vreme aluneca/Și loviturile nu mai aveau precizie, /Stărnind râsul, indignarea spectatorilor./Dar poate și țărnul era pentru tine un semn./.../Pentru că m-am întrebat adesea dacă nu există cineva/Care șterge urmele și ne duce pierzaniei./Cum înaintăm de-a lungul acestei plaje...“

Volumul lui Vasile Baghiu se numește **Gustul înstrăinării**, în ambele sensuri ale cuvântului: înstrăinarea ca evadare în alt univers, dar și înstrăinarea ca alienare, ca îndepărtare de sine, ca posibilitate de a te contempla, rece, lucid și melancolic, din afară. În plus, între real și imaginar se naște o tensiune izvorâtă din situațiile-limită alăturate: „Am străbătut lumea asta a noastră/Și nu e nimic bizar în atemporalitatea atitudinii mele. /Pentru că, într-un fel, toate aceste timpuri îmi aparțin./Și aș putea jura că am fost acolo și acolo și dincolo...//Străin, m-am regăsit bolnav, cu atâtea datorii pe cap/Cu insidioasa bătăie de prin țeturi călduțe./Unde fierbe cafeaua de rigoare./Ce lux și boierie să scrii două versuri slăbănoage/Sub stele milenare!“

Luxul și boieria cu care și-a scris versurile îl vor mântui pe acest poet.

iustin panța

BANCHETUL. ECHILIBRUL STABIL

Pentru a putea trăi este obligatoriu să ai un sentiment, oricât de anemic, de nevinovăție, autentic, sau izvorât dintr-o amăgeală ticluită cu meșteșug. Lucrul mai complicat este, însă, următorul: și pentru ca să mori trebuie să ai ceva, să-ți aparțină ceva. Nu se poate muri la întâmplare. Doar atunci pasul acesta poate fi făcut, doar atunci moartea este veritabilă, o voință și nu doar o nevoie a ființei biologice decrepite. Nu cred că este de dorit (chiar dacă mulți tânjesc după asta) o moarte fulgerătoare, încât să n-ai vreme să-ți iei rămas bun de la tine însuși. Cred că o dorință de felul ăsta este o dovadă a slăbiciunii, poate chiar a nesimțirii.

- Dar tu, tu după ce tânjești ?
- Eu tânjesc după puțină noblete.

- Trupul omului este atât de orb încât nu deosebește moartea de viață.

Cel mai bun exemplu în sensul acesta este dovada care se dă în scena spânzurării, când mulți dintre cei care se leagă în ștreang sfârșesc cu sexul în erecție.

- Este un lucru atât de simplu, și anume adevărul acesta: nu se află decât un singur lucru mai firesc decât să existi: și acela este să nu existi.

- De fapt, tu și până acum, îmi dau seama, tot timpul despre femeie și despre moarte ne-ai vorbit. Să fie, pentru tine, totuna? Adică despre adevăr, care este ceea ce se contrazice cel mai mult?

- Cel mai mult ne unesc și ne plac lucrurile care dezvăluie ceea ce am știut dintotdeauna în adâncul nostru.

Pentru ca să mori trebuie să-ți poți permite.

- Când cauți ceva... din întâmplare găsești alte lucruri, de pildă alte obiecte care au fost motivul căutării tale de alte dăți și atunci nu le-ai găsit sau nu le-ai recunoscut: le găsești acum, când nu-ți mai sunt de nici un folos, când ai uitat de ele și de locul unde au fost puse. Ce să mai faci cu ele? Și atunci le arunci.

Doar că obiectele înmuguresc, înverzesc, dau frunză. Obiectele sunt aluzii. Ce vrea să spună mucusul de țigară stins în scrumieră? Că trebuie să nu mai fumez atât de mult, sau că trebuie să tac și să-mi odihnesc închipuirea? Dar scaunele acelea puse cu picioarele în sus pe mese? Că e târziu și că totul este inutil? Sau cana de tablă prinsă cu lanțul de ghizdul fântânii...: ne vorbește despre slăbiciunile oamenilor, despre hoți și despre altele... De ce paharul acesta este ciobit? Pentru că a fost victima unei violențe sau a unei neglijențe a cârciumarului?

- Oprește-te.

- Nu. Lucrurile simple se dovedesc a fi până la urmă esența și adevărul.

Ultimele vorbe ale lui Socrate pe patul de moarte au fost: „Și nu uita, Criton, că mâine trebuie să-i dai lui Esculap cocoșul pe care i-l datorăm.“

-- Trebuie să mergem. Noroc.

- Noroc.

- Noroc.

- Dar încă ceva: accept să stau de vorbă cu cei care beau oricât de mult doar atunci când ei își asumă cuvintele pe care le-au spus și în

starea viitoare de trezie. Îi detest pe cei care a doua zi dimineața, mahmuri, își cer scuze pentru ce au spus de cu seară. Nu-mi place să-i contrazic sau să intru în discuții polemice decât cu cei pe care îi îndrăgesc.

Pe ceilalți îi aprob aproape tot timpul și încerc să-i fac să creadă că sunt de partea lor: asta pentru că persoanele lor nu mă interesează. Îi disprețuiesc fără să-i urăsc. Îmi trezesc doar sentimente de greață, uneori de nervozitate, dar niciodată de revoltă.

Nesupunerea lor nu înseamnă vitejie și cu atât mai puțin eroism. Nici măcar eu, calicul de teritorii, nu doresc să-i „anexez“.

- În regulă.

- Și să-mi mai spuneți voi ceva: cum este să fii al doilea?

- Zorile. Acum noaptea este mai tânără, ei i se întâmplă pe dos ca nouă oamenilor. În zori, când te întorci acasă amețit de viciul tău, ai uneori senzația că te urmărește îndeaproape propriul tău surâs ingenuu din copilărie, liniștitor surâs, pe de o parte, pentru maturul care ești acum, pe de altă parte mustrător și invitându-te la fapte iremediabile, poate la fărâdelegi.

Priviți-l pe alcoolicul bătrân, de pe cealaltă parte a străzii el se crede rana infectată a orașului și încearcă să se vindece îmbibându-se cu alcool. Cântă.

Cine iubește și lasă
Dumnezeu să-i dea pedeapsă
târșăitul șarpelui
și pasul gândacului
gâjăitul vântului
pulberea pământului.
Că furnica de-i furnică
la trup mare la cap mică
și la mijloc subțirică
de umblă pe sub pământ

tot se ține de cuvânt.

Dar noi oameni botezați
de cuvânt suntem lăsați.

- Este obligatoriu a se păstra politețea stărilor de spirit; a le petrece, ca pe niște oaspeți dragi, pe cele care pleacă pe drumul lor, și a le întâmpina în prag cu iubire pe acelea care sosesc și-ți bat la poartă:

târșăitul șarpelui
și pasul gândacului
gâjăitul vântului
pulberea pământului-

- Trebuie să fim mereu pe potriva întâmplării noastre. Excesul se justifică doar la aceia care au nevoie de infinit; lor li se întâmplă ca excesul absolut să însemne sublimul...

- Excesul absolut?

- Da: ea își rodea odată unghiile, mi s-a făcut teamă că nu o voi mai putea avea pe toată (întreagă).

-Deseori mă îndoiesc că iubirea poate fi pentru cineva, ci doar pentru tot ceea ce ne înconjoară; între două persoane este posibil să nu funcționeze decât dragostea. Și totuși, este lumea frumoasă, sau la tot ce mă uit devine frumos? Numai că toate lucrurile acestea frumoase sunt ca niște piscuri, dar pe fiecare dintre ele pătimește câte un Prometeu încătușat.

Taina prin care omul prelungește în timp puterea faptelor sale este că trebuie să cauți întotdeauna doar după ce ai găsit. Dar cât de mult adevăr poate suporta omul? El este ca un fir de iarbă crescut la umbră. Una dintre primele condiții ale păcii sale este eliberarea de resentiment. Trebuie să te porți cu cineva, să ai întotdeauna o stare de spirit asemănătoare aceluia gest când, după ce s-a spart un pahar, strângi cioburile de pe jos, și le așezi cu foarte mare grijă în palmă ca să nu te tai: unul lângă altul sau unul peste altul, palma de-abia atinge colțurile de la sticlă, pentru ca să nu te rănești. Doar că aici îți porți singur de grijă, nu „cioburilor“. Nimic nu se poate schimba în lucruri, cu excepția celor care se petrec înafara lor. Ca o petală ce cade lin din corolă, dar neînduplecată în drumul ei supus unui alt fel de gravitație, mai leneșă, mai fină, mai blondă, sau ca o picătură ce se scurge pe o fereastră udată de ploaie, trebuie să parcurgem toate întâmplările ce ni se aștern în cale. Cine trăiește mai mult învinge. Murim atunci când uităm.

Mă vreau puternic și blînd.

constantin rupa

INSULA

Pe vremea aceea fiind pământul suprapopulat, pe drept cuvânt, se propusese decimarea; când, sume fixe și fabuloase, obscura companie navală Caritas ne dădu prin garanții și prin reclamă speranța unui loc îndepărtat, nepopulat, încă.

Imediat, grație unor pierderi inevitabile și catastrofale, mi-am lichidat afacerile toate și, sufocat de rudimentare sentimente, nu mai aveam decât să aștept ultima-giorno, ziua când, iată, ancora o să se ridice, iar noi vom pierde orice legătură cu pământul.

Încă de pe scara mobilă, șeful echipajului însuși ne dădu (contra cost) primele informații

concrete: Arca aparținea unui bătrân excentric și milionar, pe numele său, probabil fals, Balthazar, al cărui bust lucrat în fildeş - un maxilar de broască țestoasă sub o frunte înaltă și îngustă ca un gât de găină golașă - atârna spânzurat la catarg.

Balthazar - ni s-ar mai fi spus contra unui alt bacșiș -, grație unei vertebre în plus și picioarelor îndoite ca un arc, scotea la plimbare pe la apus de soare niște mustăți înflorate și apretate, care, purtate de soția căpitanului, dominau în fiecare zi împrejurările. Acolo pe unde, suavă, aceasta cânta pedalând la pian, avantajată fiind de brațele lungi și subțiri și

păroase ca de cimpanzeu. Căpitanul însuși posedă cele mai frumoase brațe tatuată și amputate, alături de 1/4 din Madame B. — au — grand — pied, — celele suveniruri ale unei tinereti pirateresti. Restul, esențial însă, îl acaparase Balthazar. Între ei, din aceste pricini, în repetate rânduri, izbucnise un război civil. Șeful de echipaj, cumnatul căpitanului, amenința chiar cu lupta de clasă. Încercuit, Balthazar sucombă imediat. Atunci, de îndată — se spune într-un consens general —, cortegiul funerar se avântă în gondole decorate cu icre negre și vin proaspăt vărsat. Melancolici, căpitanul și rudele sale urinau împăcați. Era magnific.

De aceea, bine dispus, Balthazar salută prin gaura cheii pe transfugi. Bustul lui ne domina terorizându-i. Portăreasa, plătită, ne dezvăluie că, mic de statură cum era, Balthazar impresiona mai mult prin a patra lui dimensiune. Când, deodată, vărsând cascadele râsului său zglobiu, bustul de fildeș dispăru pe scara de incendiu la etaj înmămurindu-ne căci nici drumul spre cabine, nici cel către sala de mese, niciunul, nu era pe acolo. La sala de mese, ajunseră singuri, printr-un tripou, noaptea târziu.

Imensă și goală, capitonată cu oglinzi de telescop în care puteai vedea sferile înalte, sala ne primi cu reverențe formale și o duzină de scaune înșirate pe lângă pereți. Decenți, dar flămânzi, comandarăm în cor unui picolo tuberculos votcă Gorbaciov și sosuri picante. Înainte de a fi refuzați politicos și serviți cu biluțe de nas și scobitori, din celălalt capăt al sălii, unde vegetarienii erau comasați, un crailăc de pomină se porni grație unui caré de popi ce fabrică și împărți anafură tuturor. Pe ascuns, la lumina menorelor furate, misionarii beau cu schimbul afrodisiace în costume noi, de baie, și cântau sau răgâiau cântece de lume, pe nas.

La orele 2 și 1/2 a.m. nu mai rămăsese nimeni grupat după sex. Purtat de marea, marinarul de cart nimeri în repetate rânduri lângă o turistă mică și blondă la nas, pe care, galant, o invită la vals. Mulatra consimți să-și împartă timpul prin tufișuri, fără gânduri ascunse, fără amintiri, fără nimic. La un semn anume, care îmi scăpa mereu, bestia dispărea cu fata la cabine, timp în care eu și fanfara ascunsă pe culoar cântam puternic în falset: „Duduie, duduie sângele în tine“ și „Frumoasa din uzina adormită“.

Comentarăm evenimentul cu toții, noi discutând despre producție, iar doamnele despre consum. Cumnatul căpitanului cu femeia pierdută în niște brațe pline de galoane, se pare ale unui locotenent de husari, ne îndemnară să facem la fel. Căpitanul refuză din principiu și fu aruncat peste bord, după ce, în prealabil, fu mărunțit cu toporul de abordaj și împărțit la doritori. Atunci, pe neașteptate, ca-ntr-un coșmar, timonierul miop, terorizând întregul echipaj, puse singur stăpânire pe vapor. În semn de bun augur, dispăru și doamna B.

Foarte viril și tandru în pantalonii de boxer din crêpe-de-Chine, încheiați rusește la gât, cu sandale romane, noul căpitan strânse într-un ciorap de damă subvenții pentru statuia ecvestră a căpitanului defunct. Vrând să se sustragă sau să vomite, trei membri de guvern ieșiră pe punte și fură luați de vânt. Acordeonistul orb le cântă la ukulele și banjo „Aleluia“, apoi „Doamne miluiește“, până ce un ritm îndrăcit de sambă puse stăpânire pe întregul vapor. Misionarii, roșii ca niște drăcușori, insistau să danseze în ciorapi de damă. Însuși statuia ecvestră a căpitanului miop începu să danseze pe soclu.

Chiolhanul atinse apogeul în zori, când, prin forța unei puteri oculte, Balthazar însuși apărură printre noi cu o plantație de alunite false și o alură de mutilat de război, de gât cu sora lui de caritate ce-l îngrijea ambulatoriu cu frecții și solfegii la pian.

— Eroi, plâpândeale noastre iluzii, să nu faceți pipi în pat! mai apucă el să spună înainte de a fi sufocat de urale și animatoare.

Cu el, de la Stambul, sosiseră câteva odalisce grase și mătăsoase, ce povesteau afectat, în brațele celibatarilor, inedite scene de viol. Popii

faceau eforturi supraomenești să se abțină și, crucificați pe mese, se prinseră între ei, zdravăn, de mâini și de picioare cântând „Isaia dănuiește“. Porniră apoi așa, în fruntea coloanei de dreptcredincioși foarte pioși, să recucerească pământul pierdut. În dosul unor lozinci patriotice și al unor cactuși de Berberia din grădina publică, descălecară însă și, repede, își dădură jos pantalonii răspândind printre enoriași un puternic miros de bălegar de cal. Aveau misionarii pe dedesubt galoane, bidoane, bastoane și alte misive secrete. Dreptcredincioșii aveau pantalonii cu supieuri,

dar și așa, împreună, au fost bătuți la fund până la sânge. În plus, doritorilor li s-au tatuat pe buci, cu entuziasm, petale de trandafiri și lipitori, profilul marelui gânditor, Balthazar. Privirea lui blajină scrutând aceea insulă prea îndepărtată impresiona puternic prin albeață.

Îmblânzitorul de tigri bengalezi și consoartele noastre preferau însă răul de mare și:

— Zece mii de bancnote noi pentru dumneata, căpitane — strigară ei din patul plin de vărsat — dacă ne întorcem până diseară acasă!

monica omescu

OMUL FĂRĂ LUME

Am luat un copil, l-am fiert, apoi am pus oasele în butoi și supă am turnat-o în grădină, la flori. Am dat florile vacii și cu laptele ei am hrănit alt copil. Când s-a îngrășat bine, l-am fiert, am pus oasele în butoi și supă — la flori, florile — vacii, laptele — altui copil pe care apoi l-am fiert, am pus cutare și cutare și așa mai departe.

Într-o zi, scumpa mea Jeanne mi-a plâns pe umăr, înduioșată: Gilles, ești atât de bun, nici măcar nu mi-ai spus că ai luat în grija ta un copil. Dar, sărmana, venea așa de rar, încât nu-i de mirare că nu-l găsea deloc schimbat.

Se ridică și culese din bar sticla de vodcă, turnă peste zațul cafelelor și surmă, precipitat:

— Nu trebuie să te sperii, oamenii care locuiesc împreună știu mai multe decât își spun, unii despre alții. Chiar tu ai rostit mai devreme fraza care-mi zornăia în căpățână. Dacă vrei să faci pe ghicitorul, totul e logic până la un punct și-apoi te bizui pe intuiție. Și nu-i exclus că poți greși. Dar seara, când toate ți se așează mai bine în minte, mai faci o mulțime de legături între lucrurile pe care le știi deja despre mine, fără să ții morțiș. Ba chiar fără să-ți dai seama. Apoi, mai e limbajul trupului. Dacă sociologia n-ar fi început să se ocupe de codurile discrete, ar fi murit de-acum cincizeci de ani! Uite, să spunem că stăm la o masă, ca acum, față în față și vorbim, da? Amândoi suntem fumători. Eh, trebuie să-ți spun că există un reflex pe care puținii îl observă: de îndată ce ți s-au terminat țigările te uiți în scrumieră. Nu știi de ce, poate că nu există fumător care, măcar o dată, să nu fi cules înfrigurat un chiștoc, într-o noapte de insomnie. În timpul asta ție, să zicem, ți se termină pachetul, dar eu nu observ fiindcă-mi turuie gura și tocmai sunt exaltat sau îngrijorat de ceea ce spun. Te-ai uitat în scrumieră. Te-am văzut. A durat o fracțiune de secundă. Nici nu știi că ai făcut-o, iar eu am uitat imediat. Și îți ofer o țigară iar tu mă întrebi de unde știu și amândoi ne mirăm ca de-o minune. Haida-de. Nu spun că totu-i așa de simplu, dar mai sunt o mulțime de trucuri, da, cred că așa-i cel mai potrivit să le numesc. Fleacuri, fleacuri, asta citește economistul tău în cărți dubioase, nimic altceva. Îți ies din minte la fel de ușor. Uite, aveam frumoasa vârstă de zece ani când, în toiul unei profunde meditații, am decretat că „numai ochii nu se pot vedea pe ei înșiși“. Am uitat deodată de ce am spus prostia asta, dar am fost cu-atât mai convins că înseamnă ceva misterios. De-atunci îmi petrec aproape în fiecare zi cam o jumătate de oră în fața oglinzii. Ai răs de mine când m-ai găsit așa. Sunt eu narcisic, dar aceea nu era decât simple exerciții. Le numesc foarte frumos „poliția gândurilor“. Așa am învățat în timp să le recunosc după expresie,

deși unele gânduri profunde sunt greu de ghicit înafara unei aproximații destul de vaste. Deh, sunt zile când nu mai știu nici eu ce gândesc și-atunci îmi întreb mutra. E foarte practic. Și pentru că ea inspiră teamă oricum, n-am spus nimănui că mă pricep la... poliția gândurilor. Dacă-ai fi un om rău... Fie și pleoapa numai: are infinit de multe poziții fixe, un cod foarte delicat și riguros în același timp, și toate înseamnă câte ceva. Habar n-ai cât de confortabil ne e până și ochiul.

— Tot ce spui mă amuză dar nu-mi răspunde la întrebare.

— Ai pus vreuna?

— De pildă, mă asigur că oamenii care locuiesc împreună își pot ghici gândurile. Cu Adela nu se întâmplă așa. Înțelegeam numai ce ne spuneam, și dacă exista vreo înțelegere tacită, era doar să nu ne mințim. Nu lasam, cum să-ți spun, puncte de suspensie.

— Cine e Adela?

— Tocmai a fost vorba despre ea.

— Croitoreasa. E iubita ta.

— E virgină, râse Aspasia.

— Cum arată?

— Foarte albă, sâni catolici...

— Îți plac femeile.

— Nu-mi plac bărbații.

— Nici eu, așadar! Spune-mi, ați fost...

— Ha, nu știam nici eu și nici ea cam ce-ar trebui să facem. Și până să ne vină vreo idee, a trebuit să plec.

— Numai de asta?

— Nu. De fapt, îmi place doar să le privesc. Nu m-aș lăsa atinsă. (Mințea.) Cel mai inteligent bărbat mă interesează mult mai puțin, e doar un animal violent.

— La naiba, știu eu cine-a stârnit războiul asta.

— Despre ce război vorbești?

— Cel dintre bărbați și femei. Tu crezi că felul tău de-a fi, ironic și radical, e firesc pentru o femeie? Ideea că există o anima și-un animus a adus Wotan-ul în lume.

— Nu înțeleg.

— Asta-i, se zice, un fel de prejudecată, a noastră despre voi și-a voastră despre noi, care ne-ar împiedica să ne cunoaștem și să ne mai împrietinim la o bere. Prima fantomă a conștiinței naționale a dus la formarea statelor și-apoi la războaiele dintre ele. Să spunem că trebuie să lupți pentru un statut, național și chiar social. Ce mi se pare însă ciudat e că luptăm acum pentru un statut biologic! A gândi numai în doi termeni nu duce nicăieri. Dualismul în gândire provoacă schisma, o cale sigură către schizoidie. E vorba mai ales despre bărbatul și femeia care se află laolaltă în fiecare din noi, și pe care psihanaliza asta împuțită, răul secolului i-a învățat. Nu mă mir că amorezul tău are o

asemenea mutră. Ce tip nesuferit. Și nici nu-i pasă că urci la mine să-ți pierzi nopțile. Doarme, nu?

– Ce e votanul.

– Zeul nordic al războiului. Se spune că, de îndată ce-i pronunți numele, apare. Jung a vorbit despre amândouă.

– Bine, dar ce legătură are asta cu Adela.

– Are, și nu mă mai contrazice. Ești sigură că nu mințea?

– Aș fi simțit.

– Ei, bine, eu n-aș ști să spun când minți, însă cred că-ți pot ghici gândurile tocmai pentru că sunt bărbat.

– Pentru că ești mai atent la ceea ce spun.

Dar într-o zi nici ție n-o să-ți mai pese.

– Și pentru că nu te confund cu mine, și pentru că, pentru că, mereu pentru că, sunt bărbat. Prietenia dintre noi nu face abstracție de asta. Un tont s-ar grăbi să te pipăie, eu îmi investesc întreaga mea energie în ceva mai de soi.

– Într-o discuție, adică. Discutam de-o săptămână.

– De ce nu? Ce altceva e de făcut? Până la urmă, la asta se ajunge, la discuții. Dacă e să se-ntâmplă ceva, se-ntâmplă în altă parte. Tot ce se-ntâmplă se-ntâmplă în altă parte.

(fragmente de roman)

puiu alger

AJUN

S tă în fotoliu, la televizor. Pasiunea lui „tele“ este tele-jurnalul, început de câteva minute.

Iau ziarul și m-așez pe canapea. Lângă mine e un lampadar a cărui lumină cade în brațe, pe ziar. Întind picioarele pe măsuța din față. Ușa dinspre sufragerie este deschisă și deci și accesul mirosurilor din bucătărie. Curând, urmează masa. După telegenial, firește. Se așteaptă în liniște.

Cele mai plăcute clipe ale săptămânii sunt două-trei ore sâmbătă seara, când toată familia e strânsă acasă. Urmează ziua liberă, mă simt slobod, scutit de efort și necazuri. În astfel de clipe, lumea e generoasă și bună. Între toate aceste sâmbete, există una net superioară: Noaptea de Ajun. Afară-i frig, iarnă, și, dacă avem noroc, ninge. E ora când milioane de oameni își întind picioarele pe măsuța din față televizoarelor, își despăturesc ziarul așteptând masa de seară, unde sunt invitați și cei mai buni prieteni. Se împărtășește bucuria Ajunului.

Și-a pus ochelarii de distanță. Bate „darabana“ cu degetele pe brațul fotoliului în timp ce-și suflă printre buze un cântec, numai pentru el. Îi urmăresc mișcarea degetelor. Mâini de bărbat puternic, îmbătrânite. Cât de mult iubesc mâinile astea!

– Te-ai așezat ? – întrebă.

Pentru o clipă mișcarea degetelor încetează.

– Da, răspund.

Reiau cititul ziarului.

– Vezi că la Enuța, în bucătărie, e un castron cu struguri. Du-te și adu-l. Să mâncăm amândoi, până începe serialul. Taică-tău a ieșit din baie ?

– Ai răbdare.

– Mă! Eu când îți zic să faci un lucru, fă-l imediat!

Are dreptate. Mă ridic și plec. Fiecare are locul lui între ceilalți. Orice face, indiferent de-i convine sau nu, tot îl ocupă. Și el, și eu, și tu care citești, fiecare.

În bucătărie, cald. Miroase puternic a cozonac.

Sub un șervet alb, mare, o movilă de cocă pusă la crescut. Sarmale în pregătire. Un borcan cu gogoșari murați, desfăcut. Salată de boeuf. Tot felul de cârnați, salamuri, răcitură. În cămară, presupun, farfuriile cu piftie. În

cuptor, la rumenit, friptura. Într-o oală, un morman de cartofi, tăiați pentru prăjit.

Aproape de cuptor, un scaun. Pe scaun, un pled și deasupra motanul. Doarme abandonat, întins cât e de lung, ghiftuit și complet surd la agitația din jur. Mă uit peste tot și nu găsesc strugurii.

– Cauți ceva ? – întreabă Mama.

– Strugurii.

– În cămară! Ia-i și pleacă-Numai tu-mi lipseai.

Ce vă spuneam ?!

Intru în cămară.

– Închide ușa după tine! Scade cozonacul și te omor!

Într-adevăr, în cămară e rece. Caut printre borcane, pachete, cutii, sticle, sticlute. Dau peste damigenele cu vin și țuică. O ridic pe cea cu vin. E grea. Iau o înghițitură. Uau!!!! Tava cu sarailie. Încerc prăjitura apăsând încet cu degetul, siropoasă. O minunăție! Sub fereastră, două lădițe: mandarine, struguri, portocale. Aleg doi ciorchini mari, pârguiți. Ies din cămară, închid ușa.

Binecuvântată căldura din bucătărie! Spăl strugurii și mă întorc la televizor.

Aici, surpriză! Pe canapea, în locul și cu ziarul meu, Tata, în halat de baie.

Hm!...Ce să fac? Ce pot să fac? Rămâne al doilea fotoliu. Fără ziar. Norocul meu că motanul doarme în bucătărie, la căldură, altfel trebuia să stau pe jos.

Pun strugurii lângă el. Rup câteva boabe și mă așez. La telegenial, rubrica de știri externe.

– Nu faci pomul ? – Tata, de după ziar.

– Când vine Tama. Îl împodobește ea.

Fată bună, Tama. Frumoasă și deșteaptă și devreme acasă, ar fi spus bunică-mea, odihnească-se-n pace. Poate tocmai azi întârzie Tama. Ba nu. De ce să-mi fac probleme ? Adevărul e că mă simt foarte bine, parcă nemeritat de bine. Aștept să se întâmple ceva foarte plăcut, ceva ce stă în preajmă, aproape.

Mă întorc spre Tata.

– Du-te și schimbă-te. Trebuie să apară alde Enuța, și să nu te găsească în halat. Azi nu-i o seară obișnuită.

– Da, bine.

Se va duce să se îmbrace, știu asta, pentru că i-e frică de ceartă cu Mama, dar numai după rubrica sport.

El tace. Savurează strugurii și telegenialul. E îmbrăcat curat, cămașă nouă, pantaloni de cașă. Toată după-amiaza a stat în baie, să se pregătească. Pare emoționat. Nu sunt convins, dar îl simt. Astfel de zile, când ne strângem tot clanul, sunt evenimente majore din viața lui. În rest, o singură grijă: să colecționeze neconținut mici bucurii.

Aș bea ceva cu amândoi, ceva bun. Ca de Ajun. Și eu sunt emoționat, dacă fac versuri. Ia să vedem! Care din sticle se poate destupa...Mă ridic și trec la mine în cameră. Aprind lumina, deschid barul. Exact! Am intuit bine. O sticlă de Metaxa, una din rezervele speciale. Iau trei pahare, rotunde ca pepenii și revin.

Mâna i se oprește în drum spre gură cu o boabă de strugure. Mă privește peste ochelari.

– Ce-ai acolo?

– Ai răbdare, și-o să vezi.

Îi dau un pahar. Pe celelalte le așez pe măsuță. Capacul de metal se desface cu mici pocnituri. Torn cât două degetare la fiecare. Al doilea pahar lui Tata, al treilea mie.

– Noroc și să fim iubiți!

– La mulți ani!

Ciocnim. Tata soarbe dintr-o înghițitură băutura.

– Cum e?

– E... foarte bun, îmi răspunde, dar știu că n-are taine cu băuturile.

M-așez. Țin paharul în podul palmei. Coniacul se bea la temperatura corpului.

La televizor, aceeași situație internațională complicată.

Sunt curios ce-o să spună. Știu că a fost băutor. Privește în continuare la televizor, dar frământă paharul în mâini. A uitat de struguri. Apoi încet îl duce la buze. Are o barbă mare, albă, rotundă. Sprâncenele groase, albe și ele, îi acoperă privirea.

– De unde-l ai?

– Îți place ?

– Zi de unde-l ai!

Vocea devine autoritară. Am să-i spun adevărul.

– De la o fată. Mi l-a dat de ziua mea.

– Și de ce nu-i acum aici?

– Trebuie să sosească. În cel mult o jumătate de oră. Are obligația să împodobească pomul.

Încruntă sprâncenele.

– O cunosc?

Apoi continuă ca pentru el, privind absent la televizor:

– Nu-mi aduc aminte să fi văzut vreo fată la tine în ultima vreme.

Se întoarce:

– Când vine?

– În cel mult o juma' de oră, și-am spus. N-o cunoști.

– Surpriză?

– Exact!

– Ah...Întinde paharul în palma-i mare, puternică. Mai pune! Dacă-i tot atât de frumoasă pe cât e de bună băutura, să știi că s-ar putea să-mi placă.

– Da, s-ar putea să ne placă, accentuează tata, ca un ecou, de după veșnicul ziar.

Mă ridic și trec la geam. Afară ninge. Semn bun. Urme de pași în zăpadă. Încă albă. Și iarăși simt acea emoție plăcută și simplă, care mă umple de bucurie. Acum, bunăoară, timpul s-ar putea opri. O încremenire totală a vieții. Nu-mi pare rău, căci mult mai amarnic e ca vremea să treacă și să nu ai de ce și de cine să-ți aduci aminte.

El, bunicul meu, e aici. Bradul e încă aici. De Ajun.

UN ALBUM AL AVANGARDEI

de VLAICU BÂRNA

Brâncuși în lăptăria lui Ghiță Dinu; Și fascinantul Pascin a cunoscut Bucureștii; Misionarul Sașa Pană și o expoziție patronată de Criterion; De la Beaubourg la un Muzeu al Avangardei române într-un land german.

Luxosul album recent apărut, la o distanță de doi ani de la memorabila expoziție ce purta titlul **Între avangardă și modernism, 1920-1947**, cu reproduceri de excepție după opere plastice și arhitecturale și cu pertinenta lor clasificare, este și o piesă de bibliofilie. Oganizatorii acelei expoziții, arhitectul Alexandru Beldiman și criticul de artă Magda Cârneci, sunt și cei care au alcătuit prezenta oglindă a ei, în cele peste 230 de pagini format mare, de imagini și text. Scurtul și substanțialul cuvânt de introducere al arhitectului Beldiman ne avizează că lucrarea nu trebuie considerată ca un catalog al expoziției ci numai ca un aperçu asupra avangardei din România. Și acest album și expoziția care l-a precedat își asumă scopul de a provoca noi cercetări și noi studii în vederea aceluia catalog exhaustiv care se înțelege că va urma.

Lucrarea a fost imprimată în străinătate, în condiții tehnice deosebite, și conspectarea ei este o adevărată încântare. Ne sunt reproduse de asemenea în imagine copertele publicațiilor de avangardă **Contemporanul, 75 H.P., Integral, unu, Pictopoezie** etc... și chipurile protagoniștilor acestei mișcări cu corespondențe în apusul continentului: Marcel Iancu, Ion Vinea, Tristan Tzara, Victor Brauner etc... Intrarea noastră în Europa atunci și cu aceste nume s-a produs, după ce mai înainte un țaran de la Dunăre, pe nume Brâncuși, fusese identificat la Paris în rândul celor trei-patru artiști plastici, autori de patentă originală, care aveau să marcheze secolul. Avangardiștii de la București și l-au revendicat de la bun început pe maestrul născut la Hobița, care avea faima că făcuse drumul la Paris pe jos iar acolo prima lucrare expusă de el la un salon fusese transportată prin centrul metropolei în roabă. Legăturile au fost stabilite repede și **Contemporanul** lui Ion Vinea n-a întârziat să publice fotografiile cu lucrările marelui sculptor, comentarii asupra lor și portrete ale artistului purtând grifa incisivă a inimitabilului Marcel Iancu. Lângă cei pomeniți mai sus, pictura, grafica și sculptura mișcării înnoitoare marceau nume ca Milița Pătrașcu, Corneliu Michailescu, M.H. Maxy, Mattis Teutsch și alții, iar revista lui Vinea publica regulat colaborări de la constructiviști parizieni și ruși cu care era în corespondență.

Prietenia avangardiștilor de la București cu Brâncuși a fost reală și trairică, el a făcut apoi și o vizită confrăților și admiratorilor săi din Capitală, în primul deceniu de după întregirea țării. Vinea mi-a vorbit de acea vizită în care marele artist a fost primit ca un rege în mijlocul boemei făuritorilor de fantasmă de aici. Foarte

încântat a fost și oaspetele, care zile și nopți a trebuit să petreacă la mese și să stea de vorbă la un pahar cu cei pasionați de muze, bucuroși să-l aibă în tovărășia lor pe prototipul creatorului de mare clasă. Între aceștia, lângă Vinea, Marcel Iancu și colaboratorii publicațiilor de avangardă se mai aflau la întâlnire N.D.Cocea, Adrian Maniu, Sandu Lieblich, Brunea Fox, Dida și Scarlat Callimachi, Ion Anestin, Henri Daniel și alții. Locul consacrat al întâlnirilor cu Brâncuși a fost lăptăria pe care o patrona poetul Gheorghe Dinu (Stephan Roll) pe o străduță comercială din cartierul Lipsani. Aici li se servea tuturor câte un aperitiv cu țuică bătrână și după un ceas-două de discuții distinsul oaspete și cu o parte din vizitatorii luau drumul unui restaurant de cartier cu grătar și ciorbă de burtă. Uneori maestrul rămânea să prânzească în această modestă locanță, mulțumindu-se cu o gustare frugală de brânză și legume. Ar fi de tot interesul ca cercetători de la Institutul de Artă al Academiei să mai poată aduce niște date privind aceste întâlniri. Brâncuși ar fi locuit atunci la un mic hotel de pe strada Brezoianu și acolo a fost vizitat de Comarnescu, de Pandrea și de alți tineri. Cât despre mesele maestrului în compania confrăților de aici, tot Vinea spunea că ele erau departe de a fi fost abuzuri gastronomice sau chiolhanuri bahice.

Tot în primul deceniu al perioadei interbelice, în concomitență cu mișcarea modernistă de la noi, Bucureștii au mai fost vizitați de un artist plastic de mare clasă, care, născut în Bulgaria vecină, ne cunoștea țara din copilărie, pentru că avea rude apropiate aici. Este vorba de **Pascin** (1885-1930), desenator extraordinar și pictor de mare faimă în lume. Numele său, Pascin (anagrama lui Pincas), este și azi și de mult timp la cotele cele mai ridicate în comerțul de artă și în clasificările critice. Pictorul Henri Daniel, care-l cunoscuse, mi-a vorbit de fascinanta lui personalitate, întâlnită în cursul acelei vizite. Participase atunci la o șuetă în cafeneaua Capșa, Pascin fiind punctul de atracție al unui grup în care se afla și poetul Ion Minulescu. În jurul șvarțului și al cafelelor turcești, discuții, amintiri din Bucureștii copilăriei și la un moment dat distinsul pictor, cu aerul lui sportiv de băiat mare, i-a cerut chelnerului o bucată de hârtie. Scoțând din buzunar un creion a început apoi să deseneze pe acea hârtie un fiacru care se vedea așteptând afară cu birjarul pe capră. Din câteva trăsături schița era gata și artistul a lăsat creionul de-o parte și cu un deget a pornit să îngroașe conturile și să umbrească unele spații, folosind zațul de pe fundul ceștilor de cafea și cenușa țigaretelor din scrumieră. Acel desen fulger, care i-a uimit pe

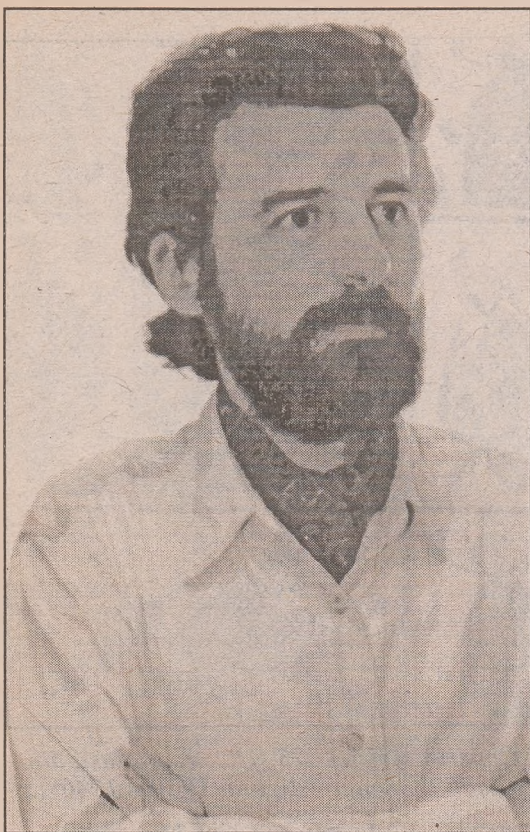

Coperta revistei „75 HP”, reproducă din albumul „București, anii 1920 - 1940”...

convivi, i-a fost dăruit pe loc lui Minulescu.

În ordinea de idei a înnoirilor, o altă manifestare artistică bucureșteană remarcabilă, înregistrată în 1932-'33 sub egida Asociației **Criterion** și probabil inițiată de Comarnescu a fost și expoziția deschisă atunci la sala **Dalles**, la care în afara artiștilor de avangardă au mai participat: Henri Catargi, Margareta Sterian, Mihaela Eleutheriade, Mac Constantinescu, Iorgulescu-Yov, Lucia Demetriade Bălăcescu etc... Tot pe atunci s-au întors de la studii din Franța doi tineri artiști care aveau să devină pictori renumiți, Alexandru Ciucurencu și W. Siegfried. Primele lor expoziții au fost vernisate la **Sala Mozart** din inima Bucureștilor (Calea Victoriei, apoi mutată pe strada Sărindar). Din anii de început ai deceniului patru datează și revista și editura **unu** gestionate de Sașa Pană, în sobra și modesta lui înfățișare de misionar al avangardismului. Gestiunea lui de editor era făcută mai mult din ieșiri, la capitolul intrări figurând doar salariul său lunar de medic militar. Dar în orice zi, de lucru sau sărbătoare, el putea fi găsit acasă, în strada Dogari 36 și te primea totdeauna cu brațele deschise, arătându-ți ultima tipăritură interesantă din ce se edita atunci în țară sau la Paris. Învățaseră drumul acolo studenți și elevi, tineri scriitori și aspiranți la grațiile muzelor, iar la plecare, nu de puține ori, vizitatorii erau dăruți cu o carte scoasă de editura **unu**.

Iată cum prețiosul album al avangardei, care probează bunul gust și competența criticilor noștri de artă, se leagă de o mulțime de fapte ce pot alimenta și îmbogăți cercetarea. Să mai spunem că anii trecuți doi din protagoniștii picturii de avangardă români, Victor Brauner și Marcel Iancu, au strălucit pe simezele de la Centrul Pompidou din Paris. Și consacarea acestei avangarde pe plan internațional abia începe. Astfel, am făcut recent cunoștință cu un tânăr arhitect, născut și format în România dar stabilit și activând în Germania, pe nume Michael Ilk, care a zidit acolo (în orașul Ludwigshafen) un mic muzeu al avangardei de la noi, cu lucrări de pictură, grafică și tipărituri. Acest simplu fapt este suficient de grăitor pentru ceea ce a produs, ca valoare artistică, lupta dată pentru nou și împotriva academismului în perioada celor două decenii interbelice.

Victor Neumann:

«O ÎNTÂRZIERE PE C

comportament în Est și în Vest. Diferențele sunt vizibile atât în ziua de azi, cât și în trecut. Ceea ce nu înseamnă că aspirația de care vorbeam trebuie negată ori privită doar ca o simplă utopie. Evaluarea trecutului și a tendințelor care corespund mai mult elitelor decât unei categorii largi a populației din centrul și răsăritul Europei nu mă va face să rămân blocat într-un determinism istoric și să nu aflu, pentru a doua jumătate a secolului al XX-lea, modalitățile în care se pot racorda cele două părți ale continentului. Sigur că ne aflăm într-un moment de căutare, de aceea în partea finală a amintitei cărți nu voi face decât să-mi prezint propriile puncte de vedere privind șansele de integrare ale Estului în registrul de valori, în conotațiile comportamentale pe care le presupune civilizația vestică.

- Care credeți că sunt principalele caracteristici ale spiritului european contemporan și care credeți că sunt principalele puncte de contact cu spiritul românesc, dacă aceste puncte de contact există? Ce șanse ar avea acum românii de a se integra?

- Există mai multe caracteristici ale spiritului european; trăsături comune să spunem francezilor, germanilor, italienilor, danezilor, norvegienilor. În Vest, cred, civilizația engleză face o notă aparte în pofida faptului că are elemente asemănătoare cu ale aceluia mai sus amintite. Ceea ce interesează este aceeași scară de valori morale și intelectuale, educație similară în familie și în școală, structuri familiale care asimilează cam în același mod tradițiile, pe care după aceea le transpun într-un fel de „religie laică” a cetățeanului. E vorba și de repere economice și de o civilizație materială quasi-identice, legate de faptul că statele din vestul Europei fac azi parte din Piața comună. Astfel de caracteristici întâlnim aproape în fiecare domeniu de activitate, în religie, în școli, în universități. Principiile unind aceste națiuni și aceste culturi sunt rigoarea, seriozitatea, disciplina care, aș îndrăzni să spun, la noi încă reprezintă un model.

În ceea ce privește raportul românilor față de Europa am scris mai multe studii, dintre care unele se referă chiar la posibilitățile contemporane de integrare. Cred că e posibilă integrarea europeană, numai că ea va dura o perioadă de timp destul de lungă și că depinde de câteva elemente de corectare a comportamentului și a formei mentis colective. A lua în serios raportul dintre fapt și vorbă e extrem de important în cazul civilizației românești. Veți spune că nu are legătură cu fenomenul cultural, numai că eu cred foarte mult că are o legătură, că o cultură ajunge la maturitate în momentul în care există o clasă de mijloc dispusă să o recepteze și să o transforme într-o civilizație. Comportamentul reprezintă o stare de civilizație, iar aceasta este reflexul unei culturi ajunse deja la maturitate. Există grupuri, e drept răzlețe, de intelectuali, care gândesc în paradigme europene, care au reflexe mentale europene, care cunosc necesitățile României contemporane din punct de vedere cultural, apoi din punct de vedere politic, care înțeleg fondul problemelor, nu numai suprafața lucrurilor. Aș spune că în România există șansa apariției **multiplicatorului**; dovadă este că în ultima vreme au apărut mai multe reviste remarcabile (*Sfera Politicii*, *Polis*, *Dilema*, *Revista de cercetări sociale*; *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* și *Cahiers roumains d'études littéraires* sunt într-o continuitate, reprezentând încă de la apariția lor o orientare ideatică **pro-europeană**). Faptul că există câteva repere culturale certe, e drept, cu o audiență relativ redusă, faptul că în mai multe orașe apare câte o revistă (*Echinox* și *Apustrof* la Cluj, *Orizont* la Timișoara, *Arca* la Arad etc) și pe lângă ea există un grup de intelectuali cu opțiuni europene, cu aspirații ideatice de sorginte vest-europeană e un

câștig real. Deocamdată, ele sunt puține, iar impactul lor social e minor. Sper ca într-un viitor nu prea îndepărtat multiplicatorul să înceapă să funcționeze mai intens; același multiplicator care în cazul Franței funcționase ireproșabil la nivelul secolului al XVIII-lea și pe care Pierre Chaunu l-a descris în cartea sa despre civilizația europeană a epocii luminilor. Noi avem nevoie de acest multiplicator. Nu e vorba de a relua un drum de la capăt, ci de a crea cu ajutorul acestui multiplicator o clasă de mijloc, care nu a existat în interiorul societății românești nici în secolul al XIX-lea, nici în secolul al XX-lea. Trec dincolo de fenomenele politice totalitare din veacul nostru, care și-au pus evident amprenta asupra civilizației noastre. Aici sunt în discuție lucruri mai profunde decât aspectul politic. De pildă crearea unei **middle class**, care nu a funcționat în România modernă. Vă dau un exemplu: în 1930 absolvenții de facultate erau la număr de 106.000. Aspectul acesta trebuie să vă spună foarte mult în legătură cu clasa de mijloc. Chiar dacă disputele din presă – unele pline de farmec, altele cu un caracter dramatic – ar reflecta, pasămite, existența unei intelectualități numeroase și a unei categorii de receptori la fel de numeroasă, în momentul în care începi să pipăi materialul istoric și să verifici documentar cum stau lucrurile vezi că nu e chiar așa. Aceasta e o realitate ce trebuie recunoscută, fără de care nu ne vom da niciodată seama ce anume și pentru ce avem de făcut anumite lucruri în acest moment. Mica pătură de mijloc din secolele al XIX-lea și al XX-lea (inclusiv aceea din perioada interbelică, folosită deseori ca punct de reper) era reprezentată de o categorie subțire de orașeni. Să nu uităm că marea majoritate a populației continua să trăiască în mediul rural și că o mare parte din intelectualii României interbelice, la fel ca și o mare parte din intelectualii de azi sunt de proveniență rurală și, din varii motive, nu au îmbrățișat complet discursul de tip urban. Între dimensiunea rurală și aceea urbană a existenței este o diferență. Sunt două reguli deosebite de viață care generează două culturi de tip diferit. În România contemporană se confruntă două sau trei tipuri de cultură: una autohtonă-tradiționalistă; alta pe care aș numi-o de sorginte etatistă, și care vrea prin intermediul instituțiilor statale să fixeze, să impună o direcție culturală; și în sfârșit, cultura de tip european care poate fi decodată drept o cultură liberală, aflată în curs de dezvoltare. În masa culturală românească aceasta din urmă se află într-o înfinită minoritate în raport cu primele două. Dacă intelectualitatea românească, în marea ei majoritate, va fi câștigată pentru ideea europeană, dacă va abandona discursurile anti-europene sau anti-occidentale, sau de tipul aceluia care înseamnă complexe de inferioritate sau complexe de superioritate vis-à-vis de alte culturi, oricare ar fi ele, atunci cred că va fi câștigată șansa integrării României în Europa. Până atunci sigur că va fi vorba de o luptă pentru a pune în funcțiune multiplicatorul. Ceea ce a reușit Fundația Soros e enorm, dar e încă insuficient. Cu ajutorul acestei fundații s-a făcut un prim pas prin care s-au pus la dispoziție multe posibilități materiale și culturale, pentru a apropia ideea integrării europene. Mai există, desigur, și alte fundații mai mici: de exemplu Fundația Hans Seidel, care contribuie la desfășurarea unor întâlniri internaționale. Apoi este vorba de aportul Consiliului Europei prin intermediul Institutului Internațional pentru Studiu și Educație Interculturală de la Timișoara, institut pe care am onoarea să-l conduc. Aș aminti și alte instituții, precum Colegiul „Noua Europă”, condus de domnul Andrei Pleșu, la București, care joacă un rol important în gândirea și răspândirea unor programe de cercetare și de comunicare internațională; dar și de alte structuri culturale

- Stimate domnule Victor Neumann, în volumul *Tentația lui Homo Europaeus* (Editura Științifică, 1991), a cărui recentă traducere în limba engleză o țin în mână, ați cercetat pe multiple planuri (istoric, cultural, psihic, religios, comparatist) procesul de formare a mentalității și a conștiinței europene la intelectualii români de pe întreg cuprinsul limbii române, dar cu o insistență sporită pentru regiunea Banatului (dat fiind că sunteți originar din Lugoj și locuiți azi în Timișoara), până în secolul al XVIII-lea. Dacă ar fi să continuați cercetarea pentru secolele al XIX-lea și al XX-lea, care ar fi principalele idei la care v-ați oprit?

- Nu e ușor de răspuns la o asemenea întrebare. Primul volum din *Tentația lui Homo Europaeus* am de gând într-adevăr să-l continui cu un volum al doilea și cu un volum al treilea, așa cum am promis în Prefață. Mai întâi vreau să abordez secolul al XIX-lea, atât pe verticală, cât și pe orizontală, să merg în profunzimea lucrurilor, să depășesc obișnuitele afirmații de suprafață în ceea ce privește evenimentele politice și să aflu care era mentalitatea oamenilor care l-au populat, cum s-a născut statul național, cum s-au născut ideologiile, atât acelea cu un profund caracter democratic, cât și acelea cu un profund caracter totalitar. Istoria văzută prin prisma contemporanului meu este obligatoriu a fi reevaluată prin intermediul secolului al XIX-lea, secolul naționalităților; rămâne valabil, deci, ceea ce Ortega y Gasset a observat într-un eseu pertinent despre Guizot și sfera civilizației europene. Tocmai această istorie e una care poate să ne ajute la înțelegerea culturii, a politicii, a mentalului colectiv care a generat tipurile de stat din secolul nostru. Ceea ce voi urmări în următoarele volume reprezintă de fapt o continuare a celui dintâi. Mă voi încadra așadar în istoria culturii și a civilizației românești; voi face în continuare numeroase paralele între culturile din spațiul sud-est european și acelea din spațiul central european; voi căuta, la nivelul secolelor al XIX-lea și al XX-lea, atât similitudinile cât și diferențele dintre creațiile aparținând acestor zone. Mă interesează fenomenul cultural atâta vreme cât el explică civilizația și stările de civilizație create, care îmi explică mai apoi modalitățile, sistemele politice pe care le îmbrățișează una sau alta dintre națiunile acestor spații. Mă interesează, nu mai puțin, dialogul permanent dintre Est și Vest, convergențele, dar și diferențele. E vorba de valori culturale și de sisteme politice proprii celor două arealuri. În următoarele două volume voi păstra titlul de *Tentația lui Homo Europaeus* deoarece mă refer la o aspirație de a intra pe aceeași lungime de undă cu vest-europeanul; mai apoi, nu se poate vorbi de aceeași manieră culturală, nici de același tip de gândire, nici de același

dintre pușinii care au făcut-o nu la nivelul cercetării despre evrei adresate evreilor, ci la nivelul culturii române integrate. Veți continua această cercetare?

– Întrebarea Dumneavoastră e direct legată de ceea ce fac eu în acest moment. Sunt în curs de finalizare cu o *Istorie a evreilor din Banat* și cu un volum de studii privind istoria evreilor din România. Am, deci, o monografie pe o problemă zonală, care tratează materia foarte exhaustiv, cu material documentar și cu bibliografie de la sfârșitul secolului al XVII-lea până în zilele noastre; ca și un volum de studii privind toate regiunile României, studii care nu reprezintă o sinteză, ci evaluări teoretice și documentare pe câte o problemă pe care am socotit-o esențială în cunoșterea istoriei evreilor. O istorie foarte puțin cercetată și adesea văzută marginal, ori unilateral, în afara problematicei românești sau europene. Eu mi-am propus să privesc lucrurile mereu în context; amândouă cărțile sunt gândite în ansamblul istoriilor respective. Din punct de vedere administrativ sau al raportului cu administrațiile oficiale, evreii se definesc într-un fel sau altul: de exemplu, în Transilvania, comunitățile au folosit limbile: germană, maghiară, română. În funcție de același context au urmat o organizare proprie, interioară, mai ales la nivelul religiei; atunci când au intrat în relație cu societatea au folosit criteriile valorice și tipul de dialog proprii societății majoritare sau proprii guvernanților acelei perioade și aceasta pentru că situația lor a fost mereu aceea de tolerat în interiorul țării. Fie că este vorba de Transilvania, Bucovina, Banat, fie de Vechiul Regat, lucrurile se perpetuează astfel până la emanciparea propriu zisă, în 1868, respectiv, în 1923. E vorba de o istorie meandrată, pe care am abordat-o la scara întregii României, cu materialele documentare pe care le-am avut la dispoziție atât pentru secolul al XVII-lea (parte organizatorică sau parte politică), cât și pentru secolele al XVIII-lea și XIX-lea; am arătat care au fost statutele comunităților, în ce a constat reforma religioasă, continuitatea cultului ortodox, dar mai ales modul de integrare culturală și urmările sale. Am arătat elementele prin care evreii au îmbogățit spiritualitatea zonală, fie că m-am referit la spiritualitatea românească, fie la acelea maghiară sau germană; am identificat convergențele pe care le-au realizat între mai multe grupuri cultural-etnice din zona central-est-europeană. Sigur că există elemente de tragedie, atât personală, cât și colectivă în istoria acestei comunități. Câteva dintre ele am căutat să le abordez de pe o poziție, îmi place să cred științifică, în care am cântărit lucrurile, ceea ce însă ar trebui să presupună că n-am dat câștig de cauză unei opțiuni ideatice sau alteia, unui mod de gândire dogmatic, unei anume sensibilități sau celeilalte. Am încercat să trec dincolo de aparențe, să analizez, iar judecăți de valoare mi-am permis numai acolo unde am fost foarte sigur și unde confruntările multiple mi-au permis acest lucru. E o istorie dintre cele mai delicate, care n-a fost abordată cu mijloace științifice de istoriografia românească. De aceea este necesar să se ajungă la o prezentare cât mai bine argumentată, documentată, clară, fără elemente subiective sau dominante de ordin sentimental. Controverse mai pot fi, dar e de preferat ca ele să îmbrace o haină academică. Doresc să stabilesc repere culturale și să mă îndrept spre o necesitate de deschidere și de înțelegere a multiplelor servicii reciproce pe care și le fac culturile între ele. Începând din secolul al XVIII-lea s-au înregistrat asemenea servicii reciproce, sub aspect spiritual și sub aspect material, între cultura iudaică și aceea română sau între cultura iudaică și alte culturi din Europa central-estică. Este aici un element nou, care tocmai din această cauză va fi o surpriză pentru public.

Vreau să subliniez că nu aceasta e preocuparea mea centrală. În prim planul studiilor mele este Europa centrală, atât din punct de vedere istoric cât și din punctul de vedere al sistemelor politice vechi și noi; decodarea conceptului de *Mittel Europa*, prin mijlocirea filosofiei istoriei și a filosofiei culturii.

boris marian

Absolvo te, profesore

„Din zborul păsării ghicești lărgimea spațiului,
repetă profesorul, dar dacă nu ai spațiu
te mulțumești să stai și să scrii
despre zboruri, te apleci pe fereastră și strigi”,
«Hei, trecătorilor, sunt aici, aproape de
voi, nu mă vedeți, voi treceți pe lângă
mine, nemuritorilor, vă vorbesc eu, cel efemer,
vouă mă-ncredințez, sufletul în voi îl îngrop,
cum un copil îngroapă o comoară
în curtea școlii, sub statuia unui efor uitat. Biciuit cu propriile mele cuvinte,
mă las gonit din cetate, mă veți găsi peste o mie de ani, o piatră de râu, fără semne»”.

Accident

„Totul este să-ți păstrezi calmul”,
spuse profesorul și se aruncă pe fereastră
cu capul în jos, scăpând ca prin minune
de la moarte pe un boschet de trandafiri,
„sunt un om obișnuit”, adăugă aranjându-și
costumul puțin șifonat, „dar nu te sfătuiesc
să faci la fel fiindcă exemplele ilustre
contaminează grav gândirea oamenilor”.
Eu atârnăm ca și Harold Lloyd la etajul o sută unsprezece și mă gândeam
ce frumos este să te plimbi de mână
cu o fată de ziua victoriei
și ce urât este să înjuri de mamă
un câine cu figura asemănătoare unui
politician din deceniul al patrulea,
„Acum, gata, haidem la școală”.
mai strigă profesorul cu o voce veselă
din ambulanța ce-și închidea ușile.

Acheron

Spunea profesorul,
„Avantajul statului pe loc rezultă din posibilitatea de a alege, pe când mersul
are o direcție care poate fi de la început
cea bună sau cea rea, de pildă, astă seară
nu mai merg acasă, nu mai merg nicăieri,
nu mai deranjez pe nimeni, rămân aici, pe loc,
e ca și cum aș fi murit”, visa o herghelie de cai
sub stele, dar nimic nu se împlini,
soția veni să-l ia cu mașina
și el îmi lăsă în palmă un bănuț
pe care-l păstra să treacă Acheronul.

Afina

„Numai copacilor morți le place focul”,
spunea profesorul privind îngrijorat cerul, cineva se uită la fel și deschise
o umbrelă înflorată, „Un gând mărunț
poate fi grădinar pentru întreaga lume,
cine ar putea reteza norii?”, profesorul
luă o afină între dinți și o strivi încet,
auzeam geamătul mic al boabei, apoi eliberarea
din chinga circulară, sângele ei de pui
de balaur năvălind printre dinții puternici
ai profesorului, un fulger lovi conform
celor spuse un vârf uscat de copac și focul ne luminează ca pe niște vase vechi
de aramă.

Alături de profesor

„De vreme ce nu poți sluji omul, cum poți să slujești duhurile?”, mă întreabă profesorul, șterge praful de pe armele de vânătoare atârinate pe perete, apare o balerină care ne pofteste la un spectacol în camera alăturată, profesorul îmi face semn să o urmez, cameră
sunt mulți spectatori, printre ei personaje celebre, Confucius, Alexandru cel Mare, câțiva comandanți în viață,
„M-a întristat întotdeauna să recidivez”, spune unul dintre ei și balerina îl aprobă și profesorul se miră și eu mă mir alături de profesor.

Aproape o poveste

„Malum est absentia boni”,
spuse profesorul trăgând la vâsle și suflând greu, somnul netezea apa lacului care se scurgea încet spre centrul pământului, soarele urca treptele norilor, vâsleam în zorii unei zile norocoase, nimic nu ne tulbura și totuși profesorul repeta,
„Malum est absentia boni”, până când apa se scurse toată și în craterul uscat puteam fi văzuți împingând inutil aerul.

EST ȘI VEST

de CLAUDIA ENE

Una dintre cele mai abordate probleme politice, de la stânga la dreapta, este cea exprimată de formularea mai veche a **intra în Europa** și reluată în ambalajul mai nou și mai strălucitor a **se integra în Europa**. Dezbaterile asupra acestei probleme au început rudimentar și, pe alocuri, continuă tot așa. A devenit aproape un tipic ca atunci când Puterea discută cu Opoziția, prin reprezentanții lor, chestiunea **Estului** și a **Vestului**, cea dintâi să limiteze aceste cuvinte la sensurile lor geografice, iar cea de-a doua la sensurile politice. Se naște astfel un atât de dialog al surzilor, cât al celor care se fac că nu înțeleg ceea ce vrea să spună celălalt. Când un adept al integrării se întreabă dacă România se îndreaptă către Est sau către Vest, un partizan al neintegrării îi răspunde că România nu se îndreaptă nici către Est, nici către Vest, ci rămâne acolo unde este, adică în Europa Centrală. Și acest răspuns este argumentat apoi corect și convingător prin faptul că împărțirea între Est și Vest s-a făcut în mod forțat și convențional, conducând astfel la dispariția conceptului de „Europă Centrală” ș.a.m.d. Numai că acest răspuns evită, cu bună știință, sensurile politice ale celor două noțiuni în discuție, sensuri pe care le conține întrebarea, și face referire doar la valorile geografice ale acestora. Se recurge astfel la un joc semantic, util argumentării, care constă în introducerea sensurilor geografice ale noțiunilor Est și Vest într-un discurs în care se valorifică, de fapt, sensurile politice ale acestora. Pe de altă parte, echivalența care se creează între noțiunile de Vest și Europa, prin identitatea enunțurilor „a intra în Europa” și „a se îndrepta spre Vest”, este forțată și doar metaforică și lasă posibilitatea unor interpretări tendențioase. Căci Europa nu este totuna cu Vestul decât din perspectiva acceptării superiorității civilizației Europei de Vest și a valorii ei de model unic pentru restul Europei geografice. Cu alte cuvinte, decodările părtinitoare sunt favoritele de gradul de metaforizare pe care îl presupun cele două enunțuri, „a intra în Europa” și „a se îndrepta spre Vest”, luate separat, dar mai ales împreună.

Totuși, nimic nu justifică ironia gratuită din schimbul de replici „Este necesar să intrăm în Europa... – România nu trebuie să intre în Europa, căci România este în Europa”. Cel din urmă enunț este perfect adevărat, dar evită în mod voit valoarea conotativă a lui a intra, folosit aici cu sensul de „a adera la valorile civilizației europene”, și ia ca unic punct de reper realitatea geografică. Această replică presupune în mod stupid că cel cărui i se adresează nu cunoaște adevărul geografic pe care ea îl exprimă (România este situată în Europa), introducând astfel o ironie gratuită în dialogul politic și evitând firește sensul primului enunț și replica pe care acesta o așteaptă.

despre...

UN DEBUT ȘI MAI PRECOCE

de AL. CISTELECAN

Se prea poate ca recordul național în materie de precocitate editorială, nu știu de cine deținut până acum, să treacă din acest an în seama lui Dorian David. În tot cazul, la numai nouă ani acesta a scos deja un volum de poeme – **Regele dimineților**, Ed.Tipomur, 1995, ceea ce, cu toate înlesnirile de azi, nu-i de colea. Dorian David este fiul poetului bistrișean David Dorian (mă-ndoiesc însă că această simetrie apelativă e cea mai inspirată soluție), care, cu îndrăzneala și bunul simț cuvenite într-o astfel de împrejurare, îi și semnează o succintă prefață. Cum precocitățile n-au ajuns încă un lucru banal, starea lor de excepționalitate le face de îndată suspecte. Nici gura târgului bistrișean nu procedează altfel, provocându-i tatălui „o mare și crescândă amărăciune”. Ca orice dar, precocitatea e și ea un mister, și încă unul ce intrigă, mai mult decât altele, căci arbitrariul elecțiunii pare, în cazul ei, și mai frapant. Suspiciunile de „mistificare”, chiar dacă ireprimabile, sunt însă un abuz, cu toate că bănuiala unui „dopaj” e mai totdeauna justificată, deși nu și decelabilă. Ispita de a trata precocitățile ca pe simple curiozități sau extravagante e și ea una îndreptățită, cel puțin până în momentul în care maturitatea nu confirmă că n-a fost vorba doar de un foc de paie. Riscul de a fi precoce în poezie, unde subzistă credința că talentul decide, e, în orice caz, mai mare decât acela de a întârzia.

Prima frapantă a poemelor lui Dorian David, prima contrazicere a așteptărilor, constă în lipsa lor de infantilism. Și nu e vorba doar de o predilecție pentru „temele grave”, remarcată, firește, de părintele prefațator, cât de o strunire a discursului și a imaginii tipic mature. Căi imaginației sunt departe de a zburda în voie și adesea ei chiar și-au pierdut aerul sălbatic de mânji, câștigând, în schimb, o anumită domesticitate și deci docilitate. Nu fără nazuri,

ei intră, totuși, în hamurile poemului, așa încât impresia, la acest nivel, e de debordanță stăpănită. Există, desigur, o freatică a imaginarului, căci poetul gândește încă spontan prin imagini, adesea chiar prin jerbe, dar dominantă rămâne capacitatea de a le face ductile, de a le subordona unui scenariu. Candoarea vârstei răzbate mai degrabă în imaginile ca atare decât în înlănțuirea lor, deja controlată de o premeditare a efectelor: „În lupta cu centaurii sunt biruit. / Brațele paingului mă coboară / Crengile scutură tinichele. / Pe insule de mărgean locuiesc / Cu personajele mele. / Adulmec timpul cu nara poemului / Hrănesc clowni cu aplauze / Zidesc din întuneric cai albi. // Sculptez siluete în norul Ființei”. (**Personajele copilăriei**). Există chiar, la acest nivel imaginativ, o boală tipică mai degrabă maturității diletante decât copilăriei, mult mai puțin inhibată în lumea fanteziei. E vorba de o anume patetizare a imaginilor, de o certă emfază dramaticoidală ce zorește spre și orizont de semnificații tensionate. Astfel de crispări, în vecinătatea imediată a unor imagini ce strălucesc de prospețime, sunt cu atât mai stridente: „Zări colorate ce mușcă pământul / Beția glasurilor ce strigă la cer”, „Vei pironi ochii în beznele deznădejzii”, „Urlet scufundat sub gheață”, „Întunecimea frângerii se coboară”, „Ard în adâncu-mi / Întrebări fără răspunsuri” etc. Nu-ncape vorbă că atunci când izbutește să țină un echilibru între spontaneitate și elaborație, între freacă și imaginile și bovarismul scenariului, Dorian David e mai mult decât o curiozitate stârnită de precocitate. Deși nu fulminantă, înzestrarea lui e evidentă. Totul depinde însă de creștere. Va fi ea una forțată sau una naturală?

LA UMBRA CLASICILOR ÎN FLOARE

de DAN-SILVIU BOERESCU

1. Mircea Horia Simionescu – **BIBLIOGRAFIA GENERALĂ** (Ed. Nemira, 1992). Când, în 1969, se lansa ciclul **Ingeniosul bine temperat**, odată cu primul **Dicționar onomastic**, nu se auzise încă de post-modernism. Au apărut apoi celălalt „dicționar onomastic” – **Jumătate plus unu** (1976), **Breviarul** (1980) și **Toxicologia** (1983). Acestei construcții nu putea să-i lipsească însă o **Bibliografie generală** (prima ediție – 1970), care să încununeze „cea mai bună și mai bine organizată parodie antiliterară din întreaga noastră literatură” (Adrian Marino). De fapt, anii apariției nu contează prea mult, fiindcă seria **Ingeniosului**... a început să fie scrisă încă din 1945, când, pe vremea adolescenței unor Radu Petrescu, Costache Olăreanu și M.H.S., se năștea celebra **Școală de la Târgoviște**. La finele războiului, în orașelul muntean n-avea cum să se audă nici de Borges și de ideea reprezentării lumii ca o bibliotecă – mărturisește autorul **Istoriei literaturii organice** (variantă de titlu a **Bibliografiei**) –, darămite de post-modernism, a cărui vogă va răscoli plaiurile carpato-danubiano-pontice abia pe la debutul deceniului nouă. Dar, dacă e adevărat că post-modernismul a restructurat din temelii literatura, oferind o nouă sinteză, în care cuvintele cheie sunt ironia și antiretorica, și reformulând mitul cuvântului scris cu, deopotrivă, pasiune și ură (continuu reversibile), atunci autorul unui ciclu aidoma **Ingeniosului bine temperat** este, cu siguranță, un papă al acestei – de pe acum – palpabile utopii. (A propos de papalitate, vorba apocrifă – a lui Geryon Tyr, cele șapte profesii de bază sunt „medicina, zootehnia, brutăria, anticariatul, trusul cu urechea, vidanatul și papalitatea”)... De ce **ingenios** și de ce **bine temperat**? Pot fi date tot atâtea răspunsuri câte grile de lectură sunt folosite. Dacă seria este citită din perspectiva contextului politic în care a fost elaborată, vom înțelege ușor că toată „mistificarea” reprezintă un pariu cu cenzura și cu societatea în numele căreia se exercita această cenzură. Scriind despre cărți și personaje imaginare, alcătuind o uriașă bibliotecă mistificatorie, ocultezi lumea reală, a cărei carnalitate, ce păstrează încă vii zgârieturile și contrafacerile realismului socialist, tocmai se îmbibă de „tezele din iunie”, de îndrumările deloc inocente ce pregătesc o nouă revoluție culturală. În plus, printre rânduri răzbat elocvente mesaje antitotalitare, sub forma unor (adesea) foarte transparente parabole. Iată o pe cea despre „arta angajată”, ancorată puternic în realitățile noi ale patriei, a cărei viață economică pulsează în ritmul unei industrializări debordante: „**GEORGE BACOVIA: Plumb**. Apărută în **Biblioteca pentru metalurgiști**, cartea lui Bacovia atrage atenția asupra acestui element pe nedrept disprețuit. Se trece în revistă largă utilitate a metalului, din care se pot face margini de linii ferate, clavie, chioșcuri pentru fanfare militare, aparate cinematografice, decoruri teatrale și chiar sicrie. Informații interesante despre intoxicația cu plumb la muncitorii (simptome și procese). Scrisă concis, însoțind faptele cu formule ce nu depășesc aproape niciodată jumătate de pagină, cartea se citește cu ușurință de către specialiști, ca și de cei cărora le plac chimia, fizica și spectroscopia metalurgică (Editura **Lakustris**, St. Gall, 1958)”. Parodierea jargonului semidocștiințific și proiectarea celebrissimului volum în „miezul unui ev aprins”, în chiar epoca în care manualele școlare încercau omologarea autorului **Serenadei**... ca poet al clasei muncitoare, reclamă nu puțină ingeniozitate, bine temperată însă de aerul livresc fabulatoriu dar înțesat de aluzii savante, al trimerii

bibliografice. Grila sociologică, motivată subteran de implicarea politică disidentă, nu poate fi însă absolutizată, ea trebuind să fie însoțită de cea consacrată analizei jocului literar. Absurdul ideologiei politice, transcris în filigranul paginii este însoțit și, nu de puține ori, este pur și simplu oculat de parodia ideologiei literare. Este prea puțin spus „parodie”, căci o asemenea întreprindere tinde să pulverizeze efectiv tot ceea ce se înțelege în mod curent prin literatură, boicotându-i, printr-o mimare perfectă, toate reflexele condiționate. La nivel macrotextual se ajunge la tirania jovială a strategiilor perlocuționare, reflectate cu mult răsfăț în și de mulțimea codurilor ludice folosite. Din acest punct de vedere, însuși atributul de **bine temperat** trebuie citit pe dos, într-o oglindă înadins deformată, asemănătoare celor din bălci. Riscul sau, de ce nu, pariul ascuns al unei încercări atât de temerare este cel al incomunicabilității totale, al situației, în final, pe un palier al locuționarului pur. Dacă Mircea Horia Simionescu ar fi tentat într-adevăr de această ultimă limită, probabil că la cele cinci cărți din ciclul **Ingeniosului**... ar mai adăuga un volum compus exclusiv din file albe, în chip de suprem palimpsest al unei lumi ilizibile. Numai că acesta ar fi un pariu cu Neantul original, pe care Cartea și-l refuză cu orgoliu, cu superbie chiar, preferând să trimită în lume copiile sale imperfecte în număr infinit. Tăcerii „filosofice” îi este preferat spectacolul de carnaval al unei biblioteci la purtător, care asumându-și toate catastrofele posibile (incendii, inundații, șoareci și insecte papivore, hoți și diverși maniaci), sporește totuși neîncetat pe calea bulimiei colaționiste. Personajul lui Canetti, din **Orbirea**, moare ucis de propria bibliotecă, ale cărei rafturi se dărâmă în final peste el. Bibliograful lui Mircea Horia Simionescu, convins – în ciuda lui Wittgenstein – că **despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie... să se scrie**, se dedică edificării, cu ferovoare, a unui Turn Babel a cărui structură de rezistență este tocmai propria sa gratuitate. Or, un asemenea turn nu se poate dărâma niciodată, el fiind cu mult mai ușor decât aerul...

2. Ștefan Bănulescu – **SCRISORI DIN PROVINCIA DE SUD-EST sau O BĂTĂLIE CU POVESTIRI** (Ed. Nemira, 1994). Dacă **Bibliografia**... lui Mircea Horia Simionescu este un eseu asupra inflației logosului, într-o lume fascinată de propriul său ilogism, asupra cuvintelor care proliferază aberant în și prin cărți, **Scrisorile**... lui Ștefan Bănulescu constituie un recurs la sentința prin care Povestitorul este decăzut din drepturile sale civice, o încercare de recreditare a instanței narative în lumea de hârtie. Dacă, într-adevăr, există un „loc pentru fiecare în **Comedia Cuvintelor**”, de ce Povestitorul nu și l-ar recăpăta pe al său, chiar și pe calea unei pașnice „**bătălii cu povestiri**”? Odată cu figura Povestitorului, de cele mai multe ori deghizat într-un „prieten”, o „cunoștință”, un „vecin”, un „vizitator”, este reabilitată și întâmplarea ca miez al povestirii. Din derizoriul existențelor banale, trase, parcă, toate după un unic șablon, din amalgamul de gesturi și cuvinte întâmplătoare, din vastul repertoriu al aluziilor pierdute, autorul reface cu micală – dar și cu o ostentativă economie de mijloace – câte un fragment de umanitate. Semnificația micului puzzle rezolvat astfel printr-o povestire nepretențioasă (mai mult exercițiu de causerie înadins plată) se pierde dacă este tratată separat. La nivelul întregii construcții, bucățile din mozaic încep să se lumineze reciproc, **bătălia** căpătând o consistență greu de anticipat inițial. Deși pare ușor dezabuzat, treptat, Povestitorul se dă de

gol și, rafinat conaaisseur, își trădează preferințele: scriitorii vechi de aici și de aiurea, întâmplări obișnuite dintotdeauna și, mai ales, relația empatică stabilită între retorică și pre-textul diegetic. Nimic mai firesc pentru Povestitor decât să adopte masca lui Negruzzi, Filimon, Anton Pann sau Mérimée, Swift, Gogol, și folosindu-se de un fragment desprins la întâmplare (?) din cotidian, să propună un mic exercițiu narativ în stilul – dar și în ciuda! – autorului substituit. Ce unește însă toate aceste „întâmplări” livrești disparate dacă nu fluviul de simpatie ce le adună cu o rară simplitate într-o unică matcă, aceea a firescului „de fiecare zi”? Colocvial, Ștefan Bănulescu se scuză, parcă de faptul că te plictisește cu atâtea banalități. El nu arborează aerul secretos, important, al celor care îți fac imensul favor de a-ți deconspira ceva din misterele, până la ei insondabile, ale Universului. Nu, Povestitorul te trage discret de mânecă și îți propune să observi singur câteva din micile adevăruri ale existenței cotidiene. Aceste revelații ale normalității nu răstoarnă nimic din complicatul eșafodaj de locuri comune, axiome și legi ale bunului simț pe care se sprijină înțelegerea lumii, însă ele îți confirmă că această lume – ei bine! – continuă să existe. Și, mai mult decât atât, o face chiar în interiorul literaturii! Devii complicele eternității insinuându-te în cotidianul cel mai anost și schimbând o impresie fugară cu cei mai anonimi dintre contemporanii tăi... După atâtea parafraze literare și, totodată, incursiuni fugitive în biografiile neexponențiale, Ștefan Bănulescu propune și pariuri de altă amploare, legate de arheologia intimă a lui Caragiale, Rebreanu sau, prin raccourci, Balzac, tratându-i și pe aceștia tot ca pe niște geniali oameni obișnuiți care s-au ciocnit ca din întâmplare cu literatura. Astfel reține, pe traseul Haimanale – Ploiești – Mizil – București, figurile arhetipale ale unor Zacharia Antonescu, Stan Popescu și Leonida Condeescu, care l-au „obligat” pe scriitor să-i treacă (în ultimele două cazuri, chiar cu numele „reale”) în literatură. Ce ar fi fost Caragiale fără acești iluștri necunoscuți, ar mai fi scris el, de pildă, **Boborul**, **Conu Leonida**... ș.a.m.d.? Întrebarea frizează absurdul și pare de neconceput, însă e greu de ignorat faptul că și realitatea se află mai tot timpul „în căutarea ficțiunii”, cu o frenezie rară, ca și în cazul lui Rebreanu, de altminteri. Ordinea genezei este inversată pentru martorii experienței literare: satul Pripas și personajele de hârtie din **Ion** par a fi inventate anume pentru a se rescrie, după aceea, istoria (trădătoare, vai, în interiorul ficțiunii) satului Prislop, localizabil geografic și azi, precum și a personajelor din carne și oase. Inversând întrebarea pusă în cazul lui Caragiale, dacă Rebreanu n-ar fi scris **Ion**, ar mai fi existat oare satul și oamenii din registrele primăriei? O variațiune pe tema regresivității în real a cuvântului scris găsim în **Un alt colonel Chabert**: „Dumneata l-ai citit pe Balzac?(...) Colonelul Chabert e un om care-și pierde locul și timpul existenței. (...) Uimitoarea înfrângerea pe care a suferit-o neînvingul în **bătălii Chabert**, pe terenul prozei vieții zilnice (subl. mea – D.S.B.), intrată pe altă matcă fără ca el s-o știe și fără s-o priceapă nici mai târziu, a trăit-o mult mai pe scurt un cunoscut al meu, care n-a avut nevoie nici de atâtea drum, nici de atâtea glorie, nici măcar de cicatrice; simplu, corboraș din casa lui în stradă, atât, și aruncându-și ochii spre tereasa apartamentului său de la etajul întâi și-a dat seama că e un alt Chabert!” (subl. aut.). Ar mai fi avut, deci, sens proza lui Balzac fără experiența ulterioară a acestui ins oarecare, cu care teoretic scriitorul francez n-ar trebui să aibă nici în clin, nici în mânecă? Nu. Și da. Ba... nu. Ba... da. Fără să vrem, suntem siliți să observăm că între viață și literatură s-au instituit legături subterane reversibile care scapă la o primă privire. Și, totuși, sunt atât de evidente, după cum însăși rotirea în sens invers a acelor de ceasornic poate fi, după caz, cel mai banal lucru cu putință. Tot așa, prin intermediul realității (ce ficțiune, domnule!), se complică în progresie geometrică și viața ficțiunilor literare, Povestitorul (se) explică, dând seamă despre acest cumplit meșteșug inefabil care este aproximarea literaturii ca viață: „În prima povestire (...) ți-am făcut demonstrația că printr-o idee balzaciană, în speță **ideea – chabert**, se poate construi un personaj gogolian. Se putea să procedez și invers dacă vroiam, n-am vrut, nu era nevoie. Prin asta am dorit să-ți arăt că nu e nimic nou sub soare în treburile dumneavoastră literare, deși ceva parcă este, nu-i așa?” Q.E.D.!

CENTENARUL ODOBESCU (I)

de MIRCEA ANGHELESCU

În noiembrie se împlinesc o sută de ani de când, într-un act care reflectă o disperare ieșită din marginile firii, Alexandru Odobescu își pune capăt vieții la numai șaizeci și unu de ani. Gestul rămâne inexplicabil în esența lui, cu toate explicațiile sugerate în celebra scrisoare lăsată de scriitor, care deschide drumul spre o interpretare senzațională a biografiei sale, rămasă din fericire fără asemenea urmări (pasiunea funestă pentru o femeie mult mai tânără, „adevăratul mormânt al inteligenței, al iluziilor, ba chiar al vieții mele“), așa cum inexplicabilă rămâne în esență chiar literatura sa, cu toate glosele care se succed de un secol încoace: de un amatorism declarat, bazându-se însă pe o adâncă și riguroasă metodă filologică, afectând cu orgolioasă modestie o atemporală inutilitate, o postură prețioasă de iubitor fără pretenții al cărților și gravurilor rare, ca un Des Esseints valah coborât dintr-o vârstă alexandrină imposibilă într-o cultură care abia își construia instituțiile, dar nerenunțând niciodată la un didacticism superior, prezent nu numai în lungile sale pledoarii pentru cunoașterea culturii noastre mai vechi, ci și în

... Un Des Esseints valah coborât dintr-o vârstă alexandrină imposibilă într-o cultură care abia își construia instituțiile...

entuziasmele sale reportaje de la adunările Astrei, despre Cipariu sau școlile Blajului (Odobescu este unul dintre primii apologeti moderni ai transilvanismului), popular și cult în același timp, cultivând „măsura“ classicilor dar lăsându-se în voia capricioasă a inspirației, a pasiunii sau a întâmplării, această operă se refuză încă unei încercări de caracterizare globală, cu toată puținătatea și cu tot caracterul ei secundar, derivat.

De altfel, prima contradicție apare cu evidență încă din momentul examinării începuturilor literare ale adolescentului, care scria părinților săi lungi epistole având caracterul elaborat al unor exerciții de stil, de compoziție, de erudiție chiar, așa cum și primele sale încercări arată mai degrabă voința de a scrie, de a fi un „scriitor“, decât nevoia de a împărtăși publicului un adevăr propriu, imposibil de reprimat: **Muncitorul român, Ioana D'Arc sau Întorcerea în țară pe Dunăre** sunt, fiecare, o glosă pe o temă dragă lui Bălcescu, mentorul său spiritual la acea vârstă, o traducere și un exercițiu retoric pe o temă dată; pe de altă parte, vocația lui de scriitor va rămâne întotdeauna în acest perimetru, al exercițiului, al glosei, al divagației, invenția sau chiar construcția unei opere de ficțiune rămânând în sfera dezideratului. Chiar **Mihnea-vodă cel Rău** sau **Doamna Chiajna** sunt mai degrabă (o spune singur în prefața volumașului din 1860) încercări de arheologie lingvistică: „m-am silit – zice el – cel puțin să păstrez, pre cât s-a putut, formele și limba Letopisețelor naționale...“ sau de istorie etnografică în spirit întârziat romantic: „să adun datine, numiri și cuvinte bătrânești spre a colora aceste două episoade culese din cronicile vechi“; mai mult, prin aceste încercări de reconstituire se urmărește și „folosul lor instructiv“. Peste un sfert de veac, verdictul era

și mai categoric: „două mici încercări de restituire a vechilor datine strămoșești“. Și într-adevăr, dincolo de pretenția imitației unui model celebru, **Alexandru Lăpușeanu** de Negruzzi, a cărei inconsistență a fost deja arătată de N. Manolescu, nuvelele impresionează mai degrabă prin ostentația unei restituiri minuțioase la nivelul cadrului, al decorului material, care presupune nu numai investigația arheologică a unei mari cantități de veșminte, arme, mobile și accesorii de epocă (le vom regăsi în inventarele mănăstirilor cercetate în călătoriile sale din însărcinarea Ministerului Cultelor precum și în relatări precum **Câteva ore la Snagov**), ci și voluptatea stranie – aici văd apropierea de **A Rebours** și de poezia lui Macedonski – a numirilor acestor obiecte, poezia evocatoare și oarecum ermetică a acestor enumerări făcute din cuvinte rare și puțin cunoscute: chepeneag, cioareci, gugiuman, surguci, harșă, șavanele,

cabaniță ș.a.m.d. Atât de importantă este pentru Odobescu puterea de sugestie a numelor rare sau necunoscute, încât ele rămân și în textul francez al unei sinteze pentru străinătate privind **Casa, veșmintele și petrecerile țaranului român**, date în

paranteze după echivalentul accesibil lectorului străin: **ruban** (cordele), **gaze de soie** (maramă, ștergere, cârpe) și tot așa: **beteală**, **opinci**, **zăbun**, **scurteică**, **salbe**, **poturi**, **ghebă**, **zeghe**, **ipingeă**, **sarică**, **turieci**, **cioareci** etc. Savoarea și efectul eufonic al cuvântului vor fi de altfel mereu puse în valoare în textele lui Odobescu, inclusiv în **Pseudo-kinetikos**.

Pe de altă parte, cred că s-a trecut prea ușor peste capacitatea de cuprindere a descrierilor lui Odobescu, perspectiva largă în care știe să plaseze locurile unde se va desfășura acțiunea eroilor săi, fie că e vorba de personajele unei reconstituiri ficționale, cum e **Mihnea-vodă**, fie că e vorba de locurile unde se vor întâmpla săpăturile sale arheologice. „Ca la două ceasuri cale-n jos de Ploiești curge apa Cricovului care, cu mii de pârâie ce se respiră și se-mpreună, împetritează matca sa răzlațată și năsipoașă; d-a stânga, câmpia șeață se lungește până-în poalele munților; d-a dreapta, malul se-naltă... etc.“ Începe prima sa nuvelă istorică, în 1857; peste paisprezece ani, descriind explorările sale arheologice în județul Dorohoi el va recurge la același gen de privire a reliefului de pe o poziție superioară, descriind terenul cu un general din punctul său de observație, cum face și Bălcescu în **Românii supt Mihai-Voievod Viteazul**: „Interiorul acestui semicerc de dealuri este ocupat cu albiile, mai mult sau mai puțin muntoase, ale apelor Volovățul și Calul care, împreunate, se scurg d-a dreptul în Prut... Dincolo de culmea care apără fundul acestor din urmă văi, se întinde bazinul Siretului... Plasa Herței stă între culmea dealurilor, între apa Mamorniței, ce curge spre nord, și între Prut...“ Aptitudinea deosebită a autorului pentru cuprinderea largilor decoruri naturale, pentru descrieri în general, se observă cu ușurință și în peisajul pe care îl umanizează prezența

persoanei, eventual propria sa persoană, ca în călătoria din 1860 prin județele Argeș și Vâlcea: „am trecut Oltul, ne-am pus călare și am apucat în susul apii, spre schitu Turnu. Drumul e mai întâi pe o liveadă, unde făcea căpițe de fân starețul de la Turnu; a venit și el călare după noi. Apoi ocolești un picior de munte ce dă d-a dreptul în Olt; la un loc, drumul e despicat în stâncă, astfel încât rămâne de partea Oltului o piatră cu suprafața cam plană d-asupra, pe care te poți urca pe niște trepte făcute din vremi...“ etc. Această capacitate, atât de importantă pentru un comentator al obiectelor de artă și nu mai puțin pentru un autor a cărui literatură trăiește în primul rând prin sugestiile cadrului de o neobișnuită individualitate, pregnanță, forță sugestivă, este de fapt rezultatul exercițiului, al dezvoltării unei facultăți fără îndoială înnăscute, dar cultivate cu bună știință prin timpuriile și frecventele sale exerciții epistolare. Scrisorile sale oferă o materie ideală pentru eventualul biograf care ar dori să-i reconstituie existența exterioară pentru că înregistrează și povestesc cu lux de amănunte – întâi pentru mama sa, Catinca, apoi pentru Sașa, soția – toate împrejurările traversate și mai ales toate decorurile care le-au asistat, cu intenție, uneori declarată, de a le face să nu piardă nimic din spectacolul la care el însuși asistase; și nu era acest exercițiu cel mai în măsură să-i canalizeze eforturile în direcția inventarierii și reproducerii, cu minuție și acuratețe, a detaliului caracteristic, acel element important al descrierii care lipsește mai tuturor prozatorilor noștri dinaintea lui Odobescu? Fără îndoială că scrisorile lui Odobescu prefigurează și din alte puncte de vedere textele sale ulterioare, dar ele constituie în primul rând o școală pentru ochiul observatorului și mai ales pentru capacitatea de grupare și de sinteză a artistului care trebuie să ierarhizeze mărimile, distanțele și formele, stabilind raporturi explicite între ele. Mai mult decât încercările de raportare a vizitelor la marile muzee văzute în adolescență, la Dresda sau Leipzig, acest exercițiu aproape cotidian făcut asupra cotidianului, asupra unui cotidian în continuă mișcare, se înțelege, creează dispoziția și totodată capacitatea de a ieși din sfera vagilor generalizări („mais laissons ces généralités!“ scrie el, încă la douăzeci de ani, în 1854, mamei sale, pentru a trece cu voluptate la detaliu), care pot servi unui teoretician, dar nu unui prozator. Ceea ce s-a pus în seama pasiunii sale arheologice sau a filologiei, care l-ar fi atras spre detaliu, spre excursul derivat din trunchiul principal al expunerii, spre glosa parazită, nu este decât forma proprie în care Odobescu își poate exercita spiritul de observație: raportul este invers, și el revine întotdeauna la arheologie, la etimologie sau analogie, pentru că în ochiul său nu există cu adevărat decât amănuntul, concretul în forma sa elementară.

TEATRUL DUPĂ CENZURĂ

de MARIAN POPESCU

Mi se pare interesant că, după căderea Zidului Berlinului și proclamarea oficială a sfârșitului Războiului rece, primele inițiative în domeniul spectacării teatrale a „moștenirii” lăsate de marile angrenaje politice, ideologice și economice implicate în susținerea divizării capitalism/comunism provindin Vest. Poate e firesc să se întâmple așa, poate nu. Depinde de unghiul de vedere. Pentru România, de pildă, prima tentativă cunoscută în privința evaluării „moștenirii” este aceea a unei mari scriitoare pentru teatru din Marea Britanie, Caryl Churchill, autoarea piesei **Mad Forrest (Pădurea nebună)**. Pentru amatorii de simboluri căutate, e, probabil, un motiv de satisfacție (!), știindu-se „trauma” produsă prin voința Marilor Puteri în ce privește destinul post-belic al României: șervețelul lui Winston Churchill (premierul britanic la vremea războiului) „repartiza” România în zona sovietică în proporție de 90 la sută. Desigur, în legătură cu restul de 10 la sută s-a vorbit mai puțin, dar cred că asta nu ar mai avea importanță. Piesa lui Caryl Churchill are un subiect inspirat din evenimentele românești ale lui decembrie '89. În Marea Britanie s-au produs mai multe astfel de tentative de „recitare” a unei epoci, aceea comunistă, dar și a evenimentelor care au produs căderea rapidă, accelerată mai degrabă, a regimurilor comuniste: se pot cita David Edgar

cu **Forma mesei** (reprezentată la „Bulandra”), sau Peter Flannery cu filmul de televiziune **Revoluția trădată (Revolution Betrayed)**, o referință directă la decembrie '89 în România.

Ar mai fi apoi de menționat piese de teatru care au abordat subiectul delicat al relației Artă-Putere: scrise înainte sau după anul 1989, în Vest sau în Est, acestea oferă o oportunitate deosebită pentru a examina efectele cenzurii sau ale autocenzurii în teatru. În ceea ce privește atracția sau interesul sau ocazia (depinde, din nou, de fiecare caz în parte) pe care o reprezintă pentru oamenii de teatru occidentali zona tematică a regimurilor comuniste, ar fi, mai întâi, de observat curiozitatea reală a multora față de o lume care le fusese ascunsă. Dar, oare, nu s-ar putea spune același lucru despre oamenii de teatru din Est? Cât va fi contribuit propaganda celor două sisteme – capitalist și comunist – la a mistifica umanul din cauza ideologiilor? Pe de altă parte, nu trebuie uitată seducția modelului comunist asupra unor mari personalități teatrale occidentale, în perioada Războiului rece. Pentru unele din acestea, propria carieră a servit unor cauze ideologice sau de propagandă. Și invers.

În mod artificial, desființarea cenzurii este legată de căderea regimurilor comuniste. Am întâlnit mai mulți oameni de teatru occidentali care susțineau bucurându-se că, în sfârșit, „suntem liberi”, că libertatea de expresie și dreptul la

opinie au fost instaurate în cadrul statului de drept. Dar când, inevitabil, erau curioși în legătură cu dramaturgia românească de după 1989, cu piesele noi și relația lor cu actualitatea, răspunsul nu mai putea fi unul pozitiv. Mulți dintre ei, mărturisesc că și eu alături de ei, se așteptau ca autorii dramatice să-și expună punctul de vedere în legătură cu noile evoluții din societate. Tocmai pentru că ei sunt obișnuiți cu așa ceva. În legătură cu acest subiect aveam să aud din partea unor dramaturgi români consacrați ceea ce auzisem de la caricaturistul Mihai Stănescu: „Încă nu e momentul. Lucrurile trebuie să se așeze, suntem aproape de ceea ce se întâmplă” ș.a.m.d. Astfel încât, dând peste câteva rânduri ale lui Dorin Tudoran, de curând, după ce mai întâlnisem ideea, nu aveam cum să mă întreb, cum am mai făcut-o, dacă lucrurile stau chiar așa. Dorin Tudoran formula astfel: „Inteligența de a trăi între supunere și revoltă – pe care a moștenit-o de la strămoșul său Cicero – s-a transformat la intelectualul român de azi în dibăcia de a tremura... revoltat sub pilota călduță a supunerii, în chip de victimă. Doar aruncând de pe el această plăpumioară umplută cu iluzii ar putea afla, în contact cu aerul proaspăt, dacă dinții îi clănțane de frig ori de frică.”

Scriitorii români pentru teatru – mi s-a argumentat – nu au avut cum să fie critici ori disidenți în condițiile regimului comunist. Presiunea, opresiunea erau într-adevăr puternice. Cum nicăieri, s-a spus, în fostul lagăr comunist. Ar fi de discutat acest lucru. Chestiunea, însă, care pare urgentă (?) este de ce evită acum contactul cu „aerul proaspăt”? Un Mitică ar mustăci: „Da' ce, e proaspăt? Citind multe piese românești scrise în acești ani s-ar putea ca el să aibă dreptate, să nu fie proaspăt acest „aer” din perioada de după cenzură. Dar putem vorbi, oare, despre dispariția cenzurii sau a autocenzurii?”

cinema

ERA MINCIUNII ABSOLUTE

de MANUELA CERNAT

Mai zilele trecute, cineva m-a întrebat ce moment din istoria filmului îmi displace cel mai mult. Fulgerător mi-am amintit secvența unui sărut care mi-a dat fiori de groază. Văzusem secvența cu pricina cu vreo cinci ani în urmă, la Festivalul de Televiziune de la Monte Carlo, unde mi-a fost dat să descopăr ce înseamnă **realitatea virtuală**. Un computer japonez propunea o idilă între doi monștri sacri ai ecranului, de mult dispăruți, Marilyn Monroe și Humphrey Bogart. Printr-un ciudat capriciu al destinului, ori mai curând din tembelismul și lipsa de fler a producătorilor de la Hollywood, în viața cea de toate zilele, cei doi nu-și dăduseră niciodată replica pe un platou de filmare. Inventiv, computerul imaginase o tandră întâlnire de gradul trei... Îmbrăcată într-o rochie purpurie cu volane, blonda Marilyn îl privea languros pe tenebrosul Boogie, se apropia de el cu mișcări feline, unduindu-și provocator formele, își încolăcea brațele pe după grumazul lui și îl săruta pătimaș. Imaginea era ce-i drept cam încețoșată, în gros-plan trăsăturile protagoniștilor deveneau cam incerte, dar nu perfecțiunea tehnică prima în acel epocal

experiment ci revelația năucitoare a consecințelor lui. Inteligenței artificiale îi sta în putere să calchiese identitatea unor ființe de mult dispărute și să le redea viață pe un ecran. Sărutul acela dintre două fantome, camalitatea unor plămăsi abstracte deschidea brutal o nouă eră: **ERA MINCIUNII ABSOLUTE**.

Spengler avea dreptate. Umanitatea nu progresa. Degringolează. În urmă cu un secol, cei ce aplaudau cu încântare nașterea cinematografului nu bănuiau ce rol nefast avea să joace el în mistificarea mulțimilor, ce instrument docil avea să devină în mâna dictatorilor și a tartorilor propagandei totalitare, roșii sau brune. Poate pentru că știm la câte orori a fost părtaș cinematograful de-a lungul primului său veac de existență, ne îngrozesc perspectivele deschise de **realitatea virtuală**.

Până acum imaginea de film recrea datele spațio-temporale ale realității combinând pe platou, la masa de montaj și în laborator, datele **concrete** ale lumii înconjurătoare, pe când **realitatea virtuală** este o realitate **artificială**, recompusă exclusiv din datele stocate de memoria unui ordinator. De-aici înainte totul

devine posibil. Stă în firea omului să creadă ceea ce vede cu propriii ochi și ceea ce aude cu propriile urechi. Oricât de manipulată, de scoasă din context, oricât de falsificată ar fi fost imaginea realității, totuși, un spectator lucid putea decela pe ecran înșelătoria, putea detecta șmecheria sau măcar se putea distanța de intențiile realizatorilor de a-i forța mâna, de a-i specula credulitatea. De-acum încolo însă, perfecțiunea la care a ajuns în mai puțin de un deceniu **realitatea virtuală** ne lasă total dezarmați, potențiale victime ale oricărui război al dezinformării. Ceea ce au trăit românii în decembrie '89 este nimic pe lângă ce se poate petrece la scară planetară. Ce se va întâmpla, de pildă, în ziua în care o campanie electorală pentru postul de președinte al unei țări se va desfășura sub semnul bătăliei între două computere care vor zămisli care mai de care imagini artificiale denigratoare și infamante despre candidatul partidei adverse?

Bomba **realității virtuale** este echivalentă în plan spiritual cu bomba atomică. Efectele ei asupra sufletului pot fi tot atât de distrugătoare ca efectele radiațiilor asupra trupului. Profunda criză culturală trăită de omenire în acest final de mileniu se datorează în parte și proliferării bezmetice a audio-vizualului. Totala lipsă de scrupule a unor comercianți inculți și rapace este pe punctul de a destabiliza cultural planetă. Pândite din umbră de mafia drogurilor, tinerele generații de pretutindenți sunt ademenite insidios și de mafia audio-vizualului.

Comersanții știu că imaginea este un drog. Politicienii știu că imaginea virtuală este o armă. Doar naivii artiști mai cred că filmul este o artă. Poate de aceea pentru ei nici nu prea se mai găsește un loc sub soare.

«MARELE MODEL»

● Cuvântul nr. 7 (adică pe august 1995) stabilește că Al. Cisteleanu e cel mai bun comentator de poezie al momentului. Nu ne îndoim, doar e colaboratorul nostru permanent și, într-adevăr, numai despre poezie scrie. Dar, vremea trece, vremea vine și târgmureșeanul nostru a intrat în ipostaza socrului, cu mari șanse de a semna și catalogul bunicilor. Cred că, între timp, Alcis a primit onorariile de la noi și a pus bacșișul ce se cuvenea pe corzile lăutarilor!

● Unde există o redacție cu scriitori competenți, așa cum se întâmplă și la săptămânalul **Orizont**, revista nu poate fi decât interesantă. Iată, spre exemplu, numărul din 14 august pune în discuție cele două cărți ale lui Cornel Ungureanu „Mircea Eliade și literatura exilului” și „La vest de Eden” (o introducere în literatura exilului). Semnează studii remarcabile Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, Lucian Alexiu și Robert Șerban. Cu mai puțin fast, dar totuși prompt se cuvine amintit textul despre Gellu Naum, ajuns la 80 de ani. Cităm: „Rămas în deceniile din urmă într-o izolare exemplară, el devine pentru ultimul val al poeziei Marele Model. Pentru noi este cel mai important poet român în viață”. Tot în același număr trebuie semnalată o punere la punct în ceea ce-l privește pe industrișul H. Zalis. De data asta i se amintește de vechile sale propensiuni. „El ar putea mărturisi despre cel mai ciudat plagiat al deceniului care, se pare, îi aparține chiar domnului Zalis. Fără îndoială că am putea așeza plagiatul în contextul acțiunilor de protest ale tinerei intelectualități realist-socialiste. Tânărul H. Zalis

voia să submineze orânduirea și de aceea făcea ceea ce făcea.(...) Toți cei care plagiau în deceniul al șaselea voiau să reabiliteze adevărata cultură. Erau, carevasăzică, oameni de bine”.

● **CONCURSUL NAȚIONAL DE CREAȚIE LITERARĂ (CĂRȚI DE PROZĂ) „MIHAIL SADOVEANU”,** ediția a X-a, Piatra Neamț, 9 – 11 noiembrie 1995.

Sunt acceptați toți creatorii de literatură care scriu cărți de proză și comentarii literare (despre Sadoveanu), dar nu le-au publicat niciodată, în țară sau peste hotare, și nici nu figurează în planuri editoriale. Fiecare concurent poate participa numai cu o singură carte de proză sau de comentarii literare (despre Sadoveanu) într-un volum (roman, proză scurtă, critică), dactilografiat în două exemplare și însoțit de o fișă cu date personale (numele și prenumele, data și locul nașterii, domiciliul, profesia, studiul, distincții literare, telefonul).

Manuscrisele literare propuse pentru concurs se expediază prin poștă sau se depun la sediul Centrului Creației Populare al Județului Neamț, Piatra Neamț cod 5600, str. Ștefan cel Mare nr. 18, telefon 033/214026, până la data de 20 octombrie 1995.

Concurenții desemnați câștigători vor fi invitați pentru a se prezenta la Piatra Neamț, în perioada 9 – 11 noiembrie 1995, la manifestările prilejuite de Concursul „Mihail Sadoveanu” și, desigur, la festivitatea de acordare a premiilor. Acestea sunt:

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări ale artistului Ștefan Pelmuș

- PREMIUL „MIHAIL SADOVEANU” PENTRU ROMAN 350.000 LEI
- PREMIUL „MIHAIL SADOVEANU” PENTRU CARTE DE PROZĂ SCURTĂ 250.000 LEI
- PREMIUL „MIHAIL SADOVEANU” PENTRU CARTE DE COMENTARII LITERARE 200.000 LEI

Concursul Național de Proză „Mihail Sadoveanu”, dincolo de eforturile și căutările vizând conceperea, publicitatea, finanțarea și jurizarea, își propune de fiecare dată o serie de manifestări culturale complementare care conferă consistență ideatică și estetică finalului de concurs.

● S-a lansat la librăria Cartea Românească volumul „Pe cuvânt de cineast” de Petre Bokor. Au vorbit: Magdalena Popescu, Dumitru Solomon, Mircea Veroiu, V. Silvestru. >

muzică

DOUĂ SUTE DE ȚIGANI UIMESC ELVEȚIA

de TEODORA MOȚET

La Festivalul internațional de muzică țigănească de la Lucerna (16–25 august) au participat și muzicanți din România: taraful din Caransebeș, taraful Haiducilor. „L'Expres International” din 7 august vede în interpretarea acestor artiști „tandrețe sfâșietoare ce izbucnesc în muzică” iar o fotografie a Tarafului Haiducilor devine ilustrație de pagină întregă la rubrica „Spectacles”. Respectând talentul acestei etnii de a păstra nealterat folclorul autentic reproducem un fragment din articolul „La route du Rom” semnat de Florence Mendel ce reactualizează pagini de istorie împletite cu tot atâtea legende câte drumuri, drumuri...

Înainte de toate să ne reamintim minunatul film al lui Aleksander Petrovic „Am întâlnit țigani fericiți” (1967). Să ne scrutăm memoria și să lăsăm să renască încet cântecul profund emoționant ce i-a slujit de fundal sonor: „Jelem, jelem/ Lugone dromenca/ Meladilem./ Baxtale romenca”/ (Am străbătut/ Am străbătut/ Drumuri lungi/ Am întâlnit țigani fericiți/). Era imnul internațional țigănesc scris de Jarko Lovanovic Jagdino. Acest mare muzician iugoslav dispărut în 1986 a spus o dată: „Arta muzicală a romilor este o filozofie a sensurilor. Am compus trei feluri de muzică: 1) puternică, nobilă, plină de demnitate (ea se adresează inimii); 2) înflăcărată, înaripată, furtunoasă, erotică, fragilă, subtilă, amară și plină de suferință amoroasă (ea se adresează emoției); 3)

revoluționară cu tendințe naționaliste (ea se adresează intelctului). Cum s-ar putea evoca mai bine talentul și însușirea muzicii de la Lucerna unde aproape 200 de țigani veniți din lumea întregă s-au reunit mai mult de o săptămână pentru a consulta, împărtăși tot de au în ei mai prețios: flamenco, rumba, jazz manuș, melodii ungurești, românești, egiptene și dansuri indiene.

Un rendez-vous de excepție, punct terminus al unei lungi rute muzicale desenând pe pământ o hartă a ritmurilor care ne inițiază în istoria comună a unui întreg popor. Din India până în Andaluzia, trecând prin Rajahstan, Ungaria, România, Macedonia, Balcanii în totalitate, Egiptul și Franța.

Era o dată, în secolul V, un rege persan numit Bahram ai cărui bieți supuși își beau tristețea în zilele de sărbătoare fără leac de muzică. Milos, acesta puse să se aducă dintr-un mic regat din India mai mult de 10.000 de muzicanți. Arabii i-au numit „Zott” persanii „luri”. Cum lor le-a plăcut mai mult să petreacă decât să cultive pământul, ajunseră la înfometare. Atunci regele cel bun se supără și le zise: „Nu aveți nimic de pierdut, acum când nu v-au mai rămas decât măgarii. Încărcați pe ei bagajele, pregătiți-vă instrumentele și puneți-le corzi de mătase”. Astfel până azi lirii rătăcesc încă, căutând un loc unde să viețuiască, blestemații, printre câini și lupi.

Legendă sau fapt istoric, această poveste stranie, pe care o regăsim în numeroase scrieri –

acelea ale istoricului arab Hamza d'Ispahan și ale poetului persan Firdusi, reunite în „O mie de ani de istorie a țiganilor” de Francois Vaux de Foletier (Foyard 1970), – rămâne prima dovadă privind originea indiană a acestor muzicieni nomazi: rom, manuș (om în sanscrită) și gitan (derivat din „egyptien”, referitor la o regiune din Grecia, Micul Egipt), acești oameni ai pribegiei care, să nu uităm niciodată, au fost de-a lungul secolelor prigoșiți, reduși la robie, acuzați de vrăjitorii, trimiși la galere, victime ale nazismului și azi, încă, țintă vie a conflictelor din unele țări estice și din ex-Jugoslavia.

Încorsetați între excludere și asimilare, neamurile țiganilor nu aspiră decât la a fi recunoscute prin ceea ce sunt cu propria lor cultură, propriile credințe și limbi.

Festivalul de la Lucerna a prezentat muzică mai puțin cunoscută a zilelor noastre, uneori receptată greșit. Directorul, dirijorul Mathias Bamert, pentru a fi acceptat să înglobeze în această manifestare melodii din acelea ce au inspirat muzica lui Liszt, Brahms și atâtor alți compozitori, merită mulțumiri. Reproducem cuvintele sale: „Am vrut să marcăm respectul și recunoștința noastră pentru patrimoniul muzical deținut de țigani.” Grație acestora, în această vară la Lucerna „gadjo” (non-gitanul) s-a lăsat vrăjit de sensibilitatea „a fleur de peau” de o tandrețe sfâșietoare ce-și găsește intensitatea deplină în muzica și privirea țiganilor.

(După L' Expres International)

Sergio Galindo Márquez (Mexic)

În panorama literaturilor de expresie spaniolă, cea de sorginte mexicană se situează pe unul din locurile de frunte, fiind reprezentată de prestigioase personalități ca „mexicanii universali”. Octavio Paz și Carlos Fuentes, alături de o pleiadă de scriitori valoroși ca Juan Rufo, Mariano Azuela, José Arreola, Martin Luis Guzmán și, nu în ultimul rând, Sergio Galindo.

Prozatorul Sergio Galindo Márquez s-a născut în 1926 la Jalapa (statul mexican Veracruz). După școala primară și liceul în orașul natal, urmează cursurile Facultății de Filozofie și litere a Universității din Ciudad de Mexico. Întreprinde după absolvire o călătorie de studii în Franța, fapt care-l înrăurește profund în formația sa culturală. În 1953 revine în țară și ocupă catedra de estetică de la Institutul de Teatru din Jalapa. Doi ani mai târziu, ca o recunoaștere a talentului său literar, Uniunea Mexicană a Scriitorilor îi acordă o bursă de studii. A fost mai târziu director al Departamentului Editorial al Universității din Veracruz și al revistei de cultură „La Palabra y el Hombre” („Cuvântul și omul”), precum și director al Institutului Național de Belle Arte.

Debutul literar și-l face cu volumul de povestiri *La máquina vacía* („Tramvaiul gol”) în 1951. În 1958 publică romanul scurt *Polvos de arroz* („Pudră de orez”) și, în continuare, romanele de mai amplă respirație *La justicia de enero* („Dreptate din ianuarie”), *El Bordo* („Bordul”), *La comparsa* („Mascarada de carnaval”), *El hombre de los hongos* („Gustătorul de ciuperci”), *Los dos ángeles* („Cei doi îngeri”) și *Otilia Rauda*, la care se adaugă și volumul de povestiri *Oh, hermoso mundo!* („Oh, frumoasă lume”). În 1987, ca o încununare a întregii sale activități literare, romanul *Otilia Rauda* este distins cu premiul Villaurrutia (corespondentul mexican al premiului Goncourt) după ce primise anterior și premiul de onoare al Concursului Național de Teatru pentru opera sa dramatică *Un dios olvidado* („Un zeu uitat”). A fost ales, de asemenea, membru al Academiei Mexicane de Limbă.

Tema centrală a întregii creații creștine narrative a lui Sergio Galindo este ființa umană urmărită în variatele ei ipostaze, într-o viziune artistică mereu coerentă, de mare expresivitate, conectată la estetica poeziei moderne, care presupune suprapunerea și

armonizarea unor registre dintre cele mai diferite, pătrunzând cu naturalețe în zonele esențiale ale spiritului uman.

Povestirea *Cină la Dorrius*, din volumul *Oh, frumoasă lume!* este o originală abordare a „realismului fantastic” despre care se vorbește atât de mult în legătură cu trăsăturile

definitorii ale prozei latino-americane contemporane. Incidența fantasticului în cotidian se împletește în această stranie povestire cu vechea temă a lumii ca spectacol, supusă însă unei rafinate viziuni moderne, asemenea jocului imaginilor reflectate de oglinzi paralele într-o succesiune înfinită.

CINĂ LA DORRIUS

În ultima sa noapte petrecută în Europa, David se hotără să cineze la Dorrius. Restaurantul era ticsit. Singura masă liberă era cea din fața lui, lipită de un perete de sticlă ce dădea în stradă. Tânărul chelner – cu un zâmbet copilăros și plin de curtoazie – îl așteaptă să se așeze pe scaun. David comandă un gin și începu să citească meniul. Nu era greu de ales: mai întâi supă de langustă și vin de Porto, iar apoi țipar. Se uită în jur: locul era plăcut și primitiv. La masa vecină – la dreapta sa – doi bătrâni ciocneau paharele. La stânga, altă pereche, tot în vârstă, își bea ultimele sorbituri de coniac. În general, clienții erau oameni adulți, așezați, în ciuda faptului că vocile, laolaltă, formau un cor zgomotos, fără să fie chiar strident.

Chelnerul – voinic, de vreo treizeci de ani – aduse ginul și notă comanda. Începu să fie amabil și-l întrebă dacă locuia la Amsterdam. Nu. Dar dumneavoastră veniți des aici. Nu. E prima dată. Curios, sunt sigur că v-am văzut de multe ori.

În timp ce fuma și-și bea ginul, observă că masa liberă era acum ocupată de cinci fete, tinere și frumoase. Se uită cu luare-aminte la ele; lucrul cel mai izbitor la prima vedere era tinerețea și frumusețea lor.

După o săptămână și jumătate de muncă și de plimbări, David se desfăta în singurătate de răgazul acesta. Câteva ceasuri de trândăveală, numai ale lui. Simțea, pe deasupra, bucuria dinaintea uneia și mai mari: întoarcerea acasă. Bagajul era făcut. Lua cu el toate comisiunile, și în plus cadouri neașteptate. Acum, privind fetele, se gândi că asta făcea parte din odihna lui și că le va povesti copiilor ce frumoase erau. Putea vedea patru din ele, a cincea stătea cu spatele și părea să fie vioara întâi, fiindcă celelalte i se adresau mereu. Purta o rochie de catifea violetă, cu umerii și spatele gol. Era singura îmbrăcată îndrăzneț: celelalte, dimpotrivă, păreau niște copile.

David își aminti de munca lui și, satisfăcut, se simți mândru de sine. Își dusesse la bun sfârșit toate sarcinile și rezolvase toate problemele care-i fuseseră încredințate.

Prima surpriză a fost râsul. Un râs sinistru și care, în chip vădit, părea nepotrivit în atmosfera plăcută și caldă de la Dorrius. Simți un fior care-i aduse în minte îndepărtate amintiri din copilărie – uitate. Râsul continuă și devenea tot mai dezagreabil. Se întoarse la dreapta și la stânga, și în sfârșit își dădu seama că cea care

râdea era fata cu rochia violetă. Râsul – plâns, țipăt, veselie, groază? – se înteeți, ajungând să-i scuture trupul. Celelalte patru, molipsite, începuseră să-i țină isonul. Și pe neașteptate tăcură, de parcă un consemn le-ar fi obligat să amuțescă.

Le cercetă mai atent și constată că semănau foarte mult: nasul, cu variații neînsemnate, era același. Apoi, examinând gura, ochii, fruntea, asemănarea se adânci până când i se păru că e aceeași persoană reflectată în oglinzi diferite. Cele patru erau frumoase, deși poate cea mai frumoasă era aceea pe care n-o putea vedea. Așa își închipuia datorită perfecțiunii umerilor și a spatelui. Dintre cele pe care le contempla, cea mai atrăgătoare purta o bluză albastră; bluza, aproape bărbătească, avea broderii cu fir roșu și auriu. Părea, de asemenea, cea mai inteligentă și ea conducea conversația. Atâta lume vorbea în același timp încât n-a reușit să audă nimic din ce ziceau, în pofida apropierii. Un cor confuz în diverse limbi; se gândi amuzat că putea să vorbească tare, ba chiar să țipe, și nimeni nu și-ar fi dat seama.

Începu să le socotească vârsta. Cea mai mică, într-o rochie trandafirie, avea vreo treisprezece ani; cea mai mare dintre cele patru ale căror chipuri le privea părea să fie fata cu bluza albastră, de vreo cincisprezece sau șaisprezece.

Chelnerul, cu figura-i matură, ostenit de munca de peste zi, îi mai aduse un gin, și când să se retragă aproape se ciocni cu un bărbat care se îndrepta spre masa fetelor.

Din întâmplare auzi că le întreba, într-o engleză vădit americană:

– Ce-ați comandat?

– Ce te interesează pe tine? răspunse cea cu rochie violetă și, când fata se întoarse spre bărbatul acela, David putu să-i vadă profilul și să constate că era cea mai frumoasă și cea mai mare dintre ele. Era singura pușin fardată. La ea, trăsăturile celor patru (fără nici o îndoială) surori se rafinaseră, se înobilaseră.

Ignorând-o, bărbatul puse aceeași întrebare chelnerului, și acesta îl informă respectuos și cu lux de amănunte. Bărbatul făcu niște grimase dezaprobatoare și sfârși prin a alege un meniu pe gustul său.

– De ce trebuie să te amesteci tu în toate? Eu una sunt sătulă!

– Știu eu ce-i mai bine pentru voi.

– Dar e ziua mea! Cred că am dreptul.

– Iubito, tăticul știe mai bine, nu crezi?

Își sprijini mâna pe umărul gol al fetei și ea se întoarce furioasă, gata să-l muște. Dar el își retrase brațul iute, fără a părea surprins de atitudinea ei.

David se simți rușinat de rolul său de observator; mai mult, avu senzația că spionează. Dar nu se putea abține. Pe deasupra, avea impresia că asista la o reprezentație teatrală. Așezat în primul rând. Tatăl a fost pesemne frumos în tinerețe, mai păstra încă urmele acestei frumuseți pe chipul-i pe care se ghiceau aceleași trăsături ca ale fetelor. Dar vârsta îi diminuase ori ascunsese grația, lăsând doar o părere. Era corpolent, îmbrăcat elegant, însă avea ceva deconcertant: părea un robot. Le mai adresă două sau trei fraze și se retrase. David îl urmări cu ochii și-l văzu așezându-se lângă o femeie cu trăsături colțuroase și aspre. Îi însoțea o pereche în vârstă. Își întoarse privirea la masa din față. Capetele celor cinci se apropiaseră între ele și, după ce șușotiră, izbucniră în râs. Acum însă toate aveau același ton răutăcios.

Corul de voci le acoperi din nou. Chelnerul care părea tot mai istovit îi servi supa. Îl întrebă dacă dorea vin, dar el optă pentru alt gin. Omul se retrase cu pași înceți. Supa, de culoarea coralului, scotea aburi.

Hotărî – când prinse iar să le cerceteze – să le cheme pe fiecare după culoarea rochiilor: Violeta, Roza, Verde, Albastra și Portocalia. Trecătorii se opreau să privească grupul de fete. Dacă erau câte doi, făceau și comentarii. Cei care mergeau singuri își așteptau privirile asupra lor și apoi își vedeau de drum. Erau trecători ciudați, ca și când ar fi provenit din epoci diferite: unii puteau fi personaje ale lui Dickens, alții din Faulkner, câțiva din Rilke și mulți păreau din Sartre. David zâmbi. O reprezentație teatrală, iar geamul din fund, un ecran de cinema. Două spectacole într-unul singur. Mai ales bărbații se opreau, atrași de bună seamă de frumusețea Violetei: multe femei treceau indiferente, pradă singurătății sau amărăciunii.

Înghițind ultima lingură de supă, văzu că afară se oprise un automobil. Strada era puternic luminată, într-atât că se putea desluși limpede perechea din mașină. Un bărbat și o femeie. Văzu cum fețele lor (pe ecran) se contopeau într-o sărutare prelungă. Seninătatea și zbârciturile fine de pe chipul chelnerului îl

tulburară: aveau ceva neplăcut. Țiparul, într-un sos verde, arăta grozav.

A doua surpriză a fost Albastra.

Tatăl se întoarse la masă, le ceru să înceteze cu râsul și, cu o pasivitate ce părea de neînțeles, având în vedere scena dinainte, ele se supuseră. Le ordonă de asemenea să-și bea coca-cola, însă Albastra, singura care nu-și putuse stăpâni de tot râsul, scuipe bătura pe fața de masă.

– Peter! Nu ești în stare să te porți ca un om mare?

Pe neașteptate, ca și când un fulger ar fi străluminat interiorul restaurantului, David își dădu seama că putea auzi iar cu limpezime conversația vecinilor. Corul își micșorase volumul, se stinse ca în tragediile grecești.

Violeta răspunse cu o voce ascuțită și agresivă:

– Dacă n-o poți face tu, de ce te aștepti s-o facă el?

– Bine, bine, zise tatăl pe un ton mios. Uit că sunteți încă foarte tineri.

– Eu nu mai sunt atât de tânără, răspunse Violeta cu o asprime încărcată de ură. Am împlinit azi optsprezece ani.

Se sculă în picioare – era foarte înaltă – și dădu impresia că voia să plece. Dar tăticul o obligă să se așeze din nou. Ea scoase un geamăt, desigur de durere, și se conformă în liniște.

Efortul de a o așeza la loc schimonosise trăsăturile tatălui, dar ca prin minune i se îndulcira și, cu o duioșie de nebănuț la el, răspunse:

– Știu, iubito, asta-i motivul pentru care ne aflăm cu toții în Europa. Ca să te sărbătorim. Asta-i doar începutul, o să mai cunoașteți încă multe altele. Londra, Paris, Roma... Mami și cu mine am plănuț itinerarul și totul o să meargă strună, o să ne distrăm de minune.

Convins, tatăl se întoarse la masa lui.

Pe ecran perechea ajunsese un singur trup, o siluetă care făcea mișcări stranii: luptă, dragoste, nu se știe ce.

Mai sorbi o înghițitură din pahar. Deci Albastra era băiat. Acum, că aflase, părea limpede. În ciuda părului lung – la modă – masculinitatea lui era vizibilă chiar dacă Peter se afla în etapa aceea delicată și dificilă de nedefinire.

Chelnerul care servea grupul lor le aduse

farfuriile.

Cei cinci începură să mănânce: fără nici o eleganță, dar asta la tineri nu e de neiertat. Voracitatea lor avea însă ceva înfiorător.

Fiecare se concentrase asupra mâncării și o devora animalic, cu niște gesturi și zgomote care-i aduseră iar în minte lui David cuvântul **sinistru**.

Foloseau mâinile, de parc-ar fi fost gheare. Albastrul fu primul care termină și, cu o agilitate de felină, fură din farfuria Rozei o bucată de carne pe care o înghiți într-o clipă. Roza scoase un soi de mârâit, se aplecă și-și întinse mâna stângă peste restul porției, gata s-o apere împotriva unui alt atac; unghiile-i lungi nu erau o podoabă. Aceeași atitudine adoptară și celelalte. Se pândeau între ei în așteptarea atacului. Purtarea aceasta îi unea mai mult decât trăsăturile asemănătoare. David simți că țiparul îi rămânea în gât. Cu mare efort, biruindu-și sila, izbuti să-l înghită.

A treia surpriză a fost că în mașină nu erau două, ci trei persoane. Dar acum nu-și mai putea pierde cumpătul. Se afla în fața unui **spectacol**. Un trecător cu chip trist (personaj al lui Zola) zăbovi pe ecran. David îl recunoscuse: era Abatele Mouret. Apoi dispăru, aproape pe nesimțite. El se gândi că, în fond, ceea ce ni se întâmplă, sau ceea ce vedem, are o semnificație pe care, uneori, ne e dat s-o deslușim din prima clipă; altele însă tâlcul este ascuns, acoperit cu un văl de hazard sau incoerență. Ceva asemănător se petrecea aici, în seara asta. Deodată, din cine știe ce motive stranii, se convinse că **spectacolul** era legat direct de el însuși. Nimic nu e întâmplător. Nu el, David, alesese să cineză la Dorrius. Ceva – ce oare? – îl adusese fără șovăială aici, mai presus sau în afară de voința lui. Și atunci, în consecință, admise că el însuși făcea parte din **spectacol**. Adevărații spectatori, publicul, erau trecătorii. Dar care era atunci rolul lui? În ce moment și din ce rațiune avea să intervină? Care era tirada sa?

Termină de mâncat. Chelnerul, cu o încetineală nefirească, se apropie să ia farfuria și el îi comandă cafea și încă un gin. Trebuia să fie pregătit pentru propria-i „intrare în scenă“. Cei trei care stătuseră în mașină ieșiră. Erau tineri și păreau foarte veseli. Trupurile le erau scuturate de hohote de râs. După câteva minute, sau secunde, David n-a putut preciza niciodată, veselia lor pieri și-o porniră pe stradă, făcându-se nevăzuți.

Când celălalt răs se auzi iar, se convinse că trebuia să fugă din locul acela. Se uită la ceas și socoti că mai exista încă o șansă de scăpare. Dar îi fu imposibil să se scoale de pe scaun. Doar brațele și le mai putea mișca, manevrându-le după plac, restul fapturii nu-i mai aparținea.

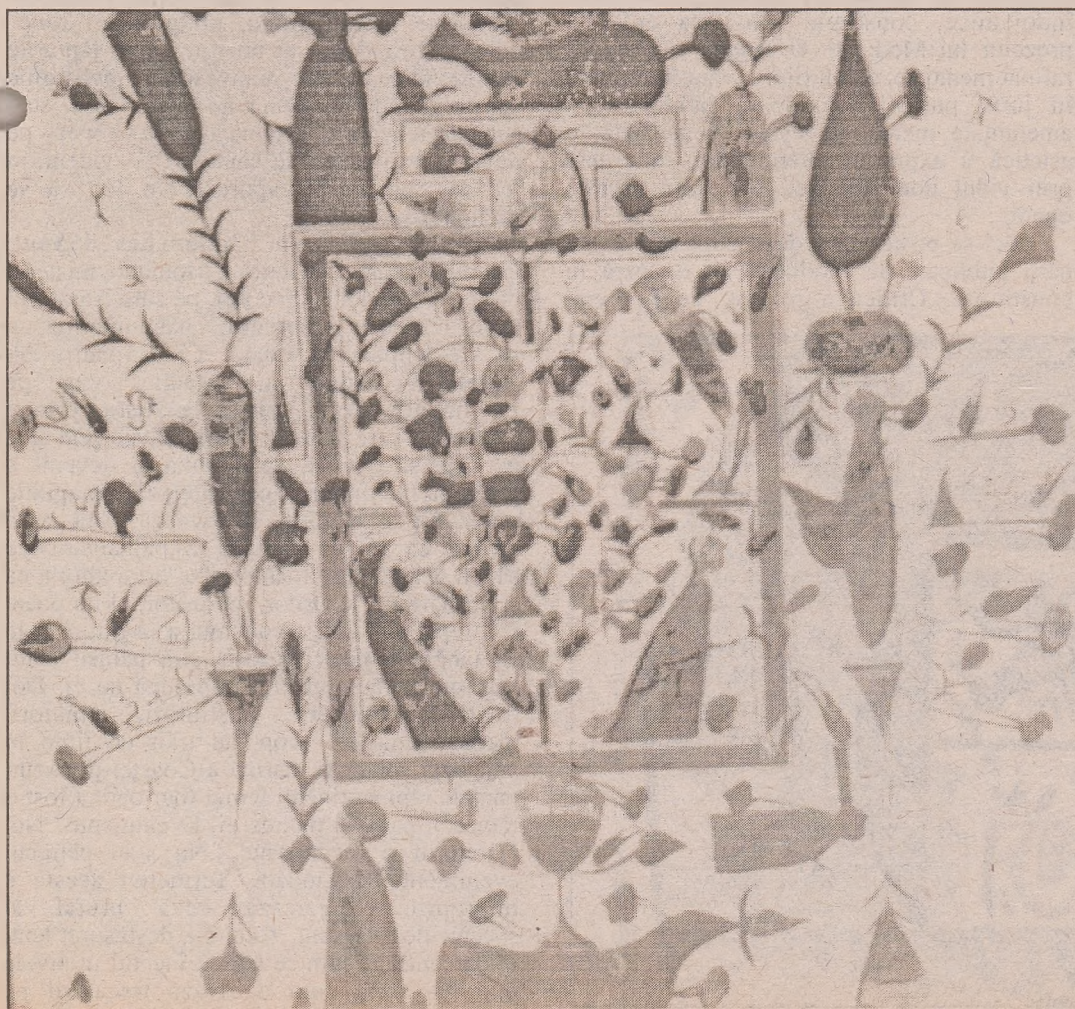
Chelnerul se întoarse cu ginul și cafeaua. El ceru nota de plată și, nedumerit, observă că chelnerul era un bătrân care se îndepărta, târându-și șovăielnic picioarele și lăsându-l de izbeliște.

Simți că niște forțe ciudate încercau să-l lichideze. Nu aveau să rămână urme din el, din trecerea lui prin lumea asta. Dar, cum să distrugi soarele? Ori florile? Cum?...Privi localul: era plăcut și primitiv. La masa vecină – la dreapta sa – doi bătrâni ciocneau paharele. La stânga, altă pereche, tot în vârstă, își bea ultimele sorbituri de coniac.

Chelnerul stătea acolo cu nota de plată în mâna-i tremurătoare. David plăti și se ridică în picioare. A fost o mare ușurare. Putea să meargă. Își luă din cuier paltonul și fularul și ieși în stradă unde-l întâmpină un vânt înghețat.

Ca să se întoarcă la hotel trebuia s-o ia la dreapta, dar, simțindu-se liber și fără probleme, se hotărî să facă la stânga câțiva pași și să se uite, ca un trecător oarecare, înăuntru la Dorrius.

Ajunsesse la ecran: se uită. Restaurantul era în penumbră. Singurul care mai rămăsese înăuntru era el însuși. „Intrase în scenă“

PENTRU CUNOAȘTEREA LUI PATRICK

Când îl vezi și mai ales îl ascuți pe Patrick Modiano, invitat cu ocazia apariției unui nou roman al său de Bernard Pivot, animatorul binecunoscutei emisiuni de televiziune **Apostrophes**, ai impresia jenantă că te afli fie în fața unui mare timid, inhibat, aș zice înnodat, prin teribile complexe, fie înaintea unui ins atins de o penibilă debilitate mintală. Fenomenul bâlbâielilor neisprăvite, gătuite ale lui Modiano, repetându-se regulat, de ani de zile, cu apariția fiecăreia din cărțile sale, căci Pivot – admirator al scriitorului – îl invită, iar acesta amabil cedează solicitării, ajungi să te obișnuiești cu el. Totuși, într-o lume de buni vorbitori, deprinși cu uzanțele retoricii, cum este lumea publică franceză, înglobând firește scriitorii și artiștii ei, o asemenea apariție nedumerește. Și-apoi, mai sunt unii confrăți care n-au milă, nu iartă, fac aluzii la cea de-a doua posibilitate pe care o aminteam adineaori, prezentându-l pe confratele lor, ale cărui romane se bucură de un succes constant, ca pe un fel de „idiot“ al târgului literar francez. Astfel, într-un episod al penultimului său roman, prolix și facil, intitulat banal–atractiv **Femei**, altfel inteligentul Philippe Sollers schițează un portet nenumit, dar țintind în mod evident spre ridiculizarea tânărului romancier admirat și iubit în ciuda bâlbâielilor și confuziei sale. Nu mai puțin nedrept și plin de resentiment l-a atacat pe Modiano Alain Robbe-Grillet, cu ocazia ultimei lor înfățișări comune la emisiunea **Apostrophes**. Când vechiul profet al „Noului roman“ a identificat, cu perfidie, în figura unui copil din ultima narațiune a lui Modiano, copil pe care un alt personaj îl numește „imbecilul fericit“, un autoportret retrospectiv al autorului, intenția insultătoare a lui Robbe-Grillet a fost atât de evidentă, încât însuși Pivot s-a simțit dator să-l apere pe romancierul neajutorat, insultat pe față, devenit confuz, sufocat, de-a dreptul pierdut în fața camerei de televiziune.

Am amintit aceste tribulații ale lui Patrick Modiano pentru că, în obscuritățile, ezitățile, tulburările oralității sale întrevăd o imagine

de NICOLAE BALOTĂ

oarecum sensibilă, fizică, a obsesiei sale, a temei centrale ce revine iarăși și iarăși în toate romanele sale. Bâlbâiala sa își are analogiile în incertitudinile figurilor sale românești și mai ales ale figurilor centrale din romanele sale, incertitudini cu privire la propria lor identitate, ca și la identitatea celor din jurul lor, îndeosebi a celor mai apropiați, a celor presupus mai bine cunoscuți, Tatăl, Mama, prietenii, prietenele,... În universul acesta imaginar căutarea identității, a identităților, evanescente, tulburi, pierdute, este singura preocupare, unica obsesie a personajelor. Urmele se șterg în lumina incertă a timpului care trece, pe plaja în care căușul pașilor este rapid înecat de du-te-vino-ul valurilor, de nestatornicia apelor. Caligrafia delicată, abia schițată a figurilor se destramă, liniile se pierd, dispar într-un sfumato ce interzice conturile ferme. Epoca, însăși istorică, în care se scufundă sau din care – precum umbrele în limb – își fac apariția eroii lui Modiano, este aceea a ocupației germane în Franța, epocă a așteptărilor vagi, a compromisurilor dubioase, a suspiciunilor, a nesiguranței, a demoralizării. Și-apoi anii unui „după război“ nu prea glorios, propice afacerilor puțin curate. Dar nu bâlbâielile Istoriei îl fascinează pe Naratorul acesta, cât cele ale Fiiinței. Identitatea confuză, indefinitul existențial, nebuloasă în care se pierd oamenii cu chipul lor, cu obișnuințele, cu interesele, cu viciile și pasiunile și rarele lor virtuți, și acestea îndoielnice, constituie substanța epică a prozelor lui Modiano. O estetică a tăcerilor rafinat menajate, a golurilor savant întreținute în jurul puținelor pliuri, a rarelor trăiri amenințate mereu de leșinul în neființă, o estetică a expresiei intermitente, întreruptă prin vidul non-expresiei, regizează această operă.

Căci se poate vorbi deja, după duzina de cărți publicate de Modiano, de o operă în constituire. Critica a relevat, ce e drept,

recurențele, repetițiile din aceste romane. Se spune uneori, cum s-a spus despre câte un mare scriitor, că scrie mereu aceeași carte. Și orice scris, placentar legat de o obsesie profundă, și acesta își repetă demersurile. Dar nu este nimic fastidios în aventura mereu reluată a încercării personajelor de a identifica sau de a se identifica, după cum structura eminentemente repetabilă a romanelor polițiste – un investigator în căutarea unui criminal – nu le știrbește interesul. De altfel, ceva din această structură a romanelor de investigație este aplică și de Modiano în narațiunile sale. Și aici asistăm de obicei la o anchetă, pe care un ins o conduce fără a avea calitatea și calitățile unui polițist, recurgând însă uneori la fișe, la indicații polițienești și indicatori, pentru a descoperi ceva rămas obscur, nelămurit, enigmatic în propriul său trecut. Spre deosebire de romanele polițiste, cele ale lui Modiano nu aduc niciodată o elucidare finală, o risipire a cețurilor misterioase, ci, dimpotrivă, o îngroșare a lor până la pâcla extremă, impenetrabilă. Cu cât mai mult cauți să **identifici**, cu atât mai puțin vei atinge **identitatea** reală, ultimă, a făptașilor, făptuitorilor și a faptelor lor. Aceasta pare să fie lecția propusă de romanele lui Modiano, dacă peste tot putem vorbi de o astfel de „lecție“. Încercând să îmbrățișezi realitatea ultimă a fiiințelor, îmbrățișezi doar trupul lor de fum, și aceasta pe cale de a se risipi. Ca niște romane de inițiere (romanele lui Modiano nu au mai mult de două sute de pagini) aceste scurte ficțiuni ne inițiază paradoxal în taine intraductibile. Naratorul întâlnește mereu „rune, pretutindeni rune“ cum spunea Blaga al nostru. Toate fapăturile sale, comune, banale, neinvestite cu prestigiile spiritului, poartă semnături misterioase, stă sub pecetea tainei. Și taina aceasta – repet – pe măsură ce înaintezi în căutare (și, evident, în lectura romanului) sporește în loc să se diminueze.

Iată, de pildă, în **Dimanches d'Aout**, ultimul roman al lui Patrick Modiano, misterul din jurul Sylviei Villecourt, pe care Naratorul fictiv, iubitul ei, a pierdut-o, cu ani în urmă, nu se va limpezi niciodată. Chiar pentru el, Naratorul însingurat, rătăcind vag pe **Promenade des Anglais**, la Nissa, printre fantomele care populează orașul, simțind că e pe cale să devină, dacă nu a și devenit o prezență fantomatică, pentru el, zic, imaginile trecutului se subțiază, se irizează, gata să se spargă ca pielea diafană a baloanelor de săpun. Căutând în memoria sa ori a altora, ca și în mărturia locurilor, lucrurilor, el nu poate recompune o istorie concretă a aventurii sale cu tânăra femeie. Aceasta și-a părăsit soțul (dar oare era soțul ei?) împreună cu el. Doi tineri dezorientați, neștiutori, temători, inconștienți, fără scop, au trăit un timp în amețeala solară și marină a Coastei de Azur, până la răpirea tinerei femei (dar oare a fost o răpire?), până la pieirea ei. Evenimente? Nu. Naratorul o recunoaște: „Nu s-au petrecut evenimente. Niciodată. Termenul acesta e impropriu. Sugerează ceva brutal și spectaculos. Dar nu. Totul s-a desfășurat lent, imperceptibil, cum se țes pe încetul motivele unei tapiserii, cum defilează trecătorii pe

MODIANO

rotuarul Promenadei Englezilor.“

În zadar se coagulează unele amintiri. Trecutul nu e prea depărtat, dar eroziunea e aprăă. Unde sunt ștrandurile de pe malurile Marnei, pe unde a început istoria iubirii sale? Șterse parcă de apele râului. Trecutul, mozaic din fărâme, resturi informe, semne vagi, e plin de goluri. Și mai ales e irecuperabil. Arta lui Modiano este aceea a reconstituirii imposibile, improbable. Gesturile căutătorului, căci e întotdeauna unul care caută, sunt efectuate ca în vis; ele n-au greutate, nu săvârșesc nimic, sunt o zbatere în gol. Sau, cum ar spune Ecleziaștul, sunt deșertăciune și goană după vânt.

Enigmele, misterele au întotdeauna un dedesubt sordid. În aproape toate romanele lui Modiano se ascunde un secret compromițător. Măca lui umanitate este pătată de păcate originare. Tinerii amanți de altădată, din **Duminicile de August**, au fugit pentru a-și ocroti iubirea, dar femeia n-a uitat să ia cu sine un diamant foarte prețios ce făcea parte din tranzacțiile – nici ele ireproșabile – ale soțului. Se presupune că, obiect magic, pe cât de pur pe atât de pătat de infamii obscure, diamantul stărnește concupiscente tenebroase. Dar totul nu e decât sugerat. Maestru al litotei, al economiei mijloacelor de expresie, scriitorul sugerează, nu afirmă, evocă, insinuează, nu precizează, se întreabă fără să răspundă.

Te întrebi: ce face farmecul incontestabil al acestei ficțiuni abia schițate, construite cu artificii de artizan oriental, din goluri, fleacuri și jocuri de umbre? Ce le conferă o încălcură patetică pe care n-ai crede că o poate suporta un eșafodaj atât de fragil? Nici nostalgia trecutului, nici savoarea sumbră a unei damnări, a unei pierzării elegante (care și ea face adeseori simțită în aceste pagini) nu ne oferă o explicație suficientă. Cred că dacă putem identifica o sursă a farmecului, acesta rezidă într-o grație poetică particulară a acestor texte. Există aici o poezie a obliterării, a ștergerii urmelor. Este farmecul discret al sfâșierilor ce nu mai sângerează, pe care Patrick Modiano se pricepe, ca nimeni, să-l distileze. Duminici de iarnă ori de august pe o plajă pustie: ploaia pe **Promenade des Anglais**; o pânză de păianjen care flutură părăsită; o poartă închisă a unei vile părăsite la Nissa. Ce rămâne când totul, amintiri, martori, mărturii amuțesc? Câteva vestigii: o fotografie, o carte de vizită, câteva cuvinte pe o fișuică. Materia e mai fidelă decât memoria.

Eroii naratori ai lui Modiano caută întotdeauna aceste urme, acești „gardieni ai memoriei“ – cum îi numește Naratorul din **Duminici de August** – care rămân martori ai unui moment efemer de fericire (poate și el iluzoriu, luminat doar mai puternic prin privirea noastră lungă, oblică, retrospectivă). Într-un alt roman al său scriitorul (poate imprudent) împrumută rolul eroilor săi, exploratori în propriul trecut. Cartea aceasta, intitulată **Remise de peine** (ceea ce s-ar putea traduce prin **Reducere de pedeapsă** sau, mai liber, **Absoluțiunea**) nu se subintitulează, ca toate ficțiunile sale, „roman“. Ea este o scriere mai autobiografică, legată printr-un cordon ombilical de autorul ei.

Totuși, scenariul, decorurile, personajele

Kavafis

OPERA ÎN PROZĂ

Cel mai mare poet grec al secolului XX și, totodată, una din cele mai originale voci ale literaturii universale, Konstantinos P. Kavafis (1863–1933), continuă să fascineze prin opera sa, reflex al existenței zbuciumate în metropola de pe malurile Nilului – lumea literelor de pretutindeni. Descoperită după moartea scriitorului, strânsă prima dată în volum în 1963, la 100 de ani de la naștere, tălmăcită deja cu succes pe diverse meridiane, creația în proză a bardului alexandrin, ce poartă pecetea sa inconfundabilă, i-a sporit celebritatea, asigurându-i intrarea definitivă în Panteonul literar elen și universal.

Nuvela fantastică, proza poetică (primele poeme în proză din literatura neogreacă), jurnalele (între care un loc aparte îl ocupă cel al primei sale călătorii în Grecia), eseurile pe teme estetice, propriile comentarii la câteva din poemele-cheie, însemnările de poetică și morală (al căror ax central îl constituie

renumita **Ars Poetica**), corespondența, cvasitotalitatea operei publicistice reprezintă tot atâtea ipostaze ce configurează o personalitate de excepție.

Volumul, beneficiind de un cuvânt înainte semnat de cunoscutul critic literar Evangelos N. Moshos, președinte al Societății Naționale a Scriitorilor Greci, și de aparatul critic adecvat (note, comentarii, bibliografie), marchează încheierea editării integralei **Operei Poetice**, enigmaticul alexandrin devenind astfel primul autor grec ale cărui **Opere complete** sunt publicate în România.

Opera în proză, 224 pagini, Editura Omnia, București, 1995, 2.700 lei

Cuvânt înainte de Evangelos N. Moshos
Traducere și note de Elena Lazăr

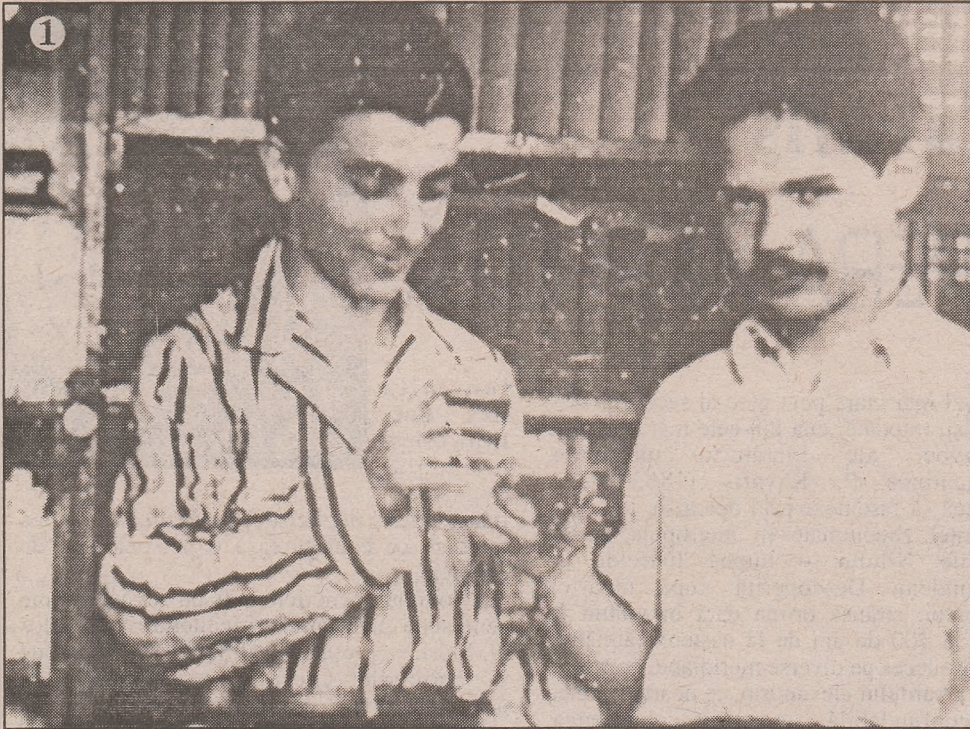
aparțin și în această istorisire universului imaginar al lui Modiano. În jurul unui sau unor inocenți, aici doi copii – Naratorul, de vreo zece ani și fratele său – se învârtă o constelație pitorească, extravagantă de fapte în care un ochi mai avertizat poate zări de îndată elementul dubios, interlop. Sunt numai femei în casa dintr-un sat din preajma Parisului, unde sunt găzduiți copiii, în timpul absenței îndelungate a părinților. Mama este plecată într-un turneu teatral interminabil prin Africa, iar Tatăl este și el prin alte continente. Acesta își face rareori câte o apariție fugitivă, împreună cu prieteni aparținând acelei lumi cosmopolite, cu nume bizare, exotice, din care își recrutează Modiano de preferință rolurile secundare din romanele sale. Ca și în celelalte romane, și aici cei ce populează micul univers familial al copiilor, femeile din casă ce aparțin lumii circului și music-hall-ului, ca și, mai ales, vizitatorii casei au tot felul de secrete, dintre cele impenetrabile pentru candidi, și primejdioase pentru toți. Când, mult mai târziu, Naratorul va încerca să deslușească tâlcul acelor vizite, sosirile și plecările în fapt de noapte ale cutărei mașini decapotabile, nu va înțelege decât prea puțin din practicile oculte, clandestine, ale prietenilor săi mult mai mari de altădată. Dar nu sunt, oare, toți cei mari – în ochii copiilor – învăluiti într-o aură bizar misterioasă, indescifrabilă?

Și în această povestire, repet, într-o anumită măsură autobiografică, Naratorul, de astă dată scriitorul însuși, va încerca să refacă din frânturi imaginea în desfășurare a celor ce s-au petrecut, atunci, acolo, în copilăria lui. Inutilă încercare de a regăsi supraviețuitori, de a mai regăsi locurile, cutare garaj pe care-l frecventase, copil, împreună cu una din femeile ce se îngrijeau de el. „Toți anii aceia – va spune el – nu vor fi pentru mine decât o lungă și deșertă căutare a unui garaj pierdut“ – aluzie parcă la căutarea proustiană a timpului

pierdut. Atât doar că, spre deosebire de căutarea proustiană, aceasta nu este încununată de gloria luminoasă, chiar dacă melancolică, a unui timp regăsit, în creația Operei.

Tot ca în alte ficțiuni ale scriitorului, mica lume coagulată un timp în jurul Naratorului se dizolvă brusc. Copiii înțeleg, aud, din strigăte și șoapte, că „ceva grav s-a petrecut“. Dar ce anume, nu se va ști niciodată, în zadar va încerca mai târziu Naratorul să reconstituie acel puzzle de evenimente. Atât doar că, la un moment dat, a apărut poliția care a spart și risipit baraca.

Dacă în această carte a sa, Patrick Modiano nu reușește să creeze, ca în altele, acel labirint al pașilor pierduți în care căutarea se învârtă în cerc, dacă impactul emoțional nu este nici pe departe atât de puternic ca în alte ficțiuni ale sale, aceasta se datorește – înainte de toate – faptului că scriitorul, care a ajuns la o anume măiestrie a artei sale, la o desăvârșită stăpânire a mijloacelor sale, la conștiința deplină, atât de rară, a limitelor sale, a fost – în elaborarea acestei scrieri – victima a ceea ce aș putea numi „paradoxul comediantului“. E bine știut că actorul este cu atât mai perfect în rolul său cu cât mai puțin lasă să se străvadă propriile sale emoții preaumane, cu cât mai bine își stăpânește, își strunește afectele. În interpretarea rolului lui Othello, cel ce-și introduce expresia propriilor gelozii eșuează. Cât timp a planat deasupra propriilor ficțiuni, redându-le cu măiestrie, Modiano le-a insuflat acel farmec particular, acel pathos subiacent despre care vorbeam. Îndată ce și-a introdus propriile trăiri, amintirile sale care poate mai sângerau, farmecul s-a tăiat, ficțiunea și-a arătat brusc resorturile. Acestea puteau fi, ca altădată, ingenios articulate; rămăneau cu toate acestea, rigide. Dar chiar și atunci când nu mă mișcă, literatura lui Modiano, mare scriitor minor, rămâne delectabilă.

1) Gheorghe Tomozei și Nicolae Labiș pe vremea când se întreceau la Școala de literatură „Mihai Eminescu“.

2) Autorul „Istmului“ (1971), Ion Mircea, luat la întrebări de doi critici redevtabili: Mircea Mihăieș și Cornel Ungureanu.

3) Dan Cristea și autorul „Zoosofiei“ (1967), Ion Gheorghe, din întâmplare colegi la una din edițiile „Lucefărului“.

4) „Blana de focă“ (1966) încă mai rezistă pe Maia Belciu.

5) Gheorghe Grigurcu luptă din greu să tempereze elanurile vindicative și naționalist-comuniștilor.